

3-8 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 3 mars

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Carlsson, Eric, ang. förlängning av remisstiden för be- tänkanudet om ny kommunindelning	3
av herr Lundström ang. erfarenheterna av den generella hastig- hetsbegränsningen under tiden den 22 december 1960—den 9 januari 1961	8

Tisdagen den 7 mars

Svar på interpellationer:

av herr Arvidson om maximering av insatsbeloppet vid V 5-spel	13
av herr Osvald ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet	14

Interpellationer:

av herr Bengtson ang. tobaksreklamen	22
av herr Pettersson, Harald, ang. allergiframkallande kemisk-tek- niska artiklar	23

Onsdagen den 8 mars

Insamlingen »Sverige hjälper»

27

Svar på interpellation av herr Edström om ett centralt samord-
ningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbild-
ningslinjerna

27

Anslag under andra huvudtiteln:

Inrättande av en personlig tjänst som byråchef för statsminis- terns sekreterare	29
Fyra assistentbefattningar vid specialanstalter för svårbehand- lade inom fångvården	35
Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar	37
Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.	38
Utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse	50
Schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter	55
Översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner	62
Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familje- bolag till pension	64
Om avskaffande i fredstid av arreststraff	68
Pensionsförmåner åt hemmadöttrar m. fl.	69
Fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring	71
Om viss rätt att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor ..	79
Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling	81
Fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete	85
Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd	89
Tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta gruppers behov	109
Interpellation av herr Jansson ang. Järvafältets framtida använd- ning	111

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 8 mars		Sid.
Val av ledamöter och suppleanter i opinionsnämnden		25
Val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitie- och militieombudsmän samt deras ställföreträdare		25
Val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling		26
Statsutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifterna under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)		29
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten: kommunikationsdepartementet		36
— nr 31, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet ..		36
— nr 32, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet ...		36
— nr 33, om upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden		36
— nr 34, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar		37
— nr 35, om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.		38
— nr 36, om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna		50
Bevillningsutskottets betänkande nr 2, ang. ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom. kommunalskattelagen		55
— nr 4, ang. ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen		55
— nr 7, om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner		62
— nr 8, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension		64
— nr 17, om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidsskrifter m. fl. tryckalster		68
— nr 22, ang. normerna för skatteavdrag för avskrivning å byggnader inom jordbruket		68
Första lagutskottets utlåtande nr 10, om avskaffande i fredstid av arreststraff		68
— nr 11, om svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationella varumärkesregistreringar		69
— nr 12, om avförande av uppgift ur straffregistret, m. m.		69
— nr 13, om viss ändring i kollektkungörelsen		69
Andra lagutskottets utlåtande nr 7, om pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor		69
— nr 8, ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring		71
— nr 9, ang. statens avgifter för den allmänna tilläggserspensioneringen		79
— nr 11, om rätt för jordbrukare och maskinhållare att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor		79
— nr 12, ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling		81
Tredje lagutskottets utlåtande nr 6, om förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning		85
— nr 7, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete		85
Jordbruksutskottets utlåtande nr 8, ang. vissa stödtåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd		89
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta grupperns behov		109
— nr 5, om viss ändring av bestämmelserna angående kostnadsfritt tillhandahållande av Svensk författningssamling		110
— nr 6, om rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien		111

Fredagen den 3 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Andersson, Torsten*, för tiden den 6—den 10 innevarande månad för utrikes resa (studium av lokaliseringsverksamheten i Finland).

Vidare beviljades herr *Lindahl* ledighet från riksdagsgöromålen för tiden från och med den 1 till och med den 15 mars på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av diabetes gangrän hö. häl vore sjukskriven för tiden till och med sistnämnda dag.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1961/62 till nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till *Helmy Berg* m. fl.; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 75, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 81, till Konungen i anledning av väckta motioner om rätt till änkepension enligt folkpensioneringslagen i vissa fall.

Ang. förlängning av remisstiden för betänkandet om ny kommunindelning

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Eric Carlssons* interpellation angående förlängning av remisstiden för betänkandet om ny kommunindelning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr *Eric Carlsson* har frågat mig om jag är villig att förlänga remiss-

Ang. förlängning av remisstiden för betänkandet om ny kommunindelning
tiden för betänkandet angående ny kommunindelning.

Till svar härpå får jag meddela, att då den tryckta upplagan av betänkandet blivit något försenad och då det är ytterst angeläget att remissinstanserna får erforderlig tid till sitt förfogande, har jag beslutat utsträcka remisstiden till den 15 maj 1961.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret och för att min och många andras önskan om en förlängd remisstid tillmötesgått. Jag förutsätter därvid, att kommunerna via länsstyrelserna får längre remisstid och bättre möjligheter att pröva det framlagda förslaget. Enligt min mening bör den förlängda remisstiden utnyttjas så, att kommunerna får åtminstone tiden fram till den 20 april. Vidare skulle jag vilja stryka under vad statsrådet framhöll om betydelsen av att remissinstanserna får tillräcklig tid på sig — och att man också utnyttjar detta för att ta del av och pröva det framlagda förslaget.

Före ett regeringsbesluts tillkomst skall enligt grundlagen varje ärende beredas, bl. a. genom nödiga upplysningar inhämtade från vederbörande ämbetsverk. Detta har i vårt land vidgats till att omfatta även övriga berörda offentliga institutioner liksom intresserade delar av Organisationssverige. Denna ordning lär ju vara någonting ganska unikt för vårt land. Det är också all anledning att vakta och värda en sådan ordning för regeringen och remissinstanserna. För oss som har direkt förankring i den kommunala självstyrelsen är en allsidig och grundlig behandling av betänkandet angelägen, emedan det skall utgöra en grundval för statsmakternas åtgöranden.

När man, herr talman, tar del av det betänkande, som föreligger i kommunindelningsfrågan, kan man inte undgå

reflexionen att det är fråga om ett ganska säreget betänkande. Inga direktiv har funnits. En del av utredningsmännen tillkallades i mitten av oktober 1959, andra tillkallades den 30 juni och ytterligare några så sent som den 11 november förra året. Betänkandet är dagtecknat i februari 1961. Då man även bland de utredningsmän, som varit med från början, direkt framhåller att tidsnöden inte möjliggjort någon grundligare prövning av värderingar och omdömen och att möjligheterna att analysera och penetrera olika spörsmål varit begränsade, måste man dra slutsatsen att den förlängda remisstiden inte är tilltagen i överkant. Med hänsyn till att statssekreteraren i inrikesdepartementet offentliggjort, att något förslag inte är att vänta till vårriksdagen, kunde det ha varit befogat med ytterligare förlängning. Den nu medgivna remisstiden måste betraktas som ett minimum.

Det är dock min förhoppning att den förlängda remisstiden skall ge kommunalmännen ute på fältet möjlighet att sätta sig in i de olika förslagen och att belysa konsekvenserna därav för kommunerna och deras invånare till ledning för den fortsatta behandlingen.

Jag ber att än en gång få framföra mitt tack för svaret.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag hör också till dem som är glada över att remisstiden för betänkandet angående principerna för den nya kommunindelningen blivit förlängd, och det med en ganska avsevärd tid — i varje fall är tiden nu så pass lång att de organ inom primärkommuner och landsting, vilka beretts tillfälle att yttra sig om betänkandet, verkligen får möjlighet att tänka över det något innan remissvaret avges. Det är ju förutsättningen för att remissvaret skall vara av något egentligt värde. Detta får inte, lika litet som utredningen, vara något hastverk. Det skall vara resultatet av ett moget övervägande.

Jag skulle emellertid vilja knyta några reflexioner av mer allmän natur till

Ang. förlängning av remisstiden den nu diskuterade frågan. För snart ett år sedan förekom i denna kammare en mycket intressant interpellationsdebatt. Herr Hagberg hade då interpellerat statsministern med anledning av att vissa kommunala och statliga myndigheter riktat anmärkningar mot inte alltför sällan knappt tilltagna remisstider. Interpellationen var närmast föranledd av att man fått kort remisstid för ett mycket betydelsefullt och omfattande betänkande, som då var aktuellt, nämligen om utbyggnaden av det högre undervisningsväsendet under 1960-talet.

De synpunkter statsministern då anförde är enligt min uppfattning i stort sett riktiga. Efter att ha understrukt värdet av en remissbehandling poängterade statsministern, att remissinstanserna måste få skälig tid för sina överväganden och ståndpunktstaganden för att remissbehandlingen skall kunna bli meningsfull. Ibland kan emellertid sådana omständigheter av olika slag föreligga, att skyndsamhet blir av nöden. Det blir då alltid fråga om en bedömning av ärendets sakliga angelägenhetsgrad, och remisstiden får bestämmas med ledning av denna bedömning.

I princip är detta ju alldeles riktigt. Men det är också klart, att man kan ha mycket olika uppfattning om när skyndsamhet är av behovet påkallad, om det hastar med ett nytt reform- eller lagförslag eller om det är viktigare med en noggrann och omsorgsfull bedömning av remissinstanserna.

Det betänkande som just nu är aktuellt gäller en fråga som har den allra största betydelse för formerna, ja, kanske t. o. m. för innebörden av den lokala självstyrelsen i vårt land. Denna lokala självstyrelse är ju någonting som vi vill tillmäta det allra största värde, och de beslut som kan komma att fattas på grundval av utredningen kommer att sträcka sina verkningar mycket långt fram i tiden. Under sådana förhållanden borde ärendet i princip aldrig behöva handläggas med hets och brådska. Så viktiga frågor bör man få tillfälle att grubbla på länge — de bör inte lösas i någon andfådd iver att få allt igenom

så snabbt som möjligt. Det är därför naturligt att man med glädje konstaterar, att regeringen till slut kommit att fastställa en så lång remisstid, som den från början borde ha insett vara den riktiga, även om motiveringen för det ändrade beslutet enligt min mening inte är till alla delar riktig eller tillfredsställande.

Det finns andra exempel på att remisstiden varit i kortaste laget. Det gäller t. ex. läkarprognosutredningen. Den första, stencilerade upplagan tog slut, vilket gjorde att vissa underordnade remissinstanser endast under en mycket knappt tilltagen tid hade tillgång till betänkandet i original. Det gäller läkarutbildningsberedningens betänkande, det gäller också prisövervakningskommitténs betänkande angående en effektiv prisövervakning — även här har jäktet varit avsevärt.

Men understundom har jäktet legat på ett annat plan. Departementet har legat över de sakkunniga och har hetsat på ett sätt, som inte kan vara riktigt om man vill nå fram till ett gott resultat. De indelningssakkunniga säger i sitt kapitel 1, som betecknande nog heter »Utredningsuppdraget och sättet för utredningsarbetets bedrivande», bl. a. följande: »Utredningsarbetet har måst bedrivas med stor intensitet.» Härfter följer några rader om motiven för detta, och stycket avslutas med en mening: »Det har också varit särskilt angeläget att övervägandena i frågan gjorts så snabbt, att en samordning mellan den pågående skolplaneringen och planeringen för en ny kommunindelning i görligaste mån kan ske.»

Ja, jag kan förstå motiven, även om jag tills vidare inte är helt övertygad om nödvändigheten av den ytterligt intima samhörighet mellan dessa båda frågor, som man just nu i allmänhet tycks vilja tro på. Jag tycker också att det här rör sig om avgöranden, som har alltför stor räckvidd och alltför stor betydelse för framtiden för att snabbhet skall vara en viktig faktor vid utredningsarbetets utförande.

I betänkandet sägs i de särskilda ytt-

Ang. förlängning av remisstiden för betänkandet om ny kommunindelning

randena, som här har citerats av herr Eric Carlsson, bl. a. följande: »Tidsnöden har inte medgivit någon grundligare prövning av de värderingar och omdömen som kommit till uttryck i betänkandet.» Och vidare heter det: »Det hade emellertid enligt vårt förmenande varit av värde och måhända jämväl ägnat att underlätta genomförandet av reformen om de sakkunniga haft tillfälle att låt vara i begränsad omfattning diskutera och i betänkandet belysa ytterligare en del konsekvenser av reformen i ekonomiskt och administrativt avseende.»

Nog förefaller det just nu aktuella utredningsarbetet ha gått fort. Och hur skall man värja sig för intrycket, att resultatet har blivit ett hastverk?

Liknande har situationen varit för läkarprognosutredningen — här gäller det dock i sanningens namn inte en så viktig fråga som kommunindelningsfrågan. Kungl. Maj:t fäste i juni 1960 läkarprognosutredningens uppmärksamhet på vad chefen för ecklesiastikdepartementet anfört angående slutförande av utredningens arbete före utgången av 1960, d. v. s. minst två år tidigare än den tidsbegränsning som angivits i direktiven och som där formulerats på följande sätt: »Utredningen bör verkställas så skyndsamt, att de ytterligare utredningar om konkreta åtgärder på utbildningsområdet, som kan påkallas av prognosresultatet, hinner utföras före budgetåret 1964/65.»

Hur genomfördes arbetet då man måste ta hänsyn till denna ändrade arbetstakt? Det framgår av de båda särskilda yttrandena av Biörck och Hjern. Biörck skriver så här . . .

(Herr *talmannen* yttrade: Jag ber den ärade talaren hålla sig till nu föreliggande ärende.)

Jag ville med vad jag här sagt belysa inte enbart att remisstiden i många fall har blivit påfallande kort utan även att utredningsarbetet har fått påskyndas och utföras i en hast som inte alltid varit lycklig för utredningarnas genomförande.

Jag vill påpeka, herr talman, att det

som framför allt givit anledning till mina reflexioner naturligtvis har varit den ursprungligen mycket korta tid som varit tillmätt för remissbehandlingen i denna särskilda fråga. Det är dock inte enbart den sidan av saken som givit anledning till reflexionerna.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det ärende, som interpellationen avser, behandlades i en motion förra våren, i vilken begärdes en allsidig utredning angående det spörsmål som det här gäller. Utskottet uttalade — och riksdagen godkände detta uttalande — att det skulle bli en *utredning av frågan* med parlamentarisk anknytning, och med hänsyn härtill fann utskottet någon framställning till Kungl. Maj:t icke erforderlig. Det betyder såvitt jag förstår, att man hoppades att motionernas syfte — den *allsidiga* utredningen — därigenom skulle bli tillgodosett.

Vid interpellationsdebatten i höstas framhöll statsrådet till min stora besvikelse, att frågan om kompetensfördelningen mellan stat, landsting och primärkommuner icke skulle komma att tagas upp av utredningen. Det är beklagligt, anser jag, framför allt ur den synpunkten, att man redan från början är inställd på att aptera ganska diffusa begrepp till en indelningsreform, som man dock förmenade skulle ha ett visst bestående värde. Primärkommunerna har redan nu vissa uppgifter, och vi väntar — icke utan en viss bävan — att de skall tilldelas ytterligare uppgifter, som kan bli så omfattande att de spräcker arbetsformerna för även de nya kommunerna. Under sådana förhållanden borde det vara rimligt, att man skaffar klarhet om storleken av den kropp, som skall få den klädsel som en ny kommunindelning innebär, innan man bestämde kostymen.

Jag undrar om inte någonting liknande borde ha beaktats innan utredningen utsändes på remiss. Jag vill ifrågasätta, om den inte redan från början är behäf-

Ang. förlängning av remisstiden för betänkandet om ny kommunindelning

tad med en viss svaghet just därför, att den förbiser så väsentliga synpunkter.

Det är inte min mening att, trots att det gäller denna stora och viktiga fråga, på något sätt anmärka på att statsrådets svar på interpellationen var starkt koncentrerat; det var ju helt naturligt. En kåsör i någon huvudstadstidning berättade vid ett tillfälle om ett »olycksfall i arbetet» inom kanslihuset. Någon hade ringt och frågat efter herr Palme, och då lär man i växeln ha undrat, om det inte möjligen i stället kunde gå an att tala med statsministern! När statssekreteraren i inrikesdepartementet gjort sitt meddelande redan i onsdags, är det klart att interpellationssvaret nu från inrikesministerns sida kunnat göras ganska kortfattat.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Tillåt mig säga till herr Ferdinand Nilsson, att statssekreteraren inte har meddelat innehållet i interpellationssvaret till TT. Han har meddelat att inrikesdepartementet har givit länsstyrelserna besked om en förlängd remisstid, ingenting annat.

Att denna debatt har kommit att utvidgas, ger mig väl anledning till den reflexionen att man på sina håll har relativt gott om tid, och det beklagar jag inte — jag gratulerar dem som har det.

Här har framställts en interpellation, och jag har givit ett svar, som jag förmodar att vederbörande bör kunna känna sig relativt tillfredsställd med. Jag kan självfallet förstå, om man önskat ha en ytterligare förlängning av remisstiden, men vi behöver också tid för funderingar och överväganden i anslutning till de yttranden som vi får in från remissinstanserna. Denna fråga kommer att om möjligt föreläggas höstriksdagen, och därför skall vi under sommarmånaderna överväga en proposition i ämnet.

Jag förväntar att länsstyrelserna kommer att förlänga remisstiden för kommunerna med omkring en månad. Det är ungefärligen den tid som herr Eric Carlsson också tänkt sig.

Då det gäller remisstiderna i allmänhet skall jag inte ta upp någon diskussion. Jag tillåter mig bara att säga, herr talman, att det har riktats en interpellation i andra kammaren till statsministern, vilken han hade för avsikt att besvara i tisdags denna vecka. Interpellanten kunde emellertid då inte ta emot svaret. Den frågan kommer alltså att bli föremål för ett svar och en debatt i riksdagen.

Jag skall inte heller ge mig in på en diskussion om indelningsbetänkandets innehåll och om de frågor som här har dragits upp. Dessa saker kommer ju upp i riksdagen, och vi får då tillfälle att diskutera alla de problem som sammanhänger med denna angelägenhet, som vi gemensamt — låt mig understryka det — bedömer vara så utomordentligt viktig.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl herr statsrådets synpunkt, att man i departementet vill ha tid för överväganden, men jag vill också framhålla angelägenheten av att kommunerna får ordentlig tid för sina överväganden. Här gäller det dock till syvende og sist kommunerna och deras framtida möjligheter. Ur den synpunkten bör kommunmännen få tid och tillfälle att läsa in och penetrera betänkandet. Man vill diskutera problemen och, höll jag på att säga, sova på saken för att komma fram till en bestämd uppfattning om hur det hela kan tänkas verka ute i praktiken. Frågeställningen måste ju bli för var och en av oss: Hur verkar detta för människorna i min egen bygd? Därför är det angeläget att kommunerna verkligen får tillräcklig tid på sig.

Slutligen skulle jag vilja erinra herr statsrådet om vad hans företrädare i inrikesdepartementet herr Eije Mossberg skrev om den stora kommunindelningsreformen — det återfinns i boken »Människan och samhället», tillägnad vår nuvarande statsminister på hans 50-årsdag. Herr Mossberg skrev: »Som en sammanfattning av erfarenheterna från arbetet

Ang. erfarenheterna av den generella hastighetsbegränsningen under tiden den 22 december 1960—den 9 januari 1961

med kommunindelingsreformens genomförande må framhållas, hur värdefullt det visat sig vara, att vi verkligen togo tid på oss och att det förberedande utredningsarbetet kunde bedrivas i en lugn takt och utan någon överdriven forcering. Detta var nämligen nödvändigt för att uppfattningarna ute i de olika bygderna skulle stadga sig. Synnerligen värdefullt har det också varit att arbetet lagts upp på det sättet, att de olika orternas befolkning genom sina kommunala representanter har kunnat få kontakt med utredningsarbetet och göra sina synpunkter gällande, inte bara en gång utan vid flera tillfällen, allteftersom utredningsarbetet befunnit sig på olika stadier.»

Herr talman! Jag tror att det finns anledning framhålla, att dessa synpunkter bör gälla också denna gång.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Carlsson glömmet en mycket viktig detalj i detta sammanhang, nämligen att det föreliggande förslaget bygger på frivillighet. Meningen är att länsstyrelsen och kommunerna i samverkan skall dra upp gränslinjerna för de tilltänkta kommunblocken. Vi har inte tänkt att kommunerna skall sammanlösas tvångsvis. Det blir tillfälle för kommunalmännen att med länsstyrelserna i lugn och ro diskutera de blivande kommunblocksgränserna, innan något avgörande sker. Om regering och riksdag stannar för de sakkunnigas förslag beträffande blockgränserna och dessa gränser fastläggande i administrativ ordning, blir det också tillfälle för kommunerna att med regeringen diskutera gränsdragningsfrågorna, därest kommunerna från sina synpunkter skulle finna att länsstyrelsens förslag inte är tilltalande. Det arbete som herr Eric Carlsson talar om kommer alltså att bedrivas i samverkan med kommunalmännen själva under det närmaste året.

Detta är en skillnad, som jag har velat peka på, i jämförelse med den situation som förutvarande inrikesministern Mossberg befann sig i. Man sik-

tade nämligen till en tvångsmässig kommunsammanslagning i det beslut som fattades år 1950 och trädde i tillämpning år 1952.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Min avsikt var inte att i förväg gå in på utredningens förslag utan att diskutera innehållet i det svar jag fått på min interpellation. Men får jag nu säga, att låt vara att man kan tala om frivillighet i detta sammanhang, så är det dock en frivillighet med tvång när det gäller att utse representanter i en samarbetsnämnd och deltaga i nämndens arbete. I utredningens betänkande föreligger ett lagförslag, om vars konsekvenser man i dag vet ganska litet. Såvitt man kan förstå, kommer det dock att innebära tämligen stora befogetheter för detta s. k. »frivilliga» samarbetsorgan.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. erfarenheterna av den generella hastighetsbegränsningen under tiden den 22 december 1960—den 9 januari 1961

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lundströms interpellation angående erfarenheterna av den generella hastighetsbegränsningen under tiden den 22 december 1960—den 9 januari 1961, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Lundström har frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för de erfarenheter, som vunnits av den generella hastighetsbegränsning för vägtrafiken, som gällde under tiden den 22 december 1960 t. o. m. den 9 januari 1961, samt hur jag bedömer dessa erfarenheter med hänsyn till kommande försök med tidsbegränsad hastighetsbegränsning. Med anledning härav får jag meddela följande.

Bearbetningen av de uppgifter om erfarenheterna av hastighetsbegränsning-

Ang. erfarenheterna av den generella hastighetsbegränsningen under tiden den 22 december 1960—den 9 januari 1961

en, som kommunikationsdepartementet i mitten av januari begärde från olika myndigheter och sammanslutningar och som nyligen inkommit till departementet, är icke helt avslutad och beräknas ta ännu någon tid i anspråk. Det är min avsikt att redovisa ifrågasvarande undersökning för riksdagen i början av april i samband med att förslag framlägges i vissa vägtrafikfrågor.

Jag anser mig emellertid redan kunna säga, att erfarenheterna av den temporära hastighetsbegränsningen är av sådan art, att ytterligare försök med dylika hastighetsbegränsningar får anses motiverade. Genom upprepning av försöket torde bl. a. bättre underlag kunna erhållas för bedömande, huruvida den markanta nedgång av olycksfrekvensen, som inträdde samtidigt med det förra försöket, var en följd av detta eller helt eller delvis härrörde av andra orsaker. Vidare är det givetvis av värde att få erfarenheter av temporära hastighetsbegränsningar vid olika årstider och under olika vägförhållanden. En annan fråga, som behöver ytterligare belysas, innan en mera definitiv ståndpunkt kan tas, gäller den lämpligaste hastighetsgränsen. Vid förra försöket sattes hastighetsgränsen som bekant till 80 kilometer i timmen. Skäl talar för att man vid ett försök, som äger rum under bättre vägförhållanden, bör pröva en något högre hastighetsgräns.

I anslutning till det sagda vill jag meddela, att Kungl. Maj:t på mitt förslag i dagens konselj beslutat utfärda kungörelse om tillfällig hastighetsbegränsning för motorfordon vid påskhelgen i år. Hastighetsgränsen har satts till 90 kilometer i timmen. Tiden har satts från och med den 28 mars t. o. m. den 5 april.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Lundströms interpellation.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Låt mig först till statsrådet och chefen för kommunikations-

departementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag hade naturligtvis hoppats att statsrådet redan i interpellationssvaret skulle ha varit i tillfälle att närmare gå in på en sakredogörelse för lärdomarna av fartbegränsningen kring jul- och nyårshelgerna. Då emellertid redan trafiksäkerhetsrådets nyss avgivna rapport till departementet innehåller stora luckor, har jag en viss förståelse för statsrådets önskan om en grundligare bearbetning av materialet. Trafiksäkerhetsrådet säger ju också självt att det av tidsskäl inte har hunnit med en viss önskad genomgång av alla omständigheter kring fartbegränsningen och motsvarande perioder för de senaste åren. Då jag hoppas att den redovisning, som statsrådet förebådar till i april, sker på ett sådant sätt att erfarenheterna av fartbegränsningen också kan diskuteras i denna kammare, kan ju en debatt om resultatet av och olika problem kring den tidigare fartbegränsningen anstå till dess.

Då emellertid statsrådet nu förebådar nya prov av hur en fartbegränsning verkar, skulle jag vilja framföra några synpunkter. Jag kan säga att de huvudsakligast sammanfattas i en mening: Planlägg de fortsatta experimenten så att de verkligen ger mätbara resultat av fartbegränsningens eget värde som olycksbegränsande faktor! För att sådana resultat skall kunna nås krävs, såvitt jag förstår, en fullständig planläggning av proven. Det räcker inte bara med att utfärda en bestämmelse att nu skall det bli fartbegränsning på vägarna mellan den och den tidpunkten. Personligen tror jag att fartbegränsningen i julas hade sin betydelse för minskningen av antalet olyckor under denna tid, men jag måste medge att jag i en debatt härom med tvivlarna mera måste falla tillbaka på min egen tro än på verkliga fakta. Dels var ju föregående år — det år som man kan göra verkliga jämförelser med — särskilt drabbat av olyckor, dels har ju ingen jämförelse kunnat göras beträffande inverkan av den intensiva propaganda, som förekom i sammanhanget,

Ang. erfarenheterna av den generella hastighetsbegränsningen under tiden den 22 december 1960—den 9 januari 1961

den extrema polisbevakningen, den låga trafikintensiteten, trafikens sammanställning och sådana saker.

Vissa av dessa ting hänger ihop. Så t. ex. är det alldeles tydligt, att om man utfärdar ett meddelande om att under en viss tid skall en minutiös polisövervakning av biltrafiken komma att ske, polisresurserna bottenkrapas, hastigheten mätas noga och alla överträdelser beivras, så kommer ju — oavsett om fartbegränsning gäller eller inte — varenda bilist med något förstånd i behåll att fara fram som en ängel, och övriga bilister kommer väl också att fara relativt varsamt fram. Dessutom kan det tas för givet att trafikens sammansättning förändras något under sådana förhållanden: trafikanter med tvivelaktiga fordon och — jag höll på att säga — tvivelaktig kondition håller sig undan; det blir den hyggligaste och ordentligaste delen av förarkåren som kör — om jag får uttrycka mig på det sättet.

Sker fartbegränsningen som i julas under trycket av en ohygglig olycksmanad, som november var, och en intensiv propaganda i press, radio och TV, som byggs upp mot bakgrunden av den månaden, måste verkningarna, oavsett hastighetsbegränsningen, bli betydande.

Jag bara nämner detta som exempel på vad det är för problem, som jag tycker man måste försöka analysera. Därför skulle jag helst vilja se att vid kommande prov med hastighetsbegränsning något lämpligt organ, varför inte just trafiksäkerhetsrådet, fick tillfälle att i god tid planera och kanske leda de olika proven. När regeringen i dag har beslutat att genomföra en fartbegränsning i påsk, är ju förberedelse tiden ganska kort, men jag tar för givet att förberedande överläggningar har ägt rum mellan olika organ inom trafiken, så att man redan vet i vilken mån och på vad sätt man kan samordna skilda säkerhetskapande faktorer för att få fram sådana erfarenheter, som lämpar sig för normalförhållanden.

Den stora frågan är nämligen inte hur

en fartbegränsning verkar som en rent tillfällig åtgärd, särskilt i kombination med starkt verkande andra åtgärder, utan i vad mån en fartbegränsning är till verklig nytta som permanent åtgärd eller på vilket sätt den annars bäst skall utnyttjas. Meningarna är mycket delade, både här i landet och i länder, där permanent fartbegränsning är införd.

Jag skall inte gå närmare in på andra saker som jag anser vara av intresse, t. ex. rent samhällsekonomiska synpunkter, som kan anföras i samband med den s. k. vardagstrafiken. Jag tror att fartbegränsningar på annan tid än vid helgerna har ganska stor betydelse, därför att trafiken i vardagslag är en annan än den är till helgerna. Man har då möjlighet att se om hastighetsbegränsningen inverkar på nyttotrafiken på ett annat sätt än vid helg- och semestertrafik.

Jag ger, herr talman, kommunikationsministern rätt i att det finns många skäl till nya försök med fartbegränsningar, och jag är glad att han vill göra försök med olika hastigheter. Nu blir det 90 kilometer i timmen den här gången, och man kan kanske tänka sig ett försök med en hastighet något däröver för att se hur detta verkar.

Jag vill till slut bara upprepa min förhoppning, att man ordnar de nya försöken med hastighetsbegränsning på ett sådant sätt att man får säkrare resultat än vad jag förstår att proven kring jul- och nyårshelgerna gav.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1961/62.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 51, med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 53, angående anslag till radiohus för budgetåret 1961/62;

nr 54, angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk m. m.;

nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån; samt

nr 56, angående vissa anslag för budgetåret 1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1961/62 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar;

nr 35, i anledning av väckta motioner om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.; samt

nr 36, i anledning av väckta motioner om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner, m. m.;

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension;

nr 17, i anledning av väckt motion om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster; samt

nr 22, i anledning av väckta motioner angående normerna för skatteavdrag för avskrivning å byggnader inom jordbruket;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om avskaffande i fredstid av arreststraff;

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationella varumärkesregistreringar;

nr 12, i anledning av väckta motioner om avförande av uppgift ur straffregistret samt om viss begränsning av straffregisteruppgifterna; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i kollektkungörelsen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående fartygsanställdas värnplikts-tjänstgöring;

nr 9, i anledning av väckta motioner angående statens avgifter för den allmänna tilläggspensioneringen;

nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare och maskinhållare att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor; samt

nr 12, i anledning av väckta motioner angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling;

trede lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion om förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning; samt

nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta grupperns behov;

nr 5, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna angående kostnadsfritt tillhandahållande av Svensk författningssamling; samt

nr 6, i anledning av väckta motioner om rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.47.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 7 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 28 nästlidne februari och den 1 innevarande månad.

Om maximering av insatsbeloppet vid V 5-spel

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZEN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Arvidsons interpellation om maximering av insatsbeloppet vid V 5-spel, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr John-Arvid Arvidson frågat mig, om jag vill medverka till att insatsen på varje kupong vid V 5-vadhållning maximeras.

Av interpellationen framgår, att herr Arvidson åsyftar att med maximeringen av insatsen per kupong åstadkomma en begränsning av spelares möjligheter att vid totalisatorspel göra större insats än vad vederbörande har råd till. Bortsett från det förhållandet att olika personer har olika ekonomiska förutsättningar att riskera en viss insats, måste jag upplysa om att en maximering av insatsen per kupong knappast medför någon begränsning av de sammanlagda spelmöjligheterna för en person. Någon möjlighet att kontrollera om en spelare deltagit med flera kuponger finnes ej för närvarande och torde knappast kunna åstadkommas. Det skulle visserligen kunna föreskrivas, att en spelare skall anteckna sitt namn på kupongen, men det skulle ändå vara tekniskt omöjligt att kontrollera, om samma spelare har flera kuponger. Den som önskar spela på högre belopp än det per kupong tillåtna kan alltså lämna in flera kuponger. Den ifrågasatta bestäm-

melsen skulle uppenbarligen endast öka riskerna för felaktigheter och kostnaderna för kontrollen. Jag kan därför inte medverka till att införa en bestämmelse som den av interpellanten föreslagna.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar jag erhållit på min interpellation.

Jag måste emellertid beklaga, att statsrådet varit så negativt inställt till mitt förslag. Statsrådet motiverar sin inställning med att det skulle vara tekniskt omöjligt att kontrollera, om samme spelare har flera kuponger. Ja, herr statsråd, det är jag fullkomligt införstådd med, men det är inte heller detta jag åsyftat med min interpellation. Vad jag vill är att förhindra, att en person på en kupong får göra hur stora insatser som helst.

Låt mig ta ett exempel. En spelare satsar på fem hästar i fem lopp. Då har han att utsätta fem kryss på samtliga rader på kupongen eller 25 kryss. Ett sådant system kostar 5⁵ kronor eller 3 125 kronor. Det kanske framstår som en svindlande summa, men jag kan tala om, att det ingalunda är ett ovanligt insatsbelopp i V 5-spel. Om man nu maximerar insatsbeloppet till 100 kronor, som jag ansett kunna räcka, så får vederbörande först och främst skriva ut 31 kuponger i stället för en, och ändå täcker inte detta system alla de möjligheter man kan få ut, om allt står på en kupong. Det är naturligtvis ingenting som hindrar, att en spelare gör en sådan massutskrift av kuponger, och det åsyftade jag inte heller. Men jag tror ändå, att det skulle medföra en återhållande effekt i fråga om insatserna, därest spelarna skulle tvingas att göra en sådan utskrift.

Jag kan inte, herr statsråd, underlåta att göra en jämförelse med fotbollstipset även i detta sammanhang. Som jag påpekade i min interpellation, är antalet rader på detta tips maximerat till 48 på varje kupong. Man kan ju göra gällande, att idrotten i det avseende det här gäller kommer i stryckklass, eftersom man har en begränsning i fråga om tipset och inte i fråga om totalisatorspelet och tipsmedlen går till idrotten, medan totalisatormedlen går till galopp- och travsporten. Jag menar naturligtvis inte, att man bör höja maximeringen av insatserna på fotbollstipset. Det är mig emellertid bekant, att maximeringen tidigare var 96 rader men att denna för åtskilliga år sedan nedskars till 48. Jag ifrågasätter, om inte just denna begränsning till 48 rader just kommit till för att förhindra höga insatser.

Det är klart, såsom statsrådet mycket riktigt anmärker, att olika personer har olika förutsättningar för att riskera en viss insats. Men nu är det ju tyvärr så, att många människor gör större insatser än de i själva verket har råd till. Det har vi ju för några veckor sedan sett exempel på i tidningspressen.

Jag är fullt medveten om att det är mycket svårt att komma till rätta med dessa problem, men det får inte hindra, att man försöker få en lösning till stånd. Nu har jag pekat på en väg, som jag tror är framkomlig för att stävja detta föga tilltalande hasardspel. Det är möjligt, att det finns andra lösningar. Kanske det vore allra bäst om man, som en person i min hemort i går föreslog, helt förbjuder V 5-spel och begränsar sig till det gamla vinnare- och platsspelet på totalisatorn.

Även om jag, som sagt, fått ett negativt svar av statsrådet, så tackar jag ändå för vad han här anfört, men jag hoppas verkligen, att om det spel, varom här är fråga, urartar ännu mer än vad det hittills gjort, det då kommer att göras ett ingripande på ett eller annat sätt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnäingsområdet

Ordet lämnades härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZEN, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Osvalds interpellation angående verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnäingsområdet, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Hugo Osvald frågat mig

1) vad syftet är med att i tryck offentliggöra den av en särskilt tillkallad utredningsman verkställda utredningen beträffande objektiviteten vid forskning och försök på växtnäingsområdet och därmed ge den en stor spridning,

2) om jag har för avsikt att vidtaga några åtgärder med anledning av utredningen samt

3) om inte de stora belopp, som offrats på denna utredning, hade kunnat komma till större nytta för det svenska jordbruket, om de ställts till jordbruksforskningens förfogande.

Med anledning av vad interpellanten anfört vill jag först erinra om att bakgrunden till utredningen — såsom interpellanten också mycket riktigt påpekar — var, att vissa forskare vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök från en del håll beskyllts för bristande objektivitet. Beskyllningarna gick bland annat ut på att statens jordbruksförsöks försöksmaterial gallerades på så sätt, att publiceringen av vissa försöksserier hölls tillbaka, medan andra serier publicerades alltför tidigt. De forsknings- och försöksresultat, som kom fram och ställdes till rådgivarnas och i sista hand jordbrukarnas förfogande, tjänade enligt kritikerens åsikt mera handelsgödselindustrin än det svenska jordbruket.

Med anledning av dessa beskyllningar om bristande objektivitet hemställde styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök i oktober 1957 om bemyndigande att utse en utred-

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

ningsman med uppdrag att verkställa en utredning rörande den inom detta område bedrivna forskningens och försöksverksamhetens objektivitet. Sedan det från visst håll gjorts gällande att det inte kunde uteslutas att högskolans styrelse själv var att betrakta såsom part i saken, begärde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte utse utredningsman.

Eftersom en bristande tillit till de resultat, som försöksverksamhet och forskningens frambringningar inom växt-näringsområdet, kunde förväntas få mycket vittgående ekonomiska konsekvenser, syntes det mig synnerligen angeläget, att beskyllningarna om bristande objektivitet klarlades på ett tillfredsställande sätt. För att något ange frågans vikt vill jag erinra om att det svenska jordbrukets inköp av handelsgödselmedel uppgår till cirka 300 miljoner kronor årligen. Genom de resultat, som forsknings- och försöksverksamheten på växt-näringsområdet frambringat, har mycket betydande effektiviseringsvinster kunnat göras inom växtodlingen. Staten satsar varje år betydande belopp på denna verksamhet. För att sprida forsknings- och försöksresultaten till jordbrukarna bekostar staten vidare en omfattande rådgivnings- och konsulentorganisation. Hela denna verksamhet, som årligen kostar staten miljontals kronor, skulle kunna riskera att bli mer eller mindre verkningslös, om förtroendet för de resultat, som forskarna och försöksmännen publicerade, kunde sättas i fråga. Likaså får det betraktas som en samhällets skyldighet gentemot jordbrukarna, som varje år köper handelsgödsel för hundratals miljoner kronor, att de råd och anvisningar beträffande gödslingens intensitet, som delges dem av konsulenter och forskare, är och av jordbrukarna själva uppfattas som korrekta. Mot denna bakgrund är jag övertygad om att kostnaderna för utredningen — 50 000 kronor — var ett pris, väl värt att betala, om man därmed kan undanröja de misstankar, som växt-näringsforskningen varit föremål för.

Interpellanten anmärker även på valet av utredningsman och menar, att denne borde ha varit en på växt-näringsområdet sakkunnig. Uppgiften för utredningsmannen var emellertid inte främst att med hjälp av vetenskaplig metodik klarlägga, vilka resultat som var riktiga och vilka som var felaktiga. Forskarna inom växt-näringsområdet hade redan sagt sitt. De hade också i allmänhet sin inställning klar. Det var därför enligt min mening absolut nödvändigt, att utredningsmannen hämtades utanför deras led, som var direkt engagerade. Eftersom beskyllningen gällde bristande objektivitet, låg problemet dessutom mera på det juridiska planet än mera forskarplanet. Som framgår av betänkandet har samtliga forskare och försöksmän på växt-näringsområdet, som kunde tänkas ha en uppfattning i frågan, fått redovisa sin mening. En mera fullständig expertrepresentation än vad som skett i denna utredning torde sålunda knappast vara möjlig.

Vad utredningsmannen beträffar är han, såsom interpellanten själv framhåller, en framstående och administrativt erfaren jurist, som därtill tidigare i egenkap av ordförande lett en liknande utredning, nämligen utredningen om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. Därtill har han från sin långa tid inom livsmedelskommissionen och jordbruksnämnden erfarenhet av likartade problem, nämligen vissa lantbruksekonomiska aspekter på upplysnings- och försöksverksamheten.

Av vad jag i det föregående anfört framgår, att jag ansåg det vara av mycket stor betydelse för såväl samhället som för jordbrukarna att alla misstankar och beskyllningar om bristande objektivitet helt klarlades. Detta syfte hade självklart inte kunnat nås, om betänkandet inte givits offentlighet. Det är dessutom för mig personligen en alldeles främmande tanke, att man skulle underlåta tryckning av en offentlig utredning endast för att förhindra att den skulle få stor spridning. Såvitt jag förstår vore en sådan åtgärd mindre väl

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

förenlig med offentlighetsprincipen. Ingenting skulle väl heller ha utgjort en så god grogrund för fortsatt misstänklighörande som smussel i samband med offentlighörandet. Då skulle förvisso syftet med utredningen inte ha nåtts. För övrigt lär det redan vid en upplaga av 400 exemplar bli billigare att trycka än att stencilera. I föreliggande fall trycktes betänkandet i 800 exemplar, varvid tryckningskostnaden uppgick till 10 673 kronor.

Interpellanten frågar vidare, om jag har för avsikt att vidtaga några åtgärder med anledning av utredningen. Härpå vill jag svara, att utredningsresultatet i huvudfrågan, objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringsområdet, inte påkallar någon åtgärd från min sida. Eftersom utredningsmannen har kommit till den slutsatsen, att den misstro mot verksamheten, som på vissa håll kommit så starkt till uttryck, inte kan anses sakligt grundad, har utredningen enligt min mening fyllt sin huvudsakliga uppgift i och med att betänkandet har publicerats.

Härmed anser jag mig, herr talman, ha besvarat herr Osvalds interpellation.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar som jag nu har fått. Det skulle ha varit glädjande om jag också kunnat säga att jag fann svaret tillfredsställande, men det kan jag tyvärr icke.

Statsrådet hänvisar till att jordbrukets kostnader för inköp av konstgödsel uppgår till 300 miljoner kronor per år och att statens utgifter är högst betydande för att sprida kännedom om försöksresultaten, konsulentverksamheten o. s. v. För att inte riskera att dessa insatser skulle bli verkningslösa var utredningen befogad, menar statsrådet.

Den farhåga som döljer sig bakom detta uttalande är, såvitt jag förstår, alldeles onödig. Det har väl alltid rått delade meningar mellan forskare om för-

söksresultaten och om tolkningen av dem. Under den tid den nu aktuella striden pågått har användningen av konstgödsel ökat högst betydligt. Jordbrukarnas förtroende för verksamheten har icke varit rubbat. Det har de själva visat genom att i stigande omfattning använda detta mycket värdefulla produktionsmedel. Detta motiv, som alltså herr statsrådet har hänvisat till för att sätta i gång utredningen, kan sålunda inte anses äga någon som helst bärkraft.

Då det alltså här gällde att ta ställning till frågan om ett par forskares objektivitet, undrar jag om det inte hade legat närmare till hands för herr statsrådet att ställa sig den frågan, om det inte lika gärna kunde ha varit kritikerna som låtit sig påverkas av ovidkommande intressen. Jag kan nämna att en av kritikerna har en agentur för konstgödsel-försäljning.

Statsrådets uttalande tyder på att han inte litar på den fria vetenskapliga diskussionens värde utan menar att om meningsskiljaktigheter yppar sig måste resultatet prövas av en juridiskt skolad person. Det måste sägas vara högst betänkligt om man skulle införa en sådan metod, ett sådant arbets sätt i den vetenskapliga forskningen. Hur skall för övrigt en sådan prövning kunna göras av en person, som inte äger sakkunskap på det område det är fråga om?

Statsrådet avvisar emellertid tanken på att en på växtnäringsområde sakkunnig person kunde ha anlåtats, eftersom forskarna på växtnäringsområdet redan hade sin inställning klar. Men varför har de då i efterhand hörts av utredningen?

Många av dem, som hörts av utredningen, kan för övrigt icke alls betecknas som växtnäringsforskare, och de uttalanden som gjorts inför utredningsmannen är inte bara uttalanden om försöken, deras planläggning och resultat utan är till stor del omdömen om de kritiserade forskarnas personliga egenskaper. Det är också därför utredningen på visst håll blivit kallad »skvallerkrönikan».

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

Då statsrådet talar om en fullständig expertrepresentation ledes man lätt till misstanken, att statsrådet inte haft tid att läsa den tjocka luntan helt och hållet.

Det riktigaste hade enligt min mening varit om ärendet hade hänskjutits till lantbrukshögskolans lärarkollegium, som har att behandla ärenden rörande den vetenskapliga forskningen. Om detta inte ansetts till fyllest hade det säkerligen varit möjligt att få en sakkunnig person från något av våra grannländer.

Med den metod som herr statsrådet valt, nämligen att låta utsätta aktade och högt förtjänta forskare för en offentlig granskning av nu föreliggande art, en granskning som i många fall faktiskt har haft karaktären av felsökeri, har resultatet blivit att vårt land tilldragit sig en lindrigt sagt föga smickrande uppmärksamhet i våra grannländer och det är ytterst beklagligt.

När nu utredningen har gjorts menar statsrådet, att det skulle ha betraktats som smussel om den inte blivit tryckt. Jag har verkligen svårt att följa den tankegången. Kan det verkligen betraktas som smussel om en offentlig handling endast i ett par exemplar hålls tillgänglig för var och en som har lust att ta del av den? Skulle inte statsrådet ha blivit trodd på sitt ord om han offentligen låtit meddela, att den utredning som har gjorts icke har givit något som helst stöd för misstanken om bristande objektivitet? Jag tror att det hade varit tillräckligt med ett sådant uttalande från högsta ort, och man hade inte behövt sprida denna skrift i så många exemplar som nu har skett.

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag vill endast tillägga några ord.

Herr Osvald förklarade sig inte vara tillfreds med svaret. Uppriktigt talat hade jag heller inte väntat det med hänsyn till att interpellationen var ställd. Det har emellertid varit oundvikligt att redovisa mina synpunkter som svar på den frågeställning, som *inte* gäller den

vetenskapliga delen. Beklagligt nog tycker jag, att herr Osvald har missuppfattat svaret i denna del. Kritik har riktats mot vetenskapliga forskare och försöksmän för att de har brustit i objektivitet när det har gällt publicering av försöksserier och forskningsresultat, i vissa fall genom att man har skjutit upp publiceringen och i vissa andra fall genom att publiceringen har skett för tidigt. Detta är ingen vetenskaplig fråga att utreda utan närmast en fråga som självklart kan klarläggas på det enda sättet, att man hör vederbörande parter och undersöker om beskyllningarna som framförts är felaktiga eller inte. För detta ändamål har denna utredning kommit till.

Herr Osvald skulle för sin del ha föredragit att lärarkollegiet vid lantbrukshögskolan härvidlag kommit i fråga. Lantbrukshögskolans och statens lantbruksförsöks styrelse anholder först och främst hos dåvarande departementschefen att få verkställa utredningen.

Misstron sprider sig ytterligare, och misstänklighörandet pågår, hela tiden inriktat på frågan om just det sätt, på vilket försöksserier och försöksresultat hade publicerats eller offentliggjorts. Då det i denna inflammerade debatt insinuerades, att även högskolans styrelse borde uppfattas som part i målet, begärde högskolans styrelse i sista omgången att Kungl. Maj:t måtte tillkalla en utredningsman för att äntligen göra klart, huruvida det var någon grund eller — vad som var sannolikast — det inte var någon grund för dessa misstänklighöranden.

Jag avstår från att kommentera av vilka skäl och från vilket håll misstänklighörandena kommit — en fråga som närmast inte hör hit — men jag menar att det är ganska viktigt att om högskolans styrelse själv finner det naturligt att tillkalla en utredningsman, så är det i och för sig naturligt att inte lärarkollegiet är den instans som i så fall skulle ha tagit hand om den uppgiften.

Herr Osvald menar att jordbrukarna själva inte fått förtroendet rubbat. Jag

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

skall inte ingå i någon polemik mot detta. Det visar sig att användningen av handelsgödselmedel på vissa områden har ökat. Men om den misstro — jag tvekar inte att beteckna det såsom en inflammationshärd — som själva misstänkliggörandet innebär, hade fått sprida sig och ingen utredning verkställdes — är det då så alldeles säkert, att jordbrukarna skulle ha känt sig tillfredsställda och att deras förtroende bestående skulle ha varit orubbat? Jag tror det inte.

Till sist, herr talman, vill jag säga att i fråga om offentliggörandet är jag en smula överraskad över herr Osvalds uppfattning. Jag vet att min vän herr Osvald i det avseendet eljest är extremt liberal till sin inställning, och jag hade trott att vi skulle befinna oss på ungefär samma våglängd när det gällde den praktiska tydningen av offentlighetsprincipen.

Jag vill inte hårdra det, men jag vill ställa frågan, om herr Osvald tycker att jag själv skulle ha suttit med ett par, tre exemplar av betänkandet. Om man emellertid föreställer sig att det finns flera andra intressenter — jag tänker på jordbrukarnas egna organisationer och på att jordbrukare av alla kategorier följde detta med stort intresse, likaså de som i övrigt är implicerade i denna bransch — skulle jag, herr Osvald, inte vilja åta mig att avgränsa det hela och säga: »Andersson och Pettersson får läsa betänkandet och får det i var sitt eget exemplar, men Lundström får det inte.»

Jag skulle inte vilja ha den delikata uppgiften.

Alldenstund konklusionen av denna utredning inte ger anledning till någon åtgärd, utan diskussionsämnet har kunnat klarläggas, tycker jag att utredningen har fyllt sin uppgift på det sätt som man har kunnat ha anledning att fordra.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i tvisten om valet av utredningsman eller ge något som helst betyg åt utredningen. Jag vill närmast säga några ord om utgångspunkten och uppslagsänden

för styrelsens begäran om den utredning som här är på tal.

Herr Osvald känner mycket väl till att det här gäller en ganska gammal historia, där särskilt två personer på försöksområdet på olika sätt söker att undervärdera och nedsätta varandras försöksresultat och där också beskyllningarna är av den beskaffenheten att man önskar att man i fortsättningen skulle slippa höra några sådana. Det är fullt uppenbart att om en person, som för närvarande är professor och förestår en institution, t. ex. på gödslingens område i vårt land, och en annan person, som är försöksgårdsföreståndare och likaledes anställd vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök och underställd styrelsen, i t. ex. RLF-tidningen skriver grava och allvarliga anmärkningar mot att försöksresultaten inte är riktiga och att det är smussel med deras redovisning, så börjar en del jordbrukare att — som man brukar säga — klia sig i huvudet och fråga: Vem har rätt?

Vi i styrelsen för lantbrukshögskolan hade därför den uppfattningen, att det väsentliga i detta problem var att aktningen och framför allt respekten för den person, som inom statens lantbruksförsök hade hand om de vetenskapliga undersökningarna och forskningen på konstgödselns område, inte skulle bli nedvärderade och att hans resultat inte skulle bli nedklassade. När vi inom styrelsen också ansåg oss på sätt och vis vara medagerande i denna affär, fann vi att det riktigaste var att vi vände oss till Kungl. Maj:t för att få största möjliga objektivitet över den mycket grannliga och besvärliga utredning som vi ansåg borde komma till stånd.

Nu säger herr Osvald, att lärarkollegiet ju hade kunnat ta hand om hela saken. De två personer, som varit de mest agerande i denna affär och av vilka den ene har kommit med de allvarligaste beskyllningarna mot den andre, är inte med i lärarkollegiet. Den ene är med i försökskollegiet, och den andre, som är försöksgårdsföreståndare, är heller inte med i något kollegium. Det skul-

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

le därför ha blivit en ensidig undersökning.

Jag sätter stort värde på de lärare och professorer som är med i försöks- och lärarkollegiet vid lantbrukshögskolan. Det är hög kvalitet på dem, och de är mycket objektiva i sina bedömanden och sin forskning. Vi människor är emellertid nu en gång sådana, att vi har lätt att se en sak från vår egen ståndpunkt, men svårare att sedan ställa oss utanför oss själva och försöka se frågan ur en annan persons synvinkel, och särskilt är detta fallet när det gäller anmärkningar.

Jag har därför den bestämda uppfattningen, att man handlade på ett riktigt sätt då en fullt objektiv och från lantbrukshögskolan och lantbruksförsöken helt skild person fick ta hand om utredningen. Härmed har jag inte velat yttra mig om huruvida personvalet var det riktiga och inte heller om resultatet, utan jag har bara velat klargöra, hur vi inom lantbrukshögskolans styrelse såg på saken. Så långt vi kunnat följa hela denna affär tror jag att man handlat fullt riktigt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det är nog alldeles riktigt som herr Jonsson i Fjäle säger, nämligen att detta är en gammal historia. I själva verket är den mycket äldre än den nu aktuella striden. Jag var själv för ungefär 40 år sedan utsatt för en liknande kritik då jag höll på med försök rörande gödselmedel av olika slag.

Då herr Jonsson i Fjäle säger, att det här hade riktats en mycket allvarlig kritik, vill jag erinra om att den av utredningsmannen tillkallade vetenskaplige experten fällt det omdömet om en av kritikerna, att hans uttalanden mera vittnar om felsökeri än om sanningslidelse. Detta var inte något som var obekant för de allra flesta av dem som arbetat med försöksverksamheten.

Jag kritiserar inte lantbrukshögskolans styrelse för att den hänsköt saken till Kungl. Maj:t, vilket kanske var riktigt att göra. Men då borde Kungl. Maj:t

ha sagt, att detta är en sak som lantbrukshögskolans lärarkollegium får ta ställning till. I kollegiet sitter av 17 personer bara en, som var utsatt för kritiken. Kollegiet hade därför, anser jag, kunnat avge ett fullt objektivt yttrande. Om man nu ansåg att det inte var tillfyllest att behandla saken på detta sätt, hade det varit riktigt att tillkalla en sakkunnig person, och sådana finns det många i våra grannländer.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet säger vidare, att bland det som man kritiserat också var att vissa försöksresultat publicerats för tidigt. Hur skall en på växtnäringsrådet icke sakkunnig person kunna ta ställning till frågan om vissa försöksresultat är publicerade för tidigt eller inte? Jag kan nämna att det av bl. a. utredningsmannen har riktats kritik mot det sätt, på vilket vissa försök utförts. Försöken på fastmarksjordar i denna grupp av försök var rätt talrika och hade uppdelats i nio olika grupper. Utredningsmannen menar att samma förfaringsätt borde ha använts då det gäller försöken på myrjord. Men på myrjord har bara gjorts fem försök. Hur dessa fem försök skulle kunna uppdelas på nio grupper är väl antagligen utredningsmannens hemlighet.

Statsrådet Netzen säger vidare, att han hade trott att jag skulle ha kunnat förena mig med honom i kravet på att utredningen skulle göras tillgänglig. Ja, man borde väl även på högsta ort ha det förtroendet för den vetenskapliga debatten på detta område liksom på andra, att man skulle kunna lita på att man så småningom skulle komma fram till det som var det riktiga. I stället tillgrep man den utväg som nu kritiserats. En sådan inställning hade säkerligen bidragit till att få saken utredd så småningom. Då hade också det hela kunnat avvecklas under former, som inte hade riktat uppmärksamheten på det sätt på vilket man här behandlat forskare — ett sätt som kan sägas vara minst sagt föga smickrande.

Då jag sade att man kunde ha haft ett

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

begränsat antal exemplar av utredningen, menar jag naturligtvis inte att man skulle säga, att »du får ett exemplar, du får inget». Utredningen hade ju kunnat ligga tillgänglig till exempel i departementet, där var och en kunnat studera den. Det är nog inte så många som bryr sig om att läsa hela detta stora betänkande, utan man hade säkerligen varit tacksam om man kunnat få ett kortare referat av det.

Jag har också den mycket bestämda uppfattningen, att om herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade sagt, att utredningen kommit till samma slutsats som lantbrukshögskolans styrelse, nämligen att det inte finns anledning till anmärkning mot objektiviteten vid dessa försök, så hade faktiskt herr statsrådet blivit trodd på sina ord.

Herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Tack, herr Oswald, för det sista!

Jag kan dock ändå inte låta ett uttalande stå opåtalat, nämligen då herr Oswald anser, att det skulle innebära bristande förtroende för den vetenskapliga debatten att låta denna fråga omhänderhas av en utredning.

Snälla herr Oswald, det är inte den vetenskapliga debatten som det här gäller. Vad utredningen har avsett att klara upp är de beskyllningar som framkommit för bristande objektivitet hos försöksfolk och forskare. Utredningen har däremot icke behövt pröva den fråga, som herr Oswald tog upp i början av sin replik. Vad det här gällt att klara upp, det är vad som faktiskt ligger till grund för de stora och yviga beskyllningar som framkommit. Den frågan har också utredningen givit svar på.

Jag kan naturligtvis inte här ingå på någon bedömning av hur utredningsmannen gjort sitt arbete eller av hur vederbörande drar sina konklusioner. Jag anser dock att utredningen mera gällt en fråga på det juridiska planet än på forskningsplanet. Därför finner jag också att

den handläggning av ärendet, som skett i detta fall och i detta sammanhang, varit den enda riktiga och lämpliga.

Herr **OSVALD** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det nu förhåller sig på det sätt, som herr statsrådet nyss sade, så hade det väl varit riktigare att även departementet hade ställt samma krav som lantbrukshögskolans styrelse en gång ställde på kritikerna, nämligen att de skulle lägga fram bevis för sina kränkande beskyllningar. Hade de inte kunnat göra det — och det hade de inte kunnat — så hade saken varit klar.

Herr **JONSSON** (s):

Herr talman! Herr Oswald sade att det nu kommit fram, att det väsentligen var illvilliga beskyllningar som framförts de stridande emellan, och det tror jag är riktigt. Jag tycker att det största värdet med utredningen är att det i denna blivit klarlagt offentligt, att de professorer som det varit fråga om har skött sitt arbete objektivt och nitiskt utan att se vid sidan om rent forskningsmässiga intressen, och detta var vad styrelsen ville få klarlagt. Vi hade på känn förut att det skulle vara så, men det hjälpte ju inte att vi trodde det. Nu har emellertid en offentlig utredning givit det resultatet.

Jag har nog inte samma uppfattning som herr Oswald, att försöksverksamheten har fått dåligt rykte i utlandet efter utredningen. Jag föreställer mig att även utlänningar har följt våra tidskrifter och lagt märke till de grava beskyllningar, som en så betydande person som en försöksgårdsföreståndare har riktat mot ett par professorer vid högskolan. Så länge saken var oklar måste man ju i utlandet fråga sig, vad det var som hände inom försöksverksamheten och forskningen på växtodlingens område i Sverige. När nu en utredning har visat, att professorerna vid högskolan icke brustit i objektivitet och vetenskapligt san-

Ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet

ningssökande, måste verksamheten därmed ha kommit i ett bättre ljus i utlandet.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Med anledning av vad herr Jonsson i Fjäle nyss sade är jag angelägen att rätta till ett missförstånd.

Jag har inte sagt att svensk försöksverksamhet och svensk forskning har råkat i vanrykte i utlandet; vad man har funnit anmärkningsvärt är det sätt på vilket forskare — i detta fall jordbruksforskare — behandlas från allra högsta ort.

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Jag är inte säker på att herr Osvald menar det sista han sade, att man skulle vara upprörd över det sätt på vilket jordbruksforskare behandlas.

Herr Osvald förbiser syftet med denna utredning, som alla vid den tid då frågan var aktuell var överens om, nämligen att frita forskarna från de grava beskyllningar som cirkulerade i så många sammanhang. Jag häpnar över vändningen av frågeställningen. Det är väl angeläget inte minst ur forskarnas synpunkt, att man vidtar rigorösa åtgärder för att klarlägga händelseförloppet och avvisa beskyllningar mot en grupp förtjänta forskare för smussel och för felaktig eller tendentiös inriktning av försöks- och forskningsverksamheten.

Herr Osvald sade förut, att om denna akt förelegat bara i ett fåtal exemplar och jag hade försäkrat — jag förmodar det var mig han avsåg — att det inte fanns något underlag för beskyllningarna om smussel, så skulle herr Osvald ha trott mig. Jag förmodar att herr Osvald menade det. Men när herr Osvald inte tror mig nu, hur skulle han då ha kunnat tro mig om jag inte hade kunnat visa svart på vitt?

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag menade att statsrådet skulle ha sagt, att *utredningen* hade

givit till resultat att det inte fanns någonting att anmärka på.

Så vill jag tillägga, att det naturligtvis är värdefullt att utredningen har kommit till det resultatet, att det inte finns någonting att anmärka mot objektiviteten. Men i sitt sista yttrande bortser tydligen herr statsrådet från det sätt, på vilket utredningen har verkställts, och de yttranden och uttalanden, som förekommer på otaliga ställen i utredningen och som måste sägas vara i många fall kränkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 53, angående anslag till radiohus för budgetåret 1961/62.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån; samt

nr 56, angående vissa anslag för budgetåret 1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 2, 9 och 31—36, bevillningsutskottets betänkanden nr 2, 4, 7, 8, 17 och 22, första lagutskottets utlåtanden nr 10—13, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—9, 11 och 12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7, jordbruksutskottets utlåtande nr 8 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 4—6.

Interpellation ang. tobaksreklamen

Herr BENGTSO (cp) erhöU på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Tobaksmissbruket har på ett för folkhälsan oroväckande sätt blivit allt vanligare i vårt land. Detta gäller i synnerhet ungdomen. Cigarettrökningen, som är den dominerande formen av tobakskonsumtion, ökade i vårt land under 1950-talet med 50 %. Rökarnas utgifter för tobak uppgår nu till över 3 milj. kronor om dagen, och statens inkomster av tobaksskatten närmar sig miljarden kronor per år.

Samtidigt med att cigarettrökningen som en farsot utbreder sig bland vårt lands ungdom blir läkarvetenskapens varningar för dess skadlighet allt starkare. En rad framstående läkare för en intensiv kamp mot tobaksbruket. Det råder numera ingen tvekan om att tobaksrökningen är cancerframkallande. Jag citerar ett uttalande av chefen för Radiumhemmet, professor Sven Hultberg, återgivet i en tidning: »Alla cancerforskare med klinisk verksamhet är övertygade om att tobaken har cancerframkallande egenskaper. Samtliga varianter av tobaksbruk kan framkalla cancer. Sjutton stora undersökningar i olika länder har gett entydiga resultat — den katastrofala ökningen av lungcancer anses bero på den ökade cigarettrökningen.» Ur samma tidning hämtar jag ett uttalande av med. lic. Karl-Axel Melin som är barnläkare vid Stora Sköndal: »Ungdomarna blir rastlösa, trötta, darrhända, och deras förmåga att lära utan till avtar snabbt. Missbruket i de yngsta åldersgrupperna visar kusliga siffror — bland 9-åringarna röker 11 procent av pojkarna och 3 procent av flickorna! Bland 16-åringarna i en stad som exempelvis Malmö är ungefär hälften vanerökare.»

Reaktion mot det hälsonebrytande tobaksbruket har förekommit på flera sätt i vårt land. Det är framför allt läkarna som tagit upp kampen mot nikotinets, tjärans och andra ur hälsosynpunkt fördärvliga skadeverkningar, som tobaksbruket medför, Riksförbundet mot tobaken i vilket en rad framstående läkare

är verksamma har framför allt bedrivit upplysning, så långt de begränsade ekonomiska resurserna det medgivit, mot det skadliga tobaksbruket. Flera skolor, bl. a. i Huskvarna, har bedrivit intensiva antitobakskampanjer.

Mot vad som ovan anförts är det så mycket mera förvånande eller rent av häpnadsväckande att den mest intensivt säljande tobaksreklam tillåtes i vårt land. Detta ställer sig så mycket mera anmärkningsvärt då den till synes mest omfattande reklamen bedrivs av det svenska monopolföretaget, Svenska tobaksmonopolet. De mest försäljningsin-smickrande annonser förekommer i riklig mängd från Svenska tobaksmonopolet.

Jag skall citera några av dessa annonser, t. ex.: »Mild exklusiv cigarett — Cavalla är en förnämlig blandcigarett — komponerad av utvald virginia, burley och orientaltobak. King Size med filter. 20 st riktpriis 3:— . — Släcker ni cigaretten vid Cavallaringen får ni bästa filterverkan. Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet». En annan annons är försedd med en kraftigt tilltagen bild av en man, som förmodligen skall representera lugn och manlighet, och texten lyder: »En trygg doft av tobak Caravell är en ny mild mixture av lätt virginia och fyllig burley — speciellt skuren för att ge en sval, mjuk rundad smak och långsam, oljefri brand. 50 gram 4 kronor (riktpriis) Caravell — modern mixture för män som kan tobak.» Denna annons är inte undertecknad men i en annan liknande finner man Svenska tobaksmonopolets underskrift. Ytterligare ett exempel må anföras: »Filter — Winner är cigaretten för er som tycker att Ni röker litet för mycket. Winner har fyllig, maskulin arom och bra filter. 20 st 3:— riktpriis. Så smakar Winner bäst. Släck Winner vid smakringen. Då har Ni fått ut det bästa av denna utsökta blandcigarett av virginia, burley och orientaltobak. Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.»

Den hälsövådliga tobaksrökningen omges med ett skimmer av romantik, och ungdomen får lätt den uppfattningen att tobaksrökningen är ett bevis på kultur

Interpellation ang. allergiframkallande kemisk-tekniska artiklar

och manlighet som var och en bör lägga sig till med.

Vid tidigare försök att begränsa tobaksreklamen har svenska tobaksmonopolet försvarat sig med att reklamen med hänsyn till konkurrensen med utländska tobaksmärken måste bedrivas för att hävda den svenska försäljningen. Detta är knappast riktigt då man finner att Svenska tobaksmonopolet i hög grad dominerar försäljningen i vårt land.

Ett särskilt problem kan emellertid uppkomma, om tobaksimport och reklam för sådana importvaror lämnas fria inom ramen för Efta-avtalets bestämmelser. I artikel 12 i Efta-konventionen föreskrives dock, att medlemsstat äger besluta och genomföra åtgärder, »nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa», såvida åtgärderna inte utnyttjas som medel för godtycklig eller oberättigad diskriminering eller till en förtäckt begränsning av handeln. Denna bestämmelse synes böra medge även förbud mot eller begränsning av tobaksimportörernas reklam i vårt land. Ett klarläggande på den punkten skulle emellertid vara av värde.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande interpellation:

1. Anser herr statsrådet att den nuvarande tobaksreklamen är ur folkhälsosynpunkt försvarlig?
2. Medger Efta-avtalet att man ur folkhälsosynpunkt förbjuder eller begränsar tobaksreklamen?
3. Ämnar herr statsrådet i folkhälsans intresse vidtaga åtgärder mot tobaksreklamen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. allergiframkallande kemisk-tekniska artiklar

Ordet lämnades på begäran till herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp), som yttrade:

Herr talman! Förekomsten av allergiska åkommor synes ha ökat kraftigt under de senaste decennierna. I den mån läkarvård sökes för åkommornas botande rör det sig mestadels om poliklinikkvård. Statistiska uppgifter om ökningens omfattning finns därför inte att tillgå. Med hänsyn till uppgifter från läkarkåren och från annat håll synes det dock inte böra betvivlas att ökningen är av högst betydande omfattning. Orsaken till ökningen kan måhända sökas på flera områden. Det får dock anses klarlagt att det finns ett starkt samband med den ökade användningen av kemisk-tekniska artiklar inom hushållets och den personliga hygienens område.

De allergiska åkommorna medför betydande besvär för dem som drabbas. I åtskilliga fall kan det bli fråga om långvarigt lidande. Till följd av arbetsoförmåga, uteblivet arbete på grund av läkarbesök, tagande i anspråk av sjukvårdsresurser o. s. v. uppstår därjämte ekonomiska förluster för såväl enskilda som samhället. Enligt min mening är det angeläget att åtgärder vidtages för att motverka uppkomsten av här nämnda allergiska åkommor.

Frågan om förebyggande åtgärder på området är emellertid komplicerad och synes inte kunna lösas inom ramen för nu gällande bestämmelser. Den verksamhet som bedrivs på detta och angränsande områden, t. ex. av arbetarskyddsstyrelsen, statens institut för folkhälsan och medicinalstyrelsen, kan inte anses tillräcklig. Endera gäller den endast yrkeslivet i egentlig bemärkelse eller också vidtagas åtgärd först sedan skadeverkningar av betydande omfattning kunnat konstateras.

Vissa ämnen som förekommer i dessa kemisk-tekniska artiklar är sådana, att det av deras kemiska struktur kan utläsas om de är starkt allergigivande eller ej. Andra ämnen är emellertid så kemiskt svårtydda att nämnda omständighet inte kan utläsas. Problemet synes därför inte kunna lösas genom förbud att försälja artiklar innehållande vissa ämnen.

Ur allmänhetens synpunkt är det gi-

Interpellation ang. allergiframkallande kemisk-tekniska artiklar

vetvis angeläget att man före användningen av en viss artikel i möjligaste mån får reda på om den medför betydande risk ur allergisynpunkt eller ej. Det bör enligt min mening prövas om ett sådant önskemål kan tillgodoses genom lämplig föreskrift, t. ex. om att artikel, vars användning eller kemiska struktur ådagalagt att den är starkt allergigivande, får försäljas endast under förutsättning att dess egenskaper ur allergisynpunkt angivits på eller i förpackningen.

Ett sådant tillvägagångssätt skulle i stort sett sammanfalla med arbetarskyddslagens föreskrift beträffande redskap, maskiner och tekniska anordningar. Nämnda lag föreskriver skyldighet för tillverkare och försäljare att tillse att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och att tillhandahålla för användning och skötsel erforderliga föreskrifter. Enligt min mening finns det anledning att pröva frågan om ett motsvarande förfaringsätt för vissa kemisk-tekniska artiklar.

Med hänvisning till ovan anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat ökningen av allergiska åkommor på grund

av användningen av kemisk-tekniska artiklar på hushållets och den personliga hygienens områden?

Anser statsrådet att nu förekommande åtgärder i syfte att förebygga sådana åkommor är tillfredsställande?

Om det sistnämnda inte är fallet — vilka ytterligare åtgärder bör enligt statsrådets mening vidtagas i förebyggande syfte?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 561, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.; och

nr 562, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.56.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 8 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Då nu skulle företagas val av tjugufyra ledamöter i den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, begärdes ordet av herr ANDRE VICE TALMANNEN, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna gemensamma listor, en för varje val. Listorna har godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen, och varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr andre vice talmannen avlämnade därefter ifrågavarande listor, fem till antalet.

Den lista, som avsåg valet av ledamöter i nämnden, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Branting
Strand
Boman
Elmgren
Hermansson
Grym
Ewerlöf
Osvald
Ahlkvist
Lindahl
Schmidt
Pettersson, Georg
Jonasson
Sörlin
fröken Andersson
Svedberg, Erik
Andersson, Axel Johannes
fru Wallentheim
Olofsson, Per
Andersson, Torsten
Spetz

Dahl
Bergh, Ragnar
Söderquist

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till ledamöter i nämnden.

Anställdes val av sex suppleanter för de av kammaren utsedda ledamöterna i den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Nyström
Svensson, Axel
Nestrup
Karlsson, Göran
Nilsson, Ferdinand
Ohlsson, Ebbe

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till suppleanter i nämnden.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitie- och militeombudsmän samt deras ställföreträdare.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som avsåg detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Branting
Strand
Ollén
Elowsson, Nils
Nilsson, Ferdinand
Elmgren
Ewerlöf

Andersson, Axel Johannes
 Grym
 Ahlkvist
 Nestrup
 Lindahl
 Svanström
 Pettersson, Georg
 Gezelius
 fröken Mattson
 Källqvist
 Nyström
 Svedberg, Erik
 fru Svenson
 fru Segerstedt Wiberg
 Palm
 Svärd
 Hedblom

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av sex suppleanter för de av riksdagen utsedda valmännen för utseende av riksdagens justitie- och

Elmgren, B. F., ledamot av första kammaren	Möller, Y. A., ledamot av första kammaren
Hagnell, H., ledamot av andra kammaren	Sjövall, E., fru ledamot av andra kammaren
Heckscher, G., ledamot av andra kammaren	Regnéll, C. G. ledamot av andra kammaren

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling herrar Elmgren, Hagnell och Heckscher samt till suppleanter för dem respektive herr Möller, fru Sjövall och herr Regnéll.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

militieombudsmän samt deras ställföreträdare.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Olofsson, Per
 Svensson, Axel
 Sjönell
 Magnusson
 Carlsson, Georg
 Bergh, Ragnar

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som avsåg detta val, hade partibeteckningen »Den gemensamma listan» och var av följande utseende:

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få lämna ett meddelande angående vissa kammarens plena.

I det meddelande som tidigare i stencilerat skick utdelats till kammarens ledamöter om plena under vårsessionens förra hälft har angivits, att arbetsplennum eventuellt kommer att hållas lördagen den 25 mars. Efter samråd med andra kammarens talman kan jag nu meddela, att arbetsplennum icke kommer att hållas nämnda dag. Sista arbetsplennum före påskuphållet äger alltså rum fredagen den 24 mars. Sista nämnda dag, den 24 mars, kommer icke att hållas kvällsplennum.

Ang. insamlingen »Sverige hjälper»

Herr TALMANNEN:

Jag fäster ytterligare ledamöternas uppmärksamhet på att i dag i stencilerat skick till ledamöterna utdelats följande upprop:

Till första kammarens ledamöter.

Just nu pågår en omfattande insamling under parollen »Sverige hjälper». Från regeringens sida har ställts i utsikt att av statsmedel skall tillskjutas lika stort belopp som det insamlade. Denna fråga kommer inom kort att föreläggas riksdagen. Det väsentliga är dock att ett så stort antal medborgare som möjligt medverkar genom bidrag.

Inom departementen och andra delar av statsförvaltningen har igångsatts en aktion till förmån för »Sverige hjälper». Tjänstemännen förbinder sig därvid frivilligt att under en tid av tolv månader avstå en procent av sin lön, och bidragen tillföres insamlingen genom löneavdrag, verkställda av de löneutbetalande myndigheterna.

Vi har funnit det angeläget att kammarens ledamöter beredes tillfälle att i likartade former medverka till ett gott resultat av ifrågavarande insamling. Detta kan lämpligen ske genom månatliga avdrag med en procent å riksdagsmannaarvodet, som för år 1961 utgör 2 247 kronor per månad. Beloppet synes böra avrundas till 23 kronor och avdragen verkställas under tolv månader med början instundande april.

De som önskar delta i denna insamling torde benäget underteckna nedanstående formulär och om möjligt före den 24 mars avlämna detsamma till någon av kammarens vaktmästare för vidarebefordran till riksdagens ekonomibyrå.

Stockholm den 8 mars 1961.

Gustaf Sundelin *Axel Strand*

Ivar Johansson

Om ett centralt samordningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbildningslinjerna

Herr statsrådet och chefen för ekle-siastikdepartementet EDENMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Edströms interpellation om ett centralt samordningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbildningslinjerna, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Edström frågat om jag skulle vilja ta under övervägande att med hänsyn till den under närmaste år framåt alltmer ökade trängseln vid intagningen till de spärrade akademiska utbildningslinjerna skapa ett centralt intagningsorgan för dessa.

Vid universitet och högskolor finns dels spärrade linjer, dels s. k. fria fakulteter. Frågan om uppdelningen i spärrade och fria högskolor och fakulteter har varit föremål för debatt i riksdagen vid åtskilliga tillfällen, senast i samband med behandlingen av princippropositionen om utbyggnaden av universitet och högskolor (nr 119) vid vårriksdagen i fjol.

De riktlinjer som då drogs upp för utbyggande av universitet och högskolor innebär bl. a. att de nu spärrade linjernas intagningskapacitet skall höjas väsentligt.

Med hänsyn emellertid dels till den förväntade starka ökningen av studentexaminationen och dels till att ökningen av antalet nybörjarplatser vid de spärrade linjerna under de närmaste åren måste bli relativt måttlig, därför att det tar lång tid att iordningställa lokaler för de utrymmeskrävande ämnen som det här gäller, så tror jag i likhet med interpellanten, att vi har att räkna med ett »sannolikt gradvis skärpt spärrsystem» de närmaste åren.

Sedan mycket lång tid tillbaka har gällt olika regler för inträde till skilda spärrade linjer, och även sättet för fastställandet av dessa regler varierar. För närvarande gäller skilda regler för tillträde till de medicinska fakulteterna,

Om ett centralt samordningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbildningslinjerna

till tandläkarhögskolorna, till de tekniska högskolorna, till handelshögskolorna, till jordbrukets tre högskolor och till ytterligare några högre utbildningsanstalter. Reglerna fastställs för vissa högskolor och fakulteter av universitetskanslern, för andra av överstyrelsen för de tekniska högskolorna och för ytterligare några andra av vederbörande högskolas styrelse. För jordbrukets högskolor fastställer Kungl. Maj:it intagningsbestämmelserna.

Den oenhetlighet och splittring som således otvivelaktigt nu råder på detta område är till väsentlig del en följd av universitetens och högskolornas nuvarande organisation och administrativa ledning. Som bekant arbetar emellertid 1955 års universitetsutredning med universitetens och högskolornas organisatoriska och administrativa problem. Jag utgår därför från att den här aktuella frågan om intagningsbestämmelserna kommer att bli berörd av de utredningar och förslag universitetsutredningen relativt snart kommer att framlägga. Frågan om intagningsbestämmelserna till de spärrade akademiska utbildningslinjerna påverkas även av förhållandena på gymnasiet. Den nu arbetande gymnasieutredningen har enligt mina direktiv att, bl. a. med tanke på den s. k. meritkompletteringen, uppmärksamma samspelet mellan gymnasiala utbildningslinjer såsom avlämnande skolförm och universitet och högskolor såsom mottagande utbildningsanstalter.

Med hänsyn till vad jag nu sagt om pågående utredningar finner jag det inte lämpligt att för dagen vidta någon mer genomgripande förändring i gällande ordning för intagningen till de spärrade akademiska utbildningslinjerna. Emellertid vill jag i sammanhanget förutskicka att på ett område, där splittringen i förevarande avseende är särskilt stor, nämligen beträffande ekonomutbildningen, åtgärder inom kort torde komma att vidtas i syfte att nå större enhetlighet än som för närvarande gäller. Slutligen kan jag upp-

lysa om att bestämmelserna rörande intagningen till de medicinska fakulteterna f. n. överses inom universitetskanslersämbetet och att frågan om ändring av bestämmelserna rörande intagningen till de tekniska högskolorna övervägs inom överstyrelsen för dessa högskolor. Jag utgår från att man inom de två myndigheterna strävar efter att åstadkomma mer likartade bestämmelser för berörda utbildningslinjer.

Sammanfattningsvis vill jag konstatera, att jag delar interpellantens uppfattning, att det nuvarande regelsystemet på här ifrågakvarande område är otillfredsställande, men att jag i avvaktan på i första hand en behandling av universitetsutredningens kommande utredningar och förslag rörande universitetens och högskolornas organisatoriska och administrativa förhållanden inte är beredd att för dagen vidtaga några åtgärder av den natur interpellanten antytt för att förenhetliga intagningsförfarandet vid de spärrade utbildningslinjerna.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret. Jag är glad över att statsrådet delar min grundsyn på här ifrågakvarande problem, att med hänsyn till de studerandes intressen förhållandena är högeligen otillfredsställande.

Nu anser emellertid statsrådet, att man måste avvakta en del pågående utredningar, främst då universitetsutredningens kommande förslag, innan något göres. Jag har litet svårt att helt dela den uppfattningen. Först är det väl inte alldeles säkert, att universitetsutredningen kommer att — åtminstone i en första omgång — framlägga förslag om samordning av intagningsbestämmelserna. Den har ju viktigare uppgifter. Sedan är det ju så — som herr statsrådet själv påpekar — att intagningsbestämmelserna f. n. håller på att omarbetas inom flera sektioner av den högre utbildning-

Ang. inrättandet av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare en. När nu omarbetningar sker, borde då ej dessa göras i riktning mot bättre samordning? Så sker dock tyvärr icke. Det finns intet samordningsorgan.

Vore det så att intagningsbestämmelserna under en längre tid varit stabila och oförändrade, skulle jag bättre ha förstått, att vi än en tid kunde avvakta. Men nu är det så, att det ständigt ändras. Jag vill bara nämna att inom mitt eget område, medicinalutbildningens, har vi under senaste åtta år haft två radikala förändringar. Nu håller den tredje radikala förändringen på att ske under dessa år. Man kan inte komma ifrån att detta för de studerande innebär hög grad av osäkerhet och otrygghet. De har svårt att planera hur de skall göra under gymnasieåren.

Det nuvarande systemet innebär även slöseri med utbildningsplatser. Många skaffar sig dubbel utbildning, som är onödig för deras kommande yrke eller verksamhet. Detta i en tid, då vi har brist på platser inom högre utbildning.

Nu framgår det av senaste uppgifter, som de vilka läst gårdagens tidningar vet, att utvecklingen ser ut att än ytterligare accelerera. I stället för den ökning av cirka 1 000 studenter om året, som vi hittills haft, synes årets ökning komma att bli inte mindre än 1 800. Kön och kampen framför portarna till de spärrade högskolelinjerna kommer därför att bli ofantligt mycket större.

Av herr statsrådets svar framgår emellertid, att statsrådet har sin uppmärksamhet fäst på problemet, och det är jag tacksam för. Interpellationens syfte var att påminna om vilka besvärligheter och svårigheter, som vållas de studerande genom nuvarande dåliga samordning beträffande intagningsbestämmelserna, och hur angeläget det är att ett samordnande intagningsorgan skapas. Jag hoppas att detta inte skall dröja alltför länge.

Med dessa ord ber jag att ännu en gång få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 561.

Vid föredragning av motionen nr 562 hänvisades densamma, såvitt den avsåge anslag ur kyrkofonden till direktorn vid Sköndalsinstitutet, till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. inrättande av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statsrådsberedningen, som förordades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden för den 3 januari 1961 förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62, dels ock till Statsrådsberedningen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 713 000 kronor.

Departementschefen hade förordat, att en personlig tjänst som byråchef i Br 2 skulle inrättas för statsministerns sekreterare. I samband därmed kunde en tjänst i ABr 25 indragas. Medelsbehovet under anslaget skulle till följd härav öka med i runt tal 8 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru

Ang. inrättandet av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 440) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen* (II: 496), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förvarande förslag om ändring i personalförteckningen,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Hamilton* väckt motion (II: 514).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 496 samt II: 514

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statsrådsberedningen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Statsrådsberedningen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 713 000 kronor.

Reservation hade avgivits, utom av andra, av herr *Ragnar Bergh* och herr *Svärd*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 440 och II: 496 samt II: 514

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande att ändra personalförteckningen för statsrådsberedningen;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Statsrådsberedningen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 705 000 kronor.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Statsutskottet har i den första punkten av sitt utlåtande nr 2 föreslagit avslag på de motioner, i vilka hemställs att ingen ändring skall företagas i avlöningar för statsrådsberedningen. Det är riktigt som utskottet säger, att vi motionärer finner att man genom att inrätta en personlig tjänst för statsministerns handsekreterare föregriper ett ställningstagande till författningsutredningens förslag om ett regeringskansli.

Som skäl för avslag på motionerna anför utskottet att tjänsten innebär ett förordnande tills vidare. Nog är det en bra mager motivering! Utskottet vill att riksdagen skall tillsätta en tjänst och göra det i förtröstan om att då regeringen avgår, avgår även den personliga tjänstens innehavare. Detta är ju inte det väsentliga. Vem vet, nästa regering kanske låter tjänsten bestå. Erfarenheten säger en del om arrangemang av denna typ.

Hade utskottet inte, i stället för att servera riksdagen denna något egendomligt formulerade tröst, kunnat ange skälen för ett beslut i den av utskottet önskade riktningen? Utan att veta varför skall riksdagen, enligt utskottets förslag, besluta om inrättandet av en tjänst, vars arbetsuppgifter inte klart anges. Så som utskottet formulerat sitt yttrande, kan man inte med bästa vilja i världen dra någon slutsats om huruvida utskottet känner till tjänstens art och följderna av dess inrättande. Av propositionen framgår inte heller vilka arbetsuppgifter som väntar.

Så mycket framgår av statsverkspropositionen som att det inte är frågan om endast en ändrad lönegradsplacering, som varit föremål för överläggningar med någon personalorganisation och som redovisats bland för flera huvudtitlar gemensamma frågor. Utan här måste vara tal om utbyte av en förefintlig tjänst mot en ny med artskilda arbetsuppgifter. Sådana tjänster redovisas, säger civilministern i statsverkspropositionen, under respektive huvudtitlar. Men principen för redovisningen före-

Ang. inrättandet av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare faller vara oklar. Understundom anges skälen till de nya tjänsterna, understundom beskrives arbetsuppgifterna. Den nu aktuella tjänsten hör inte till den kategori som motiveras eller beskrives. Den hör till den kategori som endast föreslås. Tjänstens lönegradsplacering är emellertid sådan, att man med fog måste fråga om här inte göres början till ett regeringskansli. Byråchefer brukar inte utan medarbetare och underordnade i ensamhet handlägga sina ärenden. Mycken onödig diskussion hade säkert förebyggts, om man inte nonchalerat att ange orsakerna till tjänstens upprättande.

Ingen torde förmena statsministern den hjälp han behöver från kansli och sekreterare. Men ett riksdagens beslut skall vara väl motiverat, och i detta fall finns redan ett delbetänkande från författningsutredningen att bygga på. I utredningens utlåtande om regeringsarbetet säges att ett regeringskansli bör upprättas, och där anges också vilken placering statsministerns handsekreterare bör erhålla.

Varför då denna brådska? Eller varför inte mer brådska med författningsutredningens förslag? Vid andra tillfällen har man tagit det lugnare och tagit hänsyn till författningsutredningens arbete. Jag ber att få hänvisa till bankoutskottets utlåtande nr 38 år 1960. Där har man tagit ställning till ett förslag från riksgäldsfullmäktige om en organisation av riksdagens ekonomibyrå. Man väntade länge, men omorganisationen ansågs inte kunna anstå längre än till ingången av 1961. Den gjordes emellertid med ett viktigt förbehåll. Tjänsterna skulle uppehållas med vikariatslöneförordnande. Förbehållet gjordes med hänvisning till författningsutredningens pågående arbete. Samma resonemang gäller, om jag inte är fel underderrättad, även för de tjänster som uppehålls av kamrarnas kanslipersonal. Här har man funnit det nödvändigt att avvakta de resultat som författningsutredningen kan komma till beträffande organisation och tjänster. Ändå kan man inte hänvisa till redan avlämnade för-

slag, som då det är fråga om regeringsarbetet och ett särskilt kansli för detta.

Jag är rädd att statsutskottet har haft för bråttom och kommer sålunda till slutsatsen att ett avslag på utskottets hemställan är väl motiverat. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herrar Ragnar Bergh och Svärd.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Fru Segerstedt Wibergs rädsla för att statsutskottet har för bråttom är fullkomligt obefogad. I stället kan man vända på det och säga, att motionärerna har för bråttom. De har i någon mån påverkats av den otillständiga agitation som förts i pressen mot detta enkla ärende, som inte alls är så stort som det har blåsts upp till. Om man ser sakligt på förhållandena, finner man att statsrådsberedningen har en byråchef för lagärenden, en byråchef för samordning av beredningsplanering m. m. och så en sekreterare — det nu aktuella fallet. Det har ansetts, inte utan orsak, att dessa tre människor, som är i statsrådsberedningen och har ungefär lika ansvarsfulla arbeten, skulle ha samma tjänst.

Nu har av allt att döma motionärerna och reservanterna hängt upp sig på titeln byråchef. Man menar att en byråchef borde ha en byrå under sig. Det kan man resonera om. Vi vet att det statliga lönesystemet är knutet till vissa beteckningar, och den lönegrad man har stannat inför har varit densamma som gäller för byråchefer. Det är väl inte nödvändigt att en byråchef har en byrå. Jag tycker att det ser bättre ut och blir billigare utan dessa underordnade.

Nu har den svenske statsministern säkerligen det minsta kansli som någon statsminister har i våra moderna demokratier. Runt om ute i världen råder helt andra förhållanden. Jag skall bara beröra våra egna grannländer. I Danmark består statsministerns kansli av en departementschef, motsvarande en svensk

Ang. inrättandet av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare statssekreterare, en kontorchef, motsvarande en svensk byråchef, och sekreterarpersonal. I Norge har man tre statssekreterare, tre expeditionschefer och sekreterarpersonal. I Finland finns det någonting som kallas för »yngre» regeringssekreterare och sekreterare. Det är helt annat än här.

När man nu har ansett att de tre personer som tillhör statsrådsberedningen skall vara i samma lönegrad, är det underligt, att detta skall utlösa en sådan stor motaktion. Hade det inte gällt statsministerns sekreterare, hade det hela gått oförmärkt förbi. I departementen förekommer ofta att en tjänsteman placeras i byråchefs ställning, utan att han är chef för någon byrå, och det sägs aldrig någonting om det. Men i detta sårfall har man funnit anledning att göra en stor aktion. Nu pekar man på att den sittande författningsutredningen har föreslagit ett speciellt regeringskansli och att vad som nu sker kommer att föregripa den reform som skall äga rum. Det sades nyss från denna talarstol, att om den ifrågavarande tjänsten inrättas, så kan man inte tro på att den kommer att försvinna. Men det är ju en tjänst som är knuten till personen. Om det blir ett regeringsskifte och vi får en annan statsminister, tror jag inte att han skall behöva ha den sekreterare det nu gäller, om han inte själv vill det.

Författningsutredningen har nu föreslagit, att det skall vara två högre tjänster i ett kansli, en expeditionschef och en lagbyråchef. Men denna organisation behöver inte på något sätt påverkas av den lönegradsplacering som nu föreslås för statsministerns sekreterare.

Motionärerna och likaså reservanterna synes i alltför hög grad ha fäst sig vid tjänstetiteln byråchef. Jag tycker att man bör minska ner denna fråga till vad den rätteligen är och inte alltför mycket förstora upp den. Jag är tacksam för att fru Segerstedt Wiberg inte föll in i den jargong som kommit till synes i varje fall i vissa tidningar, utan sett kallt på denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Den i regel så småklokt besinningsfulle herr Andersson, Birger, har i denna fråga visat ett patos och ett temperament, som det kan vara trevligt att möta, till och med mycket trevligt, men om man liksom jag är intresserad av att denna detalj skall förbli en detalj, finns det kanske lämpligare sammanhang än detta att visa temperamentet i.

Det gäller ju här dels en personfråga, dels en organisationsfråga. Det gäller en person, som vi alla känner och som brukar finnas bakom — jag skall inte säga statsministern, utan rent lokalt sett bakom mig här i kammaren. Naturligtvis skall jag inte utesluta att han kan vara väl värd en betydande löneförbättring, kanske till och med en löneförbättring av storleksordningen 8 000 kronor, men så där alldeles självklart förefaller mig detta inte vara; inte så självklart att man kan framlägga förslag därom utan ett ord till motivering. Bemälda person har ju ändå inte ännu kommit i samma situation som en av herr talmannens högt ärade företrädare, som alltid utgick ifrån att närhelst och varhelst han skulle sätta sig, fanns det alltid en stol att sitta i.

Organisationsfrågan slutligen har man också helt enkelt gått förbi. Herr Andersson, Birger, nämnde exemplen från Danmark och Norge, och de borde enligt min uppfattning ha varit utgångspunkten för en diskussion som skulle ha kunnat ge åtskilligt. De uppgifter, som åvilar den danske och framför allt den norske statsministern, är nämligen i vissa avseenden, såvitt jag kan förstå, mera rationellt utformade än de är här i landet. Man har därför vidtagit de organisatoriska åtgärder som ett effektivt fullföljande av dessa förutsätter. Här i landet har vi — det skall jag gärna medge — i måhända missriktad sparsamhet helt enkelt avstått från att ordentligt penetrera problemet om statsministerns förutsättningar att fungera som en samlande gestalt i regeringen och kanske också i det parti som står bakom regeringen. Den senare omständigheten kom-

Ang. inrättandet av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare
mer emellertid inte mig vid; det finns större experter i det avseendet än jag närvarande i kammaren.

Frågan om samordningen inom regeringen och därmed om statsministerns uppgifter kan ses ur många synpunkter. Det är inte bara författningsutredningen som väl närmast har snuddat vid detta problem. Det har också varit föremål för uppmärksamhet i samband med diskussionerna om totalförsvarets samordning och likaledes i en rad andra sammanhang. Jag menar att vi får lösa dessa problem rationellt och framsynt, och vi får självfallet ta på oss de utgifter, som är förenade med en sådan lösning. Men inte heller med anledning av detta problem har departementschefen eller utskottet — inte ens herr Andersson, Birger — gjort några kommentarer. Man har bara helt enkelt begränsat sig till den mycket isolerade frågan om en viss persons löneställning. Detta är enligt min uppfattning att ta aldeles för ytligt på problemet. Det är enligt min uppfattning att gå förbi själva saken, och det är därför jag har yrkat avslag. Mitt avslag har absolut — det säger jag även om få tror mig — inte någon personlig tillspetsning. Jag vill ha tillbaka detta ärende till riksdagen men då i genomtänkt och genomarbetat skick. Jag vill inte ha det någon gång i en oviss framtid, utan jag vill ha det så snart som detta över huvud taget är möjligt och, såvitt jag kan förstå, behöver dröjsmålet inte bli särdeles långt. Att bemälda person under detta dröjsmål får nöja sig med en något lägre placering i det statliga lönekineseriets tabeller, kan vara en prövning för honom — det är jag medveten om — men det bör väl i alla fall inte vara värre än att han kan bära det som en man — det är ju så mycket han har visat sig ha förmåga att bära som en man.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det anförande som vi nyss lyssnade till vittnar, om man vill uttrycka sig litet välvilligt, om en djup okunnighet om de faktiska förhållandena.

Det anslag som vi nu behandlar avser statsrådsberedningen. Vad består statsrådsberedningen av? Jo, av tre statsråd utan departement, nämligen statsministern och de två juridiska konsulterna. De två konsulterna har till sitt gemensamma förfogande en byråchef för lagärenden, som har att biträda dem i deras granskningsarbete. Denne byråchef har i sin tur inga medhjälpare, har ingen stor byråpersonal. Dessutom har den av konsulterna, som inom regeringen har att handlägga beredskapsfrågor på det civila området, en byråchef, som hjälper honom med dessa ärenden. Är det då för mycket begärt, att statsministern också får en byråchef till hjälp för de frågor, som han har att handlägga i regeringen? Hade vi i stället begärt en statssekreterartjänst i statsrådsberedningen, hade säkerligen ingen haft något att invända. Men vem en sådan tjänst skall besättas med, bör väl liksom hittills vara den sittande regeringens sak att avgöra.

Tror för övrigt de som yrkat avslag på den föreslagna tjänsten att en statsminister har en mindre arbetsbörda än t. ex. en justitieminister? Eljest bör de ta hänsyn till denna sin åsikt vid behandlingen av punkten 3 under andra huvudtiteln, som avser justitiedepartementets avlöningsanslag.

Den nu föreslagna byråchefstjänsten har aldeles samma konstruktion som en statssekreterartjänst och som alla övriga byråchefstjänster i kanslihuset. Den innebär, som det tidigare har sagts, förordnande tills vidare. Att den typen av tjänster över huvud taget har införts i vårt avlöningsreglemente beror på att ett ombyte av person på dessa tjänster och även ett utbyte av tjänsterna lätt skall kunna ske. Om riksdagen nu, som jag hoppas, bifaller det förslag, som jag på denna punkt under andra huvudtiteln har lagt fram, så har därför på intet sätt skett något föregripande av ställningstagandet till författningsutredningens förslag.

Jag tycker, herr talman, att jag här har till fullo motiverat det förslag, som under denna punkt har lagts fram. Jag

Ang. inrättandet av en personlig tjänst som byråchef för statsministerns sekreterare

inledde mitt anförande med att säga, att föregående yttrande, om man vill uttrycka sig välvilligt, vittnade om en viss okunnighet, men fortsätter nu vad som tidigare har förekommit i denna fråga, kan jag icke längre anse, att det enbart är okunnighet som ligger bakom, utan då är det ett led i den kampanj av mer personlig art, som igångsattes när statsverkspropositionen lades fram.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till herr Svärd. Man fick det intrycket av hans inlägg trots allt tal om författningsspörsmål, att det nog var låt oss säga det personliga, som spelade den största rollen, att just den person det här gäller skulle prickas. Herr Svärd talade om att denne sekreterare befinner sig bakom någon ibland. Vi vet ju, att herr Svärd också står bakom någon ibland, ty det förhåller sig ju så, att dessa sekreterare — och även hr Svärd är en sådan — är stödjare eller rådgivare i vissa fall.

Om vi renodlar denna fråga, så finner vi, att man å ena sidan önskar likartade tjänster för de tre befattningshavare som är anställda i statsrådsberedningen, medan man å andra sidan söker göra ett stort nummer av det hela och hävda att förslaget inte bör genomföras, endast därför att det är fråga om en för en viss riktning misshaglig person. Det är detta sistnämnda, som är det olustiga. Vi bör inte göra denna fråga större än den är. Det gäller om vi skall ha tre byråchefer eller två byråchefer och en sekreterare. Jag tycker nog, att herr Svärd och jag bör kunna komma överens om att det är denna saken gäller, om herr Svärd vill, som han ofta kan göra, resonera lugnt och sakligt och bortse från de politiska biavsikterna.

Herr **SVÄRD** (h):

Herr talman! Justitieministern har uppenbarligen en misstanke om att kammaren inte uppfattar ett yttrande som man faller en gång, och upprepar följaktligen omdömet, att mitt anföran-

de vittnar, välvilligt uttryckt, om okunnighet två gånger. Får jag bara replikera justitieministern, att i så fall vittnar justitieministerns proposition om en märklig vilja att hålla dem, som vandrar i öknen, fortfarande djupt okunniga. Justitieministern har nämligen inte ansett det vara motiverat att anföra någon motivering för det förslag, som han har framlagt.

I övrigt nödgas jag tillägga, att från justitieministerns sida ingenting förekom, som tillförde diskussionen någonting nytt i sak.

Till slut vill jag bara göra den lilla kommentaren, att jag har betraktat statsministerns sekreterare, oberoende av vilken tjänstegrad han har, som ett slags statssekreterare. För mig står det alldeles klart, att regeringen väljer sina statssekreterare, som det passar den, och att den som inte känner samhörighet med regeringen inte har anledning att göra några kommentarer till dess val. Vilken person som bekläder tjänsten som sekreterare, eventuellt byråchef, i statsministerns kansli är mig fullkomligt likgiltigt.

Justitieministern frågar vidare vem som har den största arbetsbördan, justitieministern eller statsministern. Det förefaller en smula egendomligt att en justitieminister ställer den frågan, och jag förklarar mig totalt inkompetent att besvara den. Jag har fattat saken så att de båda herrarna har olika arbetsuppgifter, och är den tolkningen felaktig är jag naturligtvis glad över att bli korrigerad ifrån de höjder, där justitieministern tydligen dväljs.

Till herr Birger Andersson skulle jag vilja tillägga, att jag aldrig på något sätt betraktat denna fråga som någon stor fråga. Jag hade i den, liksom i alla andra, varit beredd till ett lugnt och stilla och förnuftigt resonemang och är det alltiämt för den händelse det ges några som helst utgångspunkter för ett resonemang. Jag har reagerat emot att några sådana icke har presterats, även om nu detta kanske kan förefalla som en majestätsförbrytelse i ett visst sammanhang.

Om anslag till fyra assistentbefattningar vid specialanstalter för svårbehandlade inom fångvården

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag gjorde intet påstående, herr Svärd, om arbetsbördans storlek i det ena eller andra fallet. Jag frågade endast efter herr Svärds åsikt om den, men eftersom herr Svärd just nu har förklarat sig inkompetent att diskutera statsrådsberedningen, skall inte jag förlänga diskussionen.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag får säga att jag förväntar mig ännu mera efter statsrådets anförande. Är det en gemen riksdagsman som skall ha en uppfattning i frågan huruvida justitieministern eller statsministern har mest att göra? Det trodde jag de bägge herrarna av egen erfarenhet själva kunde bedöma, utan att understå mig detta val mellan de båda herrarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh och herr Svärd vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—36

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37

Om anslag till fyra assistentbefattningar vid specialanstalter för svårbehandlade inom fångvården

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I:235, av fru Segerstedt Wiberg m. fl., och II: 337, av herr Rimmerfors m. fl.,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteck-

ningen för fångvårdsanstalterna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 42 922 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 235 och II: 337 hade hemställts, att riksdagen — till säkerställande av rationell psykologisk behandling av klienterna inom fyra blivande specialanstalter för svårbehandlade — måtte under andra huvudtiteln anvisa ett belopp motsvarande löneförmåner till fyra assistentbefattningar i Ae 17 i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag i stället för att godkänna Kungl. Maj:ts förslag om förstärkning med 35 000 kronor av medelsanvisningen under icke-ordinarieposten för grupptherapeutisk försöksverksamhet.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Under punkt 37 tillstyrker utskottet fångvårdsstyrelsens förslag om upprättande av fyra nya specialanstalter för svårbehandlade intagna. Med hjälp av specialanstalterna vill man förbättra den allmänna disciplinen och samtidigt få större möjlighet att påverka det mest svårhanterade klientelet. Man måste emellertid ha klart för sig, att en anhopning av svårbehandlade kommer att medföra många problem. Löses inte dessa, kan hela arrangemanget bli både dyrbart och riskabelt. Det är mot den bakgrunden som jag finner det beklagligt, att först departementschefen och sedan utskottet nöjt sig med konstaterandet att en effektiv terapeutisk verksamhet är av betydelse. Utskottet väljer att med dessa ord avstyrka motionsyrkandena om inrättandet av fyra psykologassistenter på dessa specialanstalter.

Om anslag till fyra assistentbefattningar vid specialanstalter för svårbehandlade inom fångvården

Jag tror att utskottet liksom departementschefen har fallit offer för en illusion. Det vill avvakta erfarenheterna av de nya anstalterna och av organisationen, men denna avvaktan tror jag kan bli ödesdiger. Den kan betyda att uppdelningen av klientelet och sammanförandet av de svåra fallen till särskilda anstalter kommer att misslyckas. Den besparingen som de vägrade tjänsterna innebär kan på det viset bli en dyrbar besparing.

Jag tror att man inte kan utgå från att det på dessa orter finns tillgänglig arbetskraft, så att man kan få arvodesanställd personal. Det kan bli svårt nog — det skall jag villigt medge — att få heltidsanställd, men det bör dock vara lättare än att från orten rekrytera arvodesanställda. Får man inte de föreslagna psykologerna, kan det mycket väl tänkas att klientelet blir så besvärligt, att man får problem också med den övriga personalen. Svårigheten kan bli övermäktig. Det är därför jag skulle vilja beteckna det som en tvivelaktig besparing som man nu går att besluta.

Svårigheterna ökas inte bara inom anstalterna. Får det besvärliga klientelet inte rätt behandling, blir det också svårare att återanpassa när vederbörande en gång skall ut — hela sitt liv skall väl inte ens dessa svåra disciplinfall tillbringa inom anstalterna. Det är många av oss som arbetar som nämndemän, och som har erfarenhet av hur ofta domstolarna tvingas döma gamla fängelsekunder till nya straff. Då får man utsökta tillfällen konstatera, att om vederbörande hade fått en bättre behandling under fängelsetiden, under vistelsen på anstalten, kunde den dömdes liv ha blivit helt annorlunda. Intrycket blir inte sällan att vi lägger ner stora pengar på byggnader och mycket små på själva människovården. Det säger sig självt, att just de svårdisciplinerade i detta hänseende ställer större krav än andra. Jag hoppas därför att utskottet längre fram skall bevilja medel till detta, eftersom jag förstår att de inte kan erhållas nu.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 38—56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Lades till handlingarna.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning

Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1961/62 av underskottet för luftfartsfonden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 357), hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1962/63 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, *dels ock* i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 246 och II: 357 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 246 och II: 357, i skrivelse till Kungl. Maj:t

hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1962/63 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, *dels ock* i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Den här frågan har likaså många andra varit uppe till behandling flera gånger tidigare, och jag skall därför begränsa mig till att bara i största korthet ange huvudinnehållet i motionerna. Utskottsutlåtandet är nämligen så kort, att det är omöjligt att bara av det få en överblick över dessa rätt invecklade och besvärliga frågor.

I motionen och i reservationen yrkas bl. a., att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att anslagen till ordinarie och extra ordinarie tjänster uppförs på förslagsanslag, vidare att anslagen till extra tjänster uppförs som obetecknade anslag och att uppgift lämnas om behovet av sådana befattningar i 20:e lönegraden och däröver samt slutligen att med sakanslag sammanförs anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Nu hänvisar majoriteten till utskottets utlåtande nr 31 förra året. Där sades bl. a., att problemkomplexet var så omfattande, att en närmare utredning krävdes. Någon sådan utredning begärdes emellertid inte. Den vanliga refrängen, som jag delvis förstår, i sådana här sammanhang är att några nya synpunkter inte har framförts av motionärerna. Det är kanske, såsom vi ser det, inte heller

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

nödvändigt, eftersom de gamla synpunkterna håller fuller väl, och det förhållandet att riksdagen tidigare har avslagit liknande motioner kan ju inte överflödiggöra att vi återkommer med sådana förslag som vi anser riktiga och som borde genomföras.

Reservanterna begärde redan förra året, att komplexet skulle upptas till närmare prövning. Det behövs, menar vi, en fortflöpande rationalisering och sparsamhet med personalresurserna inom förvaltningen. Man bör t. ex. i större frihet än vad nu är förhållandet kunna utbyta personal mot maskiner, och därför bör anslagen avgränsas på sätt som vi här har föreslagit och som jag nyss redogjorde för. Det framgår nämligen inte av statsverkspropositionen hur anslagen till icke ordinarie befattningshavare fördelar sig på extraordinarie personal å ena sidan och extra och arvodestänställda å den andra sidan. Detta är inte riktigt lämpligt, och därför menar vi att en ändring bör ske.

Att reservanterna satt gränsen vid 19:e lönegraden motiverar vi med att genomgripande organisatoriska förändringar inte skall kunna ske utan riksdagens hörande. Vi anser det felaktigt att riksdagen i detalj prövar relativt små sakanslag och lågt avlönade ordinarie tjänster, samtidigt som man kan inrätta extra tjänster i relativt hög löneställning.

År 1959 framhöll utskottet i utlåtande nr 93, att syftet syntes vara att stärka riksdagens kontroll över avlöningsanslagen. Ja, det är väl inget fel att öka riksdagens makt. För bara ett par tre veckor sedan fick vi motioner avslagna under hänvisning bl. a. till att ett genomförande av våra propäer skulle minska riksdagens makt. Nu kan det vara ett lämpligt tillfälle att öka denna makt, och om detta problem är så invecklat som utskottsmajoriteten vill göra gällande, vore det lämpligt att ju för desto hellre sätta igång en utveckling i den riktning som vi här föreslår.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort i denna fråga, ty som fröken Andersson sade har vi diskuterat den flera gånger tidigare.

Man bör kanske i alla fall nu konstatera, att det under de senaste åren har skett en utjämning i fråga om de olika anställningsformerna. De skillnader, som tidigare förelegat mellan ordinarie och extra ordinarie eller annan anställningsform, har efter hand utjämnats och detta inte minst genom att pensionsrätt i dag tillkommer alla tjänstemän. Man kan naturligtvis alltid säga, att det mot bakgrunden av vad som hänt kan finnas skäl att se över sättet att redovisa lönekostnaderna. Om förslaget hade varit detta, hade frågan kanske legat annorlunda till. Nu är utgångspunkten för motionen en helt annan, nämligen att när det gäller extra tjänster göra en särskild begränsning. Jag tror inte det finns någon anledning att behandla just extra tjänsterna i annan ordning än vad som gäller övriga tjänster.

Herr talman! Jag har ingen anledning att förlänga debatten, utan ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sjönell m. fl.* (I: 249) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 361), hade hemställt, att riksdagen måtte

1. besluta, att av statens till cirka 479 miljoner kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kronor för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt skulle tillses, att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnes bland allmänheten;

2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1961/62 skulle bestämmas till nominellt 100 miljoner kronor, motsvarande ett emissionsbelopp av 450 miljoner kronor;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för placering i aktier i LKAB, utbudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt måtte beaktas, att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 249 och II: 361 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per*

Jacobsson, *Ragnar Bergh* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Bohman* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 249 och II: 361,

1. besluta, att av statens till cirka 479 miljoner kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kronor för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt skulle tillses, att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnes bland allmänheten;

2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1961/62 skulle bestämmas till nominellt 100 miljoner kronor, motsvarande ett emissionsbelopp av 450 miljoner kronor;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för placering i aktier i LKAB, utbudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt måtte beaktas, att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet;

2) av herrar *Ivar Johansson*, *Bengtsson*, *Eliasson* i Sundborn och *Antonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

mätte, i anledning av motionerna I: 249 och II: 361, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag måtte göras till föremål för utredning, varvid särskilt borde beaktas, att betryggande garantier skapades för att aktierna icke efter hand samlades på ett fåtal händer.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det tycks vara herr Holmqvists och mitt öde att ständigt behöva tampas om samma frågor. Eftersom denna fråga har diskuterats inte bara tre utan fyra gånger tidigare kan jag dock också här fatta mig ganska kort.

Man brukar säga i sådana här sammanhang, att ingenting nytt framkommit, varför det inte finns någon anledning för riksdagen att ändra sig. Det låter kanske bestickande. Som alla vet växer emellertid statens skulder år från år. Nu yrkar vi — för att helt kort sammanfatta motionärernas önskan — att aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skall utbudas till allmänheten. Statens innehav av aktier i LKAB utgör cirka 479 miljoner kronor. Vårt förslag går alltså ut på ett utbudande av mindre än hälften av statens innehav. Vi hemställer vidare, att under budgetåret 1961/62 skall utbudas aktier till nominellt 100 miljoner kronor, motsvarande ett emissionsbelopp av 450 miljoner kronor. Vidare yrkar vi på en utredning om lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten, så att största möjliga spridning av dessa aktier kan nås.

Jag skall inte nu ingå på de mera allmänna synpunkterna på frågan, men vi anser att ett genomförande av vårt förslag skulle vara ett steg i riktning mot ekonomisk demokrati, som ju alla vill vara med om när det passar. Vi anser att det är lämpligt med en spridning av äganderätten på så många medborgare som möjligt, och därför betonar vi också vikten av att det skapas garantier mot att aktierna samlas på ett fåtal händer. I detta syfte begäres en utredning, nämligen den som nyss nämndes. Den utred-

ning rörande de statliga företagsformerna som nyligen avslutats har inte ansett sig kunna ta ställning till den nu aktuella frågan.

Jag skall som sagt inte gå in på några detaljresonemang utan endast påminna om vikten av en ökning av det individuella sparandet. Vi vet ju alla — det är ju närmast en platthet att påminna om det — att den tekniska och ekonomiska utvecklingen ställer stora krav på vårt näringsliv, således på kapitalresurserna. Den hårdnande internationella konkurrensen ställer likaledes stora krav på näringslivet. Misstroendet mot penningssparandet gör det ju önskvärt — tyvärr, kan jag tillägga — med värdebeständigt och långsiktigt sparande. Reservanternas förslag är ett steg i denna riktning.

Genom en försäljning av dessa aktier skulle ju statens lånebehov minska. Staten skulle slippa ränteutgifter på beloppet och få samma skatteinkomster från företaget som nu. Aktieägarnas inflytande, eller bristen på inflytande, har man ju gjort ett stort nummer av. Den saken bör regleras och, såsom vi föreslår, närmast ankomma på bolagsstämman. Det finns härvidlag mönster att gå efter både från utlandet och från svenska företag.

Vi vill inte begränsa oss bara till LKAB-aktierna, och därför anhåller vi om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära att utredning av lämpliga former för försäljning av aktier även i andra statliga företag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr SJÖNELL (fp):

Herr talman! Eftersom denna fråga har debatterats av riksdagen många gånger och åtskilliga synpunkter redan har anförts av fröken Andersson, skall även jag fatta mig kort och bara ge några allmänna kommentarer till motionen.

Det är alldeles uppenbart att det i ett samhälle som vårt, där den politiska demokratin har fullföljts och genomförts så hundraprocentigt, även har blivit resonemang om den ekonomiska demokra-

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

tien. Frågan om genomförandet av den ekonomiska demokratien är i och för sig ett utomordentligt intressant ämne, och debatten har ju på den punkten blivit allt livligare på senare år. Meningarna är också mycket delade när det gäller frågan i vilka former den ekonomiska demokratien skall arbeta och på vilket sätt den skall genomföras. Någon som helst saklig invändning mot att en ekonomisk demokrati befrämjas och att äganderätten till produktionsmedlen sprides på så många händer som möjligt har icke framförts, och det torde vara obestridligt att ett sådant spridande är det kanske förnämsta sättet när det gäller att genomföra en ekonomisk demokrati.

När det gäller att söka sprida äganderätten till produktionsmedlen kan man gå två vägar. Man kan för det första söka att medvetet undvika tillkomsten eller i varje fall stimulansen av alltför gigantiska företagsenheter. Man kan med andra ord i stället söka stimulera uppkomsten av en rad livskraftiga småföretag. Det är alldeles uppenbart att ju fler människor som arbetar i småföretag, vilka producerar varor och tjänster, desto mera måste den ekonomiska demokratien bli spridd.

I den utveckling, som vi på den senaste tiden har upplevt med nya stormarknader ute i Europa, har dessa problemställningar kommit att ställas på sin spets. Man har talat om att framtiden kräver stora företagsenheter, jättelika företagskoncentrationer, och det har sagts att småföretagsamheten förmodligen har spelat ut sin roll.

I själva verket torde det, herr talman, förhålla sig precis tvärt om. Jag skall emellertid inte i detta sammanhang gå in på några närmare analyser i detta avseende. Möjligheterna för storföretagen och de stora koncernerna i stormarknadernas Europa och även i stormarknadens Sverige-del torde komma att förutsätta, att det finns tillräckligt många kvalificerade och skickliga småföretag, som kan arbeta framför allt som underleverantörer men som även kan producera egna varor.

Detta är således en väg när det gäller att försöka komma fram till en ekonomisk demokrati, alltså att stimulera uppkomsten av små företag och att söka få så många människor som möjligt, med förutsättningar därtill, att arbeta inom småföretagsamheten.

Den andra vägen är också ganska självklar. Den innebär att man söker sprida äganderätten och andelar i aktiebolag och ekonomiska föreningar på så många händer som möjligt. Det har ju länge varit ett motstånd — jag skulle närmast vilja säga ett psykologiskt motstånd — hos den breda allmänheten mot att äga aktier, men detta motstånd förefaller vara på väg att uppluckras, och det blir allt fler och fler, som man säger, »vanliga människor» som skaffar sig aktier såsom en form av sparande. Och jag vill tillägga ett mycket värdefullt sparande.

Det gäller alltså att popularisera aktieägandet, om man vill befrämja den ekonomiska demokratien. Men det gäller då att inte bara söka sprida äganderätten till så många privata aktiebolag och företag som möjligt, utan samma strävan måste uppenbarligen gälla även de statliga och de kommunala företagen. Denna synpunkt har närmare utvecklats i motionen, och jag skall därför inte närmare gå in på den. Jag skall bara beröra den principiella sidan ur den ekonomiska demokratiens synpunkt. Det är föga upplyftande att det sitter en privat finansman och kontrollerar stora och för landet livsviktiga företagsenheter, men det är lika motbjudande att det sitter en av någon minister utsedd byråchef eller liknande och kontrollerar hela aktiestocken i ett statligt företag, som även representerar livsviktiga produktionsfunktioner. Även i sistnämnda avseende måste det vara ett intresse att man får äganderätten spridd på så många som möjligt. Därför är det, herr talman, angeläget och motiverat att de i motionerna framförda synpunkterna och förslagen någon gång, även om man får använda sig av principen om droppen som ofta faller, kan vinna riksdagens bifall.

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Det finns ytterligare en synpunkt i detta sammanhang, som fröken Andersson också har fäst uppmärksamheten på, nämligen sparandet. Vi har ju sedan länge haft en utomordentligt svår situation på kapitalmarknaden, där en mångfald behov har anmält sig.

Jag har i olika sammanhang haft anledning att syssla med småföretagsamhetens kapitalanskaffningsproblem, och jag tycker, herr talman, att man här har tillfälle till en elegant lösning på ett av de svåraste problemen i detta sammanhang, nämligen den långfristiga kreditgivningen till småföretagsamheten. Den frågan har observerats av statsmakterna, och herr finansministern har för inte så länge sedan tillsatt en särskild utredning under ordförandeskap av statssekreterare Wickman för att klarlägga problemen om den långfristiga kreditgivningen till småföretagsamheten. Men hur förnämliga konstruktioner och hur väl genomtänkta förslag man än kan komma att prestera, är alltid den avgörande svårigheten kvar, nämligen hur man skall få fram de erforderliga pengarna. Kapitalmarknaden är svårt ansträngd, och man ställs förr eller senare inför frågan varifrån pengarna skall tas.

Om de i motionen framförda förslagen till försäljning av aktier i LKAB kunde genomföras, får ju staten ett betydande kapitalbelopp till förfogande, och det är ett uppslag som jag med varm hand vidarebefordrar till den Wickmanska utredningen, att man med hjälp av dessa rätt betydande belopp skulle kunna skapa en fond, avsedd att hjälpa småföretagsamheten med ett av dess allvarligaste bekymmer i dag, nämligen avsaknaden av möjligheter att erhålla långfristiga krediter.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Inom den meningsriktning jag företräder är vi synnerligen restriktiva när det gäller att etablera statlig företagsamhet. Sådana skäl kan dock föreligga — exempelvis av orga-

nisatorisk eller social art — att det finns anledning att upprätta sådana. Men därav följer också, att man i vissa situationer kan tänka sig en avveckling av statliga företag.

I detta fall anser vi för vår del, att man bör gå fram med den allra största försiktighet. Vi har icke kunnat acceptera den enligt vår uppfattning alltför bestämda skrivningen i reservationen av herr Boman m. fl. Vi har framför allt velat understryka, att man inte endast skall garantera en bred spridning av aktierna utan också skapa betryggande garantier för att inte aktierna efter hand samlas på ett fåtal händer.

Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! I reservation 1 nämns inledningsvis, att man skulle kunna åstadkomma en avsevärd lättnad i statens lånebehov genom att sälja ut aktier i LKAB. Det är naturligtvis så rätt som det är sagt — om jag i ett givet ögonblick realiserar mina tillgångar, behöver jag inte gå ut på lånemarknaden i så stor utsträckning som eljest.

Men frågan är om man kan säga, att det i dag föreligger särskild anledning till så drastiska åtgärder. Visserligen har vi en upplåning på statsbudgeten, men den kan knappast bedömas vara så stor att det kan ägas vara en mycket angelägen uppgift att till varje pris nedbringa den.

Då det gäller malmfälten uppe i Norrbotten har man redan från början varit överens om att staten skulle ha ett avgörande inflytande. När samarbetet mellan enskilda och staten började, förutsatte man att staten borde ha möjlighet att helt inlösa gruvorna. Inlösen har skett under de senaste åren. Först nu har vi kommit därtill, att denna operation är helt genomförd och att malmtillgångarna uppe i Norrbotten övergått i statens ägo. Det finns särskilda skäl för den ordningen. Ser man utvecklingen mera långsiktigt, måste ju den dagen komma, då malmtillgångarna tryter och

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

andra sysselsättningsmöjligheter blir nödvändiga uppe i gruvsamhällena. Samhället får lov att svara för att sådana sysselsättningsmöjligheter skapas, och det är bl. a. ett skäl till att staten bör vara ägare av LKAB och malmfyndigheterna.

Det har sagts att den föreslagna försäljningen av aktier skulle vara en pedagogiskt klok åtgärd — man skulle därigenom undervisa folk om hur det går till att köpa aktier och vad som på den vägen kan utvinnas. Jag tror för min del att det kan starkt ifrågasättas om detta skulle vara den lämpliga metoden. Meningen är ju att sälja aktier med en valör av 50 kronor. Varje köpare skulle betala 225 kronor för en sådan aktie, och om man får tro herr Sjönell skulle en sådan köpare känna med sig, att nu har han inflytande i detta företag.

Jag måste säga att det knappast är möjligt att åstadkomma alla de underbara resultat man talar om. Man kan inte på detta sätt fostra människor till ett nytt tänkande i ekonomiskt avseende eller skapa större aktning för och tilltro till aktiesparandet. Jag tror inte heller att de som köpte aktierna skulle få någon särskild känsla av att de var medbestämmande i företaget, ty det kommer de inte att bli. Även med det förslag som här föreligger skulle ju staten ha kvar sin majoritetsställning och därmed bestämmanderätten. Det går emellertid inte så enkelt till, som vissa tycks tro, att någon av regeringen utsänd byråchef kan bestämma hur detta stora företag skall styras.

Herr Sjönell tog tillfället i akt att penetrera vissa andra frågor. Han nämnde inte bara om stora företag och hur man där skulle kunna skapa ökad känsla av äganderätt, utan han passade även på att tala om småföretagsamheten som ett alternativ att skapa en större äganderättskänsla hos befolkningen. Jag tror inte att denna diskussion har så mycket att skaffa med den sidan av problemet — i varje fall inte när det gäller småföretagsamheten. Och likaså måste det anses som helt uteslutet att man genom speciella transaktioner beträffande

LKAB skulle kunna skapa något av ökad äganderättskänsla.

Herr talman! Jag skall icke vidare förlänga debatten, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Senast under föregående års riksdag hade vi i anledning av väckta motioner en ganska lång debatt här i kammaren i samma fråga som vi nu åter behandlar, nämligen försäljning av aktier i de statsägda bolagen, i detta fall LKAB. I fjol avslogs motionerna i båda kamrarna med en betydande marginal. Jag antar att motionerna kommer att röna samma öde i år som i fjol. Detta är inte alls att undra på, ty sedan förra året har ingenting nytt framkommit som skulle kunna motivera att riksdagen ändrar sin ståndpunkt från i fjol. Statsutskottet har inte heller ansett det erforderligt att i år skriva någon längre motivering för sitt ställningstagande utan har helt kort avstyrkt bifall till motionerna.

Jag måste säga att inte heller jag har mycket nytt att komma med — det mesta har sagts under årens lopp i de diskussioner som förts i kamrarna i denna mycket seglivade fråga. Därtill kommer att allmänheten — i varje fall i den landsända, där de här aktuella väldiga naturrikedomarna är belägna — saknar intresse att bli ägare av aktier t. ex. i LKAB. De har nämligen trots allt full tillit till bankväsendet, till sparbanker, affärsbanker, postsparbanker o. s. v. Har de en slant över, sätter de in den på bank. Den är ju där räntebärande. Framför allt i glesbygder på landsbygden är bankerna allmänhetens tjänare — jag tänker då närmast på postsparbanken och sparbanker i övrigt. Jag säger precis som sanningen är: befolkningen är fullt tillfredsställd med den äganderättsordning som nu är rådande, nämligen att staten är praktiskt taget ensam ägare av Luossavaara-Kiirunavaara AB, åtminstone är det så i Norrland och jag skulle tro att förhållandena är enahanda överallt i landet.

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Jag tror inte alls att motionärerna har folkets flertal bakom sig och att majoriteten av befolkningen är villig att stödja de här framlagda motionerna. Motionärerna har som bekant sin politiska hemvist i högerpartiet och folkpartiet. I viss mån är även centerpartiet inne på samma linje som högerpartiet och folkpartiet, nämligen att staten i största möjliga utsträckning skall överlåta sin egendom till privata företag. Det är ju tankegången och den röda tråden i centerpartiets politik, det kan man inte komma ifrån. Centerpartiet har ju deklarerat att näringslivet i så stor utsträckning som möjligt skall baseras på enskilt ägande och att statligt företagande skall förekomma endast där det är motiverat av organisatoriska eller sociala skäl, vilket herr Bengtson också omnämnde här för en stund sedan. Centerpartiet har för övrigt haft motioner som gått ut på att försälja aktier i statliga företag, alltså att staten skall göra av med sin egendom.

Jag tror för min del att det vore synnerligen oklokt att göra t. ex. gruvindustrin i Norrbotten och då framför allt LKAB till ett spekulationsobjekt för enskilt kapital. Våra erfarenheter från gångna tider är nämligen av den arten att vi hellre ser att staten står för rusthållet, och i det långa loppet är det nog bäst att det förblir så. Jag skulle tro att vi ganska snart, kanske redan i nästa vecka, får att behandla ett ärende här i riksdagen som på sitt sätt kommer att bekräfta mitt påstående att det är bäst att staten sköter om rulljansen.

Herrar motionärer! Låt malmfälten där uppe förbli en hela folkets egendom, låt även »raggarna» i Göteborg, i Borås, Malmö och var de nu finns ha kvar hela sitt delägarskap i Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, låt också, herr Sjönell, Stockholms undre värld, »träskfolket», få känna sin ekonomiska samhörighet, trots allt, med oss övriga medborgare i detta land! Då råder väl en sann ekonomisk demokrati, som det så vackert talas om i motionerna!

Det sades redan för mer än 50 år sedan i en proposition till riksdagen att

malmfälten är en nationell rikedom som bör ägas av svenska folket, d. v. s. staten. För att till fullo verifiera att det verkligen så sades skall jag be att få ur riksdagens protokoll för den 21 maj 1906 läsa upp ett par uttalanden som gjordes av ingen mindre än Arvid Lindman. Han satt då i denna kammare. Han säger så här på ett ställe: »Beträffande själva frågan om förvärvande av ifrågavarande egendom för staten har jag förut varit av den mening och anser fortfarande, att det är önskligt för staten att förvärva egendomen, och jag har själv för tre eller fyra år sedan, då fråga var om förvärvande för statens räkning av egendomen, varit med om att upprätta ett kontrakt i sådant hänseende.»

I slutet av sitt anförande säger han så här: »Jag har alltid varit och är fortfarande av den uppfattningen, att det vore önskvärt, om staten kunde förvärva dessa malmberg.»

Mina damer och herrar — vad göres oss mera vittne behov?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Hänvisningen till Arvid Lindmans uttalande kan ju inte alltför mycket imponera på sentida högerfolk, men jag ber herr Grym, om han skall citera, att han fortsätter och analyserar innebörden av Lindmans uttalande. Det var den gången, om jag är rätt upplyst, inför risken att utländska intressen skulle göra sig gällande som Lindman intog den anförda ståndpunkten. Detta om detta.

Jag tycker vidare att det är ganska svagt att man i dag skall behöva citera uttalanden från 1906. Tillämpar herr Gryms eget parti metoden att svära på vad magistern sade i början av 1900-talet? Vi gör det inte. Vi är ett parti i utveckling vad tänkandet beträffar.

Det är klart att herr Grym har rätt i att tankegången är den, att enskilda skall äga aktierna. Det är ju därvidlag den stora rågången går mellan herr

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Gryms och vår tankevärld. Det är väl ändå inte så förfärligt farligt om svenska medborgare köper aktier i ett svenskt statsägt bolag, allra helst — jag vill särskilt understryka det — som staten fortfarande skall ha makten. Det har talats om spekulationsobjekt, och jag kan i sammanhanget knyta an till vad herr Holmqvist var inne på, nämligen att man inte skall vidtaga »drastiska åtgärder». Att det talas om spekulering visar just vilken skräck man har för att låta svenska medborgare köpa aktier i ett statsägt bolag. Vi tycker inte alls att det är avskräckande, tvärtom.

Sedan sade herr Holmqvist, att i fråga om malmfälten skall staten ha ett avgörande inflytande. Staten har ju, som jag nyss sade, ett sådant inflytande, även om en del av aktierna skulle säljas. Jag vill tillägga, att jag vet att det kommer att utmålans hur arbetslöshet kan komma att uppstå om malmfälten sinar. Men staten har ju alltid i sin makt att vidta åtgärder för att skydda befolkningen. Att befolkningen skall skyddas mot eventuella händelser av ofördelaktigt slag är vi naturligtvis överens om allesammans. Låt mig sedan säga till de herrar, som befarar att malmfälten sinar, att så kommer väl att ske även om staten äger dem! Herr Holmqvist sade ordagrant, att »den dag kan komma när sysselsättning behöver skapas». Ja, men staten frånhänder sig ju inte sin makt att ingripa i ett sådant läge, det har vi bevis på från en rad andra områden.

Herr Grym sade någonting som jag tyckte var nästan rörande, nämligen att folket har förtroende för bankerna, såväl affärsbanker som sparbanker. Det är man inte van vid att höra så värst mycket om. Jag vill tillägga, att det må vara hänt att folket har förtroende för bankerna, men folk har inte förtroende för en värdebeständig valuta. Människorna här i landet har blivit visa av tråkiga erfarenheter på det området.

Herr SJÖNELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket förvånad över herrar Holmqvists och Gryms re-

aktion inför detta enkla förslag. Man har överdramatiserat hela frågan. Det har aldrig gjorts gällande, att LKAB skulle försälas och utlämnas till privat spekulering, utan här är det så, att det avgörande inflytandet skulle alltför förbehållas staten. Vad man vill komma fram till i motionen är att stimulera sparandet och att försöka sprida äganderätten så mycket som möjligt. Från vårt håll har sagts att spridningen av äganderätten bör gälla inte bara de privata företagen, utan också de statliga och kommunala. Jag kan över huvud taget inte fatta att man kan dramatisera detta enkla förhållande och, såsom här har gjorts, tala om ett hot mot malmfälten.

Sedan vill jag säga något om en detalj i herr Holmqvists anförande, nämligen den där han talar om faran av att folk får köpa aktier i LKAB. Som jag nyss påpekade är det inte på så sätt, att man vill frånhända staten dess inflytande i företaget. Att folk över huvud taget skulle få köpa aktier i LKAB skulle i det avseendet inte spela någon som helst roll — enskilda skulle inte få något avgörande inflytande på detta sätt. Men om jag får köpa aktier i LKAB och därigenom får ett visst medinflytande när det gäller att tillsätta styrelse och andra organ, måste jag ändå känna mig ha ett helt annat medinflytande än det som jag har i dag såsom privat medborgare.

Herr Grym säger, och det säger även jag, att det är bra att folk sätter in sina sparslantar i banker och andra kreditinstitut. Men inflationsutvecklingen under de senaste årtiondena har gjort att folk vill ha sina pengar mera värdebeständigt placerade. Det är då uppenbart att de små sparslantar som skulle placeras i dessa femtiokronorsaktier i LKAB kommer att bli mera värdebeständiga än de som placeras i en vanlig affärsbank, sett på lång sikt.

Det sägs, att staten gör sig av med sin egendom till »privata». De privata — är de något slags skumraskfigurer? Privata är väl alla människor som bygger och bor i detta land. Att de skall få köpa aktier av ett av staten ägt aktiebolag är väl inte så konstigt. Det kan

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

väl ändå inte bli fråga om spekulation genom att sälja en del LKAB-aktier till privata människor.

Så har vi herr Gryms brösttoner över »raggarna» och »träskfolket». Jag måste säga, att det var rörande! Men jag tror ju inte att så som situationen är i dag, dessa kategorier känner att de skulle ha större medinflytande i LKAB nu än om de fick köpa några aktier.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Grym har inte rätt att dra alltför långt gående slutsatser av den reservation som centerpartiet avgivit. I reservationen hemställes endast om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning. Detta innebär inte att vi tagit någon definitiv ställning till försäljningen av aktier i statliga företag.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore kanske anledning för fröken Andersson och herr Sjönell att för kammaren konkretisera det inflytande, som man skulle kunna åstadkomma för enskilda aktieägare i LKAB. Herr Sjönell tror att han skulle få vara med om att tillsätta styrelse, om han fick satsa en femtiolapp för att köpa en aktie i LKAB. Det skulle emellertid vara oerhört svårt för honom att påverka styrelsevalet, om han ägde en sådan aktie. Han fick väl försöka bilda en förening för sådana aktieägare. De fick gå tillsammans och utse en representant som fick infinna sig vid bolagsstämman — precis som den byråchef som finansministern skickar till bolagsstämman och som herr Sjönell nyss talade om. Vilket verkligt inflytande kan egentligen skapas på detta sätt? Det är väl ändå angeläget att vi tänker igenom den situation som skulle uppstå — inte bara med vackra ord beskriver den, utan försöker konkretisera vad vi talar om.

Om åtgärden skulle åsyfta att sprida äganderätten, då är väl äganderätten i reell bemärkelse redan spridd så långt man kan komma, när staten äger företaget. Den avkastning som företaget ger

betyder nämligen, att herr Sjönell och fröken Andersson och jag och andra får betala litet mindre i skatt därför att staten får inkomster av verksamheten. Det är ju det värdefulla för oss, att avkastningen från LKAB utgör ett ekonomiskt tillskott i vårt samhälle, att vi har dessa naturrikedomar som gör att vi kan slippa att via skatten betala en del statsutgifter.

Om man förverkligade detta förslag om LKAB skulle det bara betyda, att man krånglade till förhållandena och begränsade den verkliga äganderätten, åtminstone när det gäller avkastningen från företaget.

Till herr Sjönell vill jag säga att jag betonade, att jag var på det klara med att staten skulle få bestämmanderätten i företaget även enligt motionärernas förslag.

Sedan kanske vi ändå skall göra klart för oss att det finns möjligheter för svenska medborgare att köpa aktier i dag. Men det är kanske så att de aktier, som utbjudes och som folk har möjlighet att köpa, inte är så säkra placeringsobjekt som LKAB-aktierna? De aktier som ger den bästa avkastningen bjuds nämligen inte ut till svenska folket på det sätt som man tydligen vill göra när det gäller statens aktier.

Jag tror att motiven är andra än de som sägs. Jag tror inte att avsikten är att fostra svenska folket i ekonomiska frågor eller att vidga äganderätten och medbestämmanderätten, utan förslaget har blivit ett slags propaganda-instrument från borgerligt håll.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr GRYM (s) kort genmäle:

Herr talman! Orsaken till att jag citerade amiral Lindman var framför allt att jag tyckte att hans anförande var synnerligen klokt och väl avvägt, och att jag trodde, fröken Andersson, att högern hade stor respekt för en sådan personlighet som amiral Lindman. Inom parentes sagt har även jag respekt för honom. När jag var ung läste jag mycket gärna

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

vad tidningarna skrev om riksdagsdebatterna och vad Arvid Lindman, Trygger och många andra bemärkta män här i detta hus sade. Att vi respekterar Branting, Per Albin Hansson och — om jag så får uttrycka mig — våra egna stora män är alldeles givet. Jag skulle verkligen vara glad om även våra motståndare citerade dem ibland och respekterade vad de har sagt. Jag tror inte alls att man skulle förlora något på det. Långt därifrån!

Vad nu själva priset på dessa aktier beträffar tror jag inte att det är ett riktigt pris. Det är inte riktigt att vi här i riksdagen utan vidare skulle besluta i sådan riktning att vi så att säga realiserar den förmögenhet, som staten äger där uppe i norr.

Till herr Bengtson skulle jag vilja säga, att jag inte alls tog särskilt stor notis om vad ni har reserverat er för just i år. Men, herr Bengtson, i en motion från föregående år, undertecknad av partiledaren Hedlund, gällde det frågan om utredning om försäljning av aktier i statliga företag. Detta förslag motiverade centerpartiet på ett sätt som har mycket stor likhet med de motiveringar som framlagts i högerns och folkpartiets motioner.

Herr SJÖNELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror det är rätt onödigt att fortsätta denna debatt, ty argumenten för och emot i själva principfrågan har ju vädrats i många år, och det tjänar inte mycket till att fortsätta den principdebatten.

Herr Holmqvist frågade mig, hur man skall få något inflytande om man köper en aktie för 50 kronor. Då vill jag bara be honom att ännu en gång läsa motionen och särskilt beakta vad som där står: »Aktieinnehavet bör medföra ett motsvarande inflytande vid tillsättandet av styrelse och revisorer i bolaget. Det torde närmast ankomma på bolagsstämman att medverka till en valordning som i möjlig mån garanterar sådant inflytande. Härvid kan mönster från in- eller utländska företag komma till användning. De system som tillämpas vid vissa

svenska folkförsäkringsföretag erbjuder likaledes exempel på en valordning som kan komma i fråga.»

Herr talman! Detta är svaret på herr Holmqvists fråga. Jag kan inte stå här och presentera någon detaljlösning, utan det får, såsom anges i motionen, ankomma på Kungl. Maj:t att i så fall utforma lämpliga förslag.

Jag vill slutligen, herr talman, ännu en gång tillbakavisa herr Holmqvists insinuation, att det skulle ligga något dolt bakom detta förslag, någon ful avsikt att komma åt det samhällseliga innehavet av LKAB. Det är inte alls fråga om detta. Jag har gång på gång understrukit att det är fråga om att försöka sälja en del av detta aktieinnehav för att i så stor utsträckning som möjligt stimulera människorna att skaffa sig aktier och därmed också stimulera det privata sparandet. Något annat har det inte varit fråga om, i varje fall inte från min sida.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fråga herr Sjönell, om han menar att man just för LKAB:s skull bör tillskapa speciella bestämmelser i aktiebolagslagen, vilka skulle reglera inflytandet i detta bolag, eller hur han tänker sig att denna fråga skulle lösas. Man skulle alltså här få ett medinflytande, som inte gäller i andra aktiebolag. Vill herr Sjönell ha en speciallösning när det gäller LKAB?

Herr SJÖNELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Holmqvist vill jag säga, att jag aldrig har talat om aktiebolagslagen. Det finns en mycket enkel utväg, som är mycket vanlig och som man kan läsa sig till i aktiebolagslagen, och det är att införa bestämmelser i bolagsordningen, avseende ett speciellt arrangemang.

Detta tillvägagångssätt skulle man alltså kunna tillämpa även i detta fall.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag fråga herr Sjönell om han menar, att samma åtgärder skulle tillämpas även för stora enskilda företag?

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Herr SJÖNELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till vad jag sade i mitt inledningsanförande. Det är inte särskilt tilltalande att en privat finansman sitter och dominerar de privata företagen på bolagsstämmorna framhöll jag. Men det är precis lika motbjudande att det sitter av staten utsedda representanter och dominerar bolagsstämmorna i statliga aktiebolag.

Jag är alltså beredd att så långt det går sprida ägandet och därmed inflytandet inom de olika aktiebolagen och menar, att staten för denna målsättnings förverkligande borde gå före med gott exempel genom att börja med LKAB.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! De borgerliga partierna, som i denna fråga är tre, hävdar att LKAB-aktierna bör försälas. Jag tycker mig därvid förstå, att högern och folkpartiet i viss mån börjat använda andra argument, när de skall motivera sitt förslag, som de har upprepat under flera år. De lägger tyngdpunkten just vid sådant som skall låta bra i folks öron. Det liksom tyder på att högern och folkpartiet är lyhörda för vad folk tänker och kräver.

Men därmed är ju inte sagt, att högern och folkpartiet på något sätt skulle mena allvar med sitt tal om att skapa och utvidga den ekonomiska demokratin. Förhölle det sig på det sättet — jag har framhållit det tidigare här i riksdagen och andra än jag har också gjort det — skulle ni börja ordna saken i edra egna boningar! Det spridande av aktier, som ni kan hänvisa till, känner vi nog till! Det är nådagavor, när en del koncerner delar ut en aktie som tröst till vissa arbetare. Men försök inte övertyga i varje fall mig om att cellulosa-koncernen eller någon annan stor privatkapitalistisk koncern skulle vilja sprida aktierna och därmed ägandet så, att de inte själva på något sätt skulle tjäna på affären. Den saken är ju dokumenterad.

Vad uttalade nu de borgerliga partierna — jag syftar i första hand på högern och folkpartiet — när beslutet om inlösen av malmgruvorna kom? Jo, då

argumenterade ni på den linjen, att allting var bra och allting var demokratiskt när ett fåtal utnyttjade malmgruvorna för egen vinning. Ni talade alltså då i demokratiens namn för att man borde bibehålla den gamla ordningen och icke förstatliga malmgruvorna.

Vi kan nog i dag hävda med större kraft än vi gjorde då, att förstatligandet av lapplandsgruvorna var en demokratisk handling, som lade grunden för en lyckosammare utveckling än som var fallet när Grängesbergskoncernen dominerade.

Vad har då hänt efter förstatligandet? Har det hänt någonting som skulle motivera det förslag de borgerliga partierna här har ställt? Jag hävdar att någonting sådant *inte* har inträffat. Däremot har det skett många positiva ting. Ingen av de borgerliga talesmännen kan komma ifrån att förstatligandet av lapplandsgruvorna har medfört, att man har börjat en planmässig exploatering av Norrbottens läns malmförekomster. Man har öppnat nya gruvfält och man planerar att öppna ytterligare gruvfält. Detta hade icke skett, om Grängesbergskoncernen hade haft hand om lapplandsgruvorna. Koncernen hade hand om gruvorna under 50 år. Vad inträffade under den tiden i Norrbotten? Koncernen har icke gjort någonting för att satsa något av dess väldiga vinster på länet. Mot den bakgrunden bör man enligt min mening ha ganska mycket av fräckhet inombords för att återropa demokratin som skäl för att återföra malmgruvorna i Norrbotten till dem, som tidigare ägt dem och som bevisligen bara drivit dem för det egna profitintressets skull.

Jag har här talat om att inlösen av LKAB var en demokratisk åtgärd och jag har talat om vissa positiva åtgärder som vidtagits. Vidare föreligger nu ett utredningsförslag om en malmfond. Nu vet jag att den saken kommer upp senare här i riksdagen, och då är jag övertygad om att fröken Andersson och herr Bengtson från Jönköping och herr Sjönell kommer att säga: »Det var ju fint; nu får vi 125 miljoner kronor för gruvforskning för landet i dess helhet.» Men

Om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

vi kommer att säga någonting annat. Vi kommer att säga: »Det blir fint med 125 miljoner kronor, som äntligen skall sättas in för att skapa ett mångsidigare näringsliv i Norrbotten.» Vi vill dock i det fallet notera, att om Grängesbergbolaget hade varit kvar, hade det inte alls blivit någon malmfond. Nu blir det en fond, men en annan sak är hur den bör utnyttjas — den saken får vi tvista om sedan.

Vad jag emellertid sagt om det positiva som skett efter förstatligandet betyder ingalunda att allting skulle vara bra. Men jag hoppas att arbetarrörelsen verkligen skall ena sig om att göra allting för att utvidga demokratin inom detta statliga företag, ty den måste naturligtvis utvidgas — men inte genom de åtgärder som här föreslås, ty de leder till rena anarkien. Detta vet ju de, som här har talat från borgerligt håll. De är så pass inne i dessa saker, att de vet att de i grund har fel, men ändå pläderar de för anarkistiska åtgärder.

Herr Bengtson, centerpartiets gruppledare, sökte här att förneka att centerpartiet skulle vilja sälja LKAB-aktier. Nej, herr Bengtson, den gubben går inte, ty bland andra har herr Grym erinrat om vad centerpartiets ledare har skrivit i en motion förra året. Jag hänvisar också till reservationen i år. Den hänvisning till utredningen, som där gjorts, kan inte klara ert skinn. I remissdebatten var en av centerpartiets mera framstående ledamöter uppe här i kammaren och sade bestämt: »Vi måste sälja aktierna i LKAB.» Och inte vet jag att herr Bengtson då tog avstånd från det uttalande som gjordes.

Nu är det ju här också en fråga om anständighet och politisk moral. Kom ihåg att centerpartiet var med i regeringen då regeringen framlade förslaget om att förstatliga lapplandsgruvorna, och centerpartiet röstade i riksdagen för förstatligandet. Centerpartiet krävde att få en man med i det statliga bolagets styrelse och fick det också. Men nu vill man vara med på ett hörn i den borgerliga villervalla — vilket reservationen i dag bestyrker.

Vad är nu det här för någonting? Det bekräftar vissa saker och ting. Det bekräftar bl. a. att den politiska omoraliteten finns upphöjd i kubik i dag inom centerpartiet. Tidigare var det folkpartiet som var landets mest opportunistiska parti, och det gick bra en tid, men sedan gick det på tok. Men nu har centerpartiet vunnit tävlingen med folkpartiet. Nu ligger det en noslängd före folkpartiet, och ställningen till frågan om LKAB och en eventuell inlösen av aktierna bekräftar vad jag här sagt.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av fröken *Andersson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Bengtson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av henne framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en

Ang. utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse

början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 47.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II: 290), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för en utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 182 och II: 290, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Utskottet hade bland annat erinrat om att — sedan den pågående lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet år 1959 framlagt ett delbetänkande angående fabriksstyrelsens lokalisering — utskottet behandlat denna fråga i utlåtande nr 127 vid 1960 års riksdag. Emellertid hade frågan till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut då förfallit. I nu förevarande utlåtande hade utskottet bland annat förutsatt, att utredningen torde få anledning att återkomma till förevarande fråga i sam-

band med sina överväganden om tillskapande av ett centralt statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm. Denna omständighet gjorde enligt utskottets mening, att resultatet av utredningens på längre sikt upplagda arbete lämpligen borde avvaktas.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Bengt Gustavsson, Eliasson* i Sundborn och *Antonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 182 och II: 290, uttala sig för en utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Jag tillhörde dem som i följande talade för den föreslagna förflyttningen av försvarets fabriksstyrelse och jag vill gärna försöka dra mitt strå till stacken även denna gång. Om än positionerna kan synas vara desamma som när kammaren diskuterade frågan senast har dock det hänt sedan dess, att medkammaren biträtt förslaget om ny lokaliseringsort, varför vi som står bakom reservationen i år vågar hoppas på övervikt för ett positivt uttalande även av denna kammare.

Även om utskottsutlåtandet kan synas tunt skall det medgivandet gärna göras, att det är betydligt mera fantasi-eggande än reservationen. Ja, det vilar rent av något brasilianskt överdetsamma. Förståelse för lokaliseringstanken skymtar bakom skrivningen och det är jag uppriktigt tacksam för, men man vill avvakta tillkomsten av ytterligare ett samlat förvaltningscentrum — därav min latinamerikanska anspelning. I Brasilien är man ju i färd med att flytta hela statsförvaltningen från kusten upp i bergen. Mot så hisnande tankar förefaller ett förslag om förflyttning inom verksamhetsområdet av försvarets fabriksstyrelse tämligen fantasilöst. Reservationens motivering håller sig sannerligen också på marken.

Ang. utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse

Här har lokaliseringstudredningen länge och väl arbetat, följd av stora förväntningar. Välgrundade förslag har framförts men regelmässigt mötts av maskerade invändningar. Nu har utredningsmän och anhängare av lokaliseringstanken motionsledes gått fram med ett enda förslag. Valet är inte gjort slumpmässigt. För motionens förslag, som jag i egenskap av medmotionär främst tänker på även om jag nöjer mig med reservationens mera allmänna yrkande, talar såväl drift- som beredskapsargument och lokaliseringpolitiska synpunkter. Verksamheten kan komma att anknyta till nytillverkande industri, och arbetskraftsbehovet kan tillgodoses då både tekniska och merkantila utbildningsanstalter finns på orten och tillgången på kvinnlig kontorsarbetskraft är jämförelsevis god.

Sakligt sett torde inga nämnvärda nackdelar behöva uppstå genom förflyttningen. De ledigblivna lokaliteterna i Stockholm behövs också mer än väl för annan förvaltningsverksamhet.

Beredskapssynpunkterna skall varken överdrivas eller nonchaleras. Ingen plats går numera säker vid ett krig, men svårigheterna att över huvud taget driva verksamhet är ju oändligt mycket större i en storstad än i ett mindre centrum. De militära myndigheterna har heller inte rest några invändningar. Även om jag inte tillhör dem som hackar på våra militära myndigheter skulle jag ändå som riksdagsman tycka att det vore ganska genant om voteringsstavlorna om en stund skulle utvisa att de militära myndigheterna i detta land är progressivare än riksdagen.

Det allra starkaste argumentet för en förflyttning ligger dock på det allmänt lokaliseringpolitiska planet. Avvisas detta välgrundade förslag om lokalisering av statlig förvaltningsenhet till välbelägen landsort får hela lokaliseringstanken en knäck, vars konsekvenser det blir svårt att komma ifrån. Staten kommer knappast att med någon större auktoritet kunna begära att det enskilda näringslivet skall vara tillgängligt för lokaliseringssynpunkter om staten själv,

med argument som betänkligt liknar den obofärdiges förhinder, biter sig fast i huvudstaden med en verksamhet, som den överväldigande delen av de tillfrågade mycket väl anser kan flyttas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i de synpunkter som framfördes i herr Gustavssons anförande. Då man talar om lokalisering möts man oftast av största förståelse. De flesta säger, att vi visst vid alla tillfällen skall flytta ut företaget och institutioner från Stockholm till andra orter, men när man sedan kommer fram till konkreta förslag, då det verkligen gäller att ta ställning till vad som skall flyttas ut, möts man av så mycket större tveksamhet.

I detta fall är vi faktiskt förvånade över att det kan råda en sådan tvekan att flytta ut försvarets fabriksstyrelse. Lokaliseringstudredningen föreslog detta, och i remissyttrandena finner vi att 24 av 32 tillstyrker utflyttningen utan att invänta några ytterligare utredningar.

De som närmast berörs brukar ofta vara tveksamma i fråga om en utflyttning, men när det gäller militärerna har överbefälhavaren förklarat, att fabriksstyrelsen kan flyttas oberoende av övriga statliga civila och militära myndigheter. Överbefälhavaren fann ingen anledning att protestera mot utflyttningen. Liknande synpunkter har framförts från försvarsgrenscheferna. Man står då undrande till varför denna utflyttning inte kan ske.

Då utskottet förra året behandlade frågan underströks det också att de verkställda undersökningarna, utredningarna och avgivna remissyttrandena pekar i riktning mot att en flyttning av fabriksstyrelsen vore möjlig utan att avvakta frågan om något förvaltningscentrum.

Att kamrarna stannade vid skiljaktiga beslut visar också, som påpekats av herr Gustavsson, att det fanns tveksamhet. Om man verkligen någon gång skall få till stånd en lokalisering bör man ock-

Ang. utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse

så vidtagna konkreta åtgärder för att det skall hända någonting. När kommer egentligen frågan om ett statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm att bli utredd? Skall vi vänta på detta kommer vi att få vänta länge.

Jag kan inte finna att det finns någon som helst anledning att vända sig mot utflyttningen. Vi bör inte skjuta på en sådan sak, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som finns fogad till utskottets utlåtande.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Jag kan å utskottets vägnar fatta mig kort; jag tror kammaren håller mig räkning för detta.

Vad vi i utskottet sagt är att man bör avvakta lokaliseringsutredningens förslag om tillskapande av ett förvaltningscentrum utanför Stockholm. Denna omständighet gör enligt utskottets mening, att resultatet av utredningens på längre sikt upplagda arbete lämpligen bör avvaktas. Emellertid bör inte bortses från att — såsom både remissbehandlingen av utredningens förslag på förevarande punkt och riksdagsbehandlingen i följd givit belägg för — en betydande opinion förefinns till förmån för utflyttningsalternativet. Enligt utskottets mening vore det ur flera synpunkter lyckligt om lokaliseringsutredningens på bredare basis upplagda undersökning kunde slutföras inom en snar framtid, så att frågan kan skärskådas i sitt större sammanhang. Och så slutar utskottet med att hemställa att man i anledning av motionerna må i skrivelse till Kungl. Maj:t ge tillkänna vad utskottet anfört.

Skillnaden mellan reservationen och utskottet är således den, att reservationerna begär att riksdagen må med bifall till motionerna uttala sig för en flyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse — observera att man inte i reservationens hemställan talar om Eskilstuna. Utskottet däremot vill att man skall avvakta utredningen och skriva till Kungl. Maj:t att utredningen bör

påskyndas så att man kan ta ställning till frågan i ett större sammanhang.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket vanligt här i riksdagen att vi hänvisar till utredningar. I detta fall var det inte möjligt för utskottsfolkens företrädarna att direkt hänvisa till en utredning, eftersom denna redan var slutförd och hade föreslagit utflyttning. Därför hänvisar man i stället till att vi måste invänta ytterligare en utredning innan vi kan fatta beslut.

Som jag underströk i mitt första anförande är det ovisst när vi kan få det förslaget, och då blir resultatet att vi i denna lokaliseringsfråga inte kan vidta några konkreta åtgärder.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag har uppmärksammat den skrivning som utskottet har på denna punkt, en skrivning som innebär att man hänvisar till lokaliseringsutredningens övervägande beträffande ett andra förvaltningscentrum utanför Stockholm. På det sättet hänger man upp motionen på utredningsresultatet. Den utredningen pågår, men när den kan vara färdig är det svårt för mig att säga.

När denna lokaliseringsutredning började sitt arbete hade man efter direktiven att ta ställning till vilka av dessa statliga verk, som kunde obehindrat flyttas ut ifrån Stockholm, därför att de inte har något samröre med övriga förvaltningsgrenar. Man fick alltså fram två grupper: sådana som hade ett inbördes samarbete och behov av att ligga något så nära varandra även om de inte behövde ligga på samma ort, och sådana som icke hade detta samband och således kunde flyttas ut till andra delar av landet.

Kammarens ärade ledamöter känner till, att vi i följd fick en proposition beträffande en del av de förslag som lokaliseringsutredningen hade väckt, och riksdagen beslutade att vissa verk skulle flytta ut till andra delar av landet.

Ang. utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse

Försvarets fabriksstyrelse tillhör den grupp av företag, som enligt lokaliseringsutredningens bedömande icke behöver flytta till ett andra förvaltningscentrum. Den har alltså inte samband med andra statliga förvaltningsgrenar av sådan art, att den behöver ligga i närheten av dem. Försvarets fabriksstyrelse kan alltså flyttas ut till andra delar av landet. Detta visar även remissyttrandena till lokaliseringsutredningens förslag. Den övervägande delen av dem har tillstyrkt en utflyttning, och man kan konstatera att överläggningarna med övriga statliga verk i många fall rör sig om ett fåtal sammanträden om året.

Jag frågar mig om man på de grunder, som utskottet har anfört, verkligen bör försöka förhindra ett förslag på denna punkt genom att hänga upp det på utredningen, när utredningen själv konstaterat att man inte behöver göra något nytt övervägande för att flytta försvarets fabriksstyrelse utan samband med andra statliga förvaltningsgrenar.

Efter att ha varit med om att handlägga detta ärende har jag personligen den uppfattningen, att denna fråga kan lösas enligt utredningens och motionärernas förslag utan att detta på något sätt hindrar fabriksstyrelsens verksamhet. Denna verksamhet kan förbli lika effektiv på annan ort här i landet som vid förläggning som nu i Stockholm.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Herr Gustavsson ironiserade mot utskottsutlåtandet i den del där vi talar om ett andra förvaltningscentrum. Han betecknade det som någonting »brasilianskt», om jag förstod honom rätt. Jag måste säga, att detta bör han knappast adressera till utskottsmajoriteten. I den mån det skall vara ironiska funderingar bör de snarast träffa lokaliseringsutredningen, som har fört fram detta förslag.

Denna utredning är ju synnerligen aktiv. Den har presenterat ett betänkande, som herr Hjalmar Nilsson sade, med förslag att vissa verk skulle flyttas ut. Se-

dan har vi läst i tidningspressen om att det väntas komma ett förslag om ett andra förvaltningscentrum, som också i andra sammanhang har skyttat fram. Lokaliseringsutredningens ledamöter har dessutom etablerat sig som motionärer i skilda frågor där det gäller att tillgodose lokaliseringsfrågor under hand, såväl när det gällde den högre undervisningen, som vi behandlade i fjol, som nu när det gäller försvarets fabriksstyrelse.

Som påpekats under debatten var denna fråga även föremål för riksdagens behandling i fjol. Nu säger herr Nilsson liksom också herr Gustavsson att man inte behöver sammankoppla lokaliseringsfrågan av försvarets fabriksstyrelse med frågan om detta andra förvaltningscentrum. Det skulle — tycker jag — vara tacknämligt om riksdagens ledamöter kunde få del av det utredningsmaterial som avser detta andra förvaltningscentrum och om detta förslag blev remissbehandlat, så att vi kunde få frågan ordentligt genomlyst. Vi måste bl. a. få klarhet om det verkligen förhåller sig så som överbefälhavaren nu senast förklarat, nämligen att det inte föreligger något direkt samband mellan den verksamhet som bedrivs av försvarets fabriksstyrelse och försvarets övriga organ — han har ju tidigare haft en annan mening på denna punkt. Det vore som sagt angeläget att nu få den frågan ordentligt belyst i anslutning till utredningen om ett andra förvaltningscentrum.

När reservanterna inte går längre än till att begära att riksdagen i dag skall säga att försvarets fabriksstyrelse inte skall ligga i Stockholm men tydligen på vilken annan ort som helst i landet i övrigt, tycker jag att vi kan följa utskottet och vänta med avgörandet till dess att vi får fram ett förslag där vi har möjlighet att bedöma denna fråga från bättre premisser än i dag. Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till utskottets yrkande.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Holmqvist att vi i lokaliseringsut-

Ang. utflyttning från stockholmsområdet redningens betänkande, som jag har här i min hand, har angivit de orter till vilka man med fördel kan flytta försvarets fabriksstyrelse. Vi har kommit fram till att ange de orterna efter överläggningar med arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå, varvid frågan övervägts från alla synpunkter, befolkningspolitiska synpunkter och arbetsmarknadssynpunkter. Det är alltså inte bara fråga om Eskilstuna, fastän utredningen har stannat för den staden som den lämpligaste platsen, utan utredningen har också nämnt andra orter som man kan välja på. Även om riksdagen inte definitivt uttalar sig för en viss ort, antar jag att vi har en så handlingskraftig regering att den kan välja mellan de i utredningen föreslagna orterna och till vilka försvarets fabriksstyrelse kan flyttas.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag tycker att tiden nu är mogen för riksdagen att gå till handling i detta ärende och inte bara diskutera en utflyttning från Stockholm. Riksdagen bör besluta så, att denna utflyttning också verkligen kommer till stånd.

Redan i fjol hade vi en ingående debatt i denna fråga. Jag röstade då för utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet. Jag ämnar, herr talman, göra så även i år och yrkar därför bifall till reservationen.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag är närmast föranledd att säga ett par ord av det anförande som nyss hölls av min ärade vän här till vänster.

Herr Holmqvist framhöll att lokaliseringsutredningen, som orden föll sig, »etablerat sig som motionär i riksdagen». Det är riktigt, att ledamöter av denna utredning, vilka tillika är riksdagsledamöter, motionerat i vissa frågor, som de anser vara av sådan angelägenhetsgrad, att de bör bringas inför riksdagen. Jag föreställer mig, att ingen vill ifråga-

av försvarets fabriksstyrelse

sätta deras rättighet att göra detta eller uttala något annat omdöme därom.

I övrigt kan jag ansluta mig till de synpunkter, som herr Hjalmar Nilsson i Kramfors anført. Jag medger, herr talman, att skillnaden mellan statsutskottets och reservanternas ståndpunkt kanske inte är särskilt betydande. Statsutskottet understryker att en betydande opinion har uttalat sig för flyttning av försvarets fabriksstyrelse. Det har redan påpekats av herr Torsten Bengtson, att bland remissmyndigheterna har inte mindre än 24 av 32 lämnat lokaliseringens förslag utan erinran. Detta är ju, ärade kammarledamöter, ett ganska märkligt förhållande med tanke på det öde, som åtskilliga av lokaliseringsutredningens propåer har rönt hos olika remissinstanser. Fördelningen mellan ja och nej har sannerligen inte i allmänhet varit den, som vi kunnat konstatera i det här fallet.

Nu menar man, att vi så att säga skall skicka tillbaka den här frågan till lokaliseringsutredningen och förvänta att utredningen skall ta upp frågan i det större sammanhang som kan sammanfattas under rubriken »ett andra förvaltningscentrum». Jag kan inte finna någon anledning till ett sådant förfarande. Utredningen har ägnat frågan ett mycket grundligt studium och har, så vitt jag förstår, skilt sig från den. Betänkandet har av Kungl. Maj:t skickats ut på remiss i vanlig ordning, och remissvaren har visat en avsevärd majoritet för den ståndpunkt, som utredningen har intagit. Jag kan inte tänka mig, att utredningen kommer att ändra ståndpunkt, synnerligast som remissvaren har det utseendet, som ju statsutskottet självt också pekat på.

Hur jag än vrider och vänder på den här saken, kommer jag till samma uppfattning som den som senast herr Hjalmar Nilsson gav uttryck åt, nämligen att tiden nu borde vara inne att fatta beslut åtminstone om denna begränsade del av det stora problemkomplex, som lokaliseringsutredningen sysslar med. Den kan lösas utan hänsynstagande till de andra problemen.

Ang. schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Åt vilket håll min eventuella ironi kan vara riktad måste väl sakna varje intresse.

De som tror att det skall vara lättare att flytta ut en rad förvaltningar i grupp än att flytta en enhet, som de närmast berörda myndigheterna inte har någonting emot att flytta, de må väl rösta med utskottsmajoriteten, men jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag vill naturligtvis inte försöka hindra min vän här till höger eller herr Hjalmar Nilsson att motionera i alla frågor som kan intressera dem, men herrarna i lokaliseringsutredningen bör respektera att vi andra ledamöter av riksdagen också vill ha rätt till bedömning av de här frågorna. Det är inte absolut säkert att ni sitter inne med den högsta visdomen i de här tingen, och det kanske vore bra att ha allt material serverat innau vi tar ställning. Jag vill inte säga att det är fel att lägga fram delförslag, men nog vore det fördelaktigt om vi hade hela frågan genomlyst när vi skall ta ställning.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag vill bara replikera herr Holmqvist att jag brukar respektera andra personers uppfattningar men att jag också kräver att de skall respektera min uppfattning. Jag har inte sagt att all visdom finns i lokaliseringsutredningen, men jag har suttit där och bildat mig en uppfattning i den här frågan som ingenting, inte ens de synpunkter som utskottet har fört fram, har jävat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava

upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustavsson, Bengt*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Holmqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 82.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom. kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvis-

Ang. schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter
ningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 2 december 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 4, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Kungl. Maj:ts förslag innebar en jämkning av bestämmelserna om beskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter. Enligt förslaget skulle den schablonmetod, som användes för beräkning av inkomst av sådan fastighet, i ökad utsträckning bliva tillämplig när bostaden uthyrdes till sommar-gäster.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 39, av herr *Spetz*, och II: 38, av herr *Staxäng m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition besluta, att anvisningarna till 24 §, punkt 6, tredje stycket kommunalskattelagen skulle erhålla i motionerna angiven lydelse. Detta yrkande avsåg, att schablonmetoden skulle gälla utan undantag eller gränsdragningar så snart det vore fråga om fastighet, som regelmässigt användes som stadigvarande bostad.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 481, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, och II: 553, av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Det i sistnämnda motioner framställda förslaget innebar, att egnahemsfastighet, upplåten som bostad åt personal i jordbruket, skulle anses vara använd i jordbruket och icke bliva föremål för schablontaxering.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 4 antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 39, av herr *Spetz*, och II: 38, av herr *Staxäng m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna I: 481, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, och II: 553, av herr *Stiernstedt m. fl.*,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz*, *Söderquist* och *Kollberg* samt fru *Nettelbrandt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 4 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas och med bifall till de likalydande motionerna I: 39, av herr *Spetz*, och II: 38, av herr *Staxäng m. fl.*, — för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i *Svalöv* och *Mag-nusson* i *Borås*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Efter de mer eller mindre storpolitiska debatter som har pågått en stund, kommer vi nu till en detaljfråga som avser bestämmelserna i 24 §

Ang. schablonbeskattning av kommunalskattelagen om schablontaxering av vissa en- och tvåfamiljsfastigheter. Dessa bestämmelser tillkom i förenklingssyfte, och jag har ingen anledning att här erinra om skälen för denna åtgärd, i synnerhet som den grupp jag tillhör medverkade vid tillkomsten av dessa regler. Endast i ett avseende vill jag anknyta till en principiell synpunkt på denna fråga.

Hyreskostnad för den egna bostaden ingår i levnadskostnaderna och är på den grunden icke avdragsgill vid taxeringen, oavsett om kostnaden är högre eller lägre. Boendekostnaden är alltså den skattskyldiges ensak. Att skaffa sig ett egna hem är ett sätt för den skattskyldige att lösa sin bostadsfråga och bör ur nyss angivna synpunkt inte påverka hans taxering. Genom schablon-taxeringen avser man också att endast beskatta det i fastigheten nedlagda kapitalet, som är beräknat på visst sätt, och inte ett beräknat hyresvärde av bostaden. I konsekvens härmed och i analogi med avdraget från inkomst av kapital erhåller egnahemsägare, som är mantalskriven på sin fastighet, ett extra avdrag av 200 kronor. Om hyresvärdet på bostaden är högre eller lägre påverkar icke formen för taxeringen av hans fastighet. Om egnahemsägaren sålunda nedbringar sin boendekostnad genom att hyra ut t. ex. ett eller annat rum, t. o. m. om han hyr ut en hel lägenhet i sitt hus, påverkas inte sättet för taxeringen, detta dock endast under förutsättning att han inte hyr ut till sommargäster, ty i så fall gäller inte längre dessa principer. Då är det inte längre fråga om att beskatta det i fastigheten nedlagda kapitalet. Att ägaren själv bebör fastigheten hela året i övrigt men någon månad under sommaren byter ut sin egentliga bostad mot ett enklare utrymme i källarvåningen eller kanske på annat håll betyder ingenting. Att nedbringa sin boendekostnad genom att hyra ut till sommargäster är uppenbarligen någonting skumt.

Jag kanske enklast kan för kammaren klargöra hur reglerna verkar genom att ta ett exempel. Fyra personer — för att det inte skall bli något missförstånd som

inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter i går skall jag inte säga Andersson och Pettersson utan A, B, C, och D — har fastigheter som är lika, låt oss anta att de är 1 1/2-plansvillor med taxeringsvärdet av 40 000 kronor, varav 35 000 är byggnadsvärde, och med en ränteutgift på 800 kronor. A hyr icke ut någon del av sin fastighet. B hyr ut övervåningen till stadigvarande bostad, jämte kanske ytterligare något rum, och erhåller en årlig inkomst av 2 000 kronor. C hyr ut till sommargäster och får en inkomst på 1 300 kronor, varav endast en del — observera det — är hänförlig till fastigheten; efter de schabloner som vi använder exempelvis i Bohuslän är ett belopp av ungefär 1 000 kronor hänförligt till fastigheten av de 1 300 kronorna. D slutligen hyr ut till en hantverkare eller rörelseidkare och får 1 200 kronor i hyra. Hur taxeras nu dessa personer? A som inte hyr ut taxeras efter 2,5 procent på 40 000 kronor, alltså brutto 1 000 kronor, men på detta belopp får han göra avdrag med 800 kronor för ränteutgifter och får dessutom ett extra avdrag på 200 kronor. Slutresultatet blir alltså noll. B som fick 2 000 kronor i hyra för den uthyrda lägenheten taxeras på precis samma sätt och slutresultatet blir detsamma, d. v. s. noll. D som hyr ut till hantverkaren och får 1 200 kronor taxeras också, enligt det förslag som Kungl. Maj:t nu lägger fram, på samma sätt; resultatet blir alltså även för honom noll. C däremot, som har en inkomst av 1 000 kronor, skall taxeras för bruttot 1 300 kronor plus det uppskattade värdet av sin bostad, låt oss säga lågt räknat 2 000 kronor, alldenstund det går att hyra ut en lägenhet i fastigheten för 2 000 kronor enligt det exempel jag hade beträffande B. Det blir alltså en bruttoinkomst på sammanlagt 3 300 kronor. Från detta belopp får han göra avdrag för ränteutgifter, 800 kronor, vidare för värdeminskning 350 kronor — en procent på byggnadsvärdet — och dessutom får han ett avdrag för slitning av möbler etc. under sommaruthyrningen med ett belopp på cirka 250 kronor. Det sammanlagda avdraget blir alltså 1 400 kronor, och han blir taxerad för 1 900 kronor,

Ang. schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter

d. v. s. 600 kronor mer än sommarhyran och 1 900 kronor mer än den som har 2 000 kronors inkomst. Den som har den lägsta inkomsten av sin fastighet behandlas således på detta sätt. Nu skall jag genast tillägga att vederbörande har möjlighet att göra avdrag för reparationskostnader, i den mån sådana förekommer.

Bestämmelsen att schablontaxeringen inte är tillämplig så snart inkomsten överstiger 2 procent av taxeringsvärdet har vållat taxeringsmyndigheterna mycket besvär, vilket jag förmodar att kammarens ledamöter förstår efter det exempel jag nu har anfört. Man har på skilda håll sökt finna vägar att komma till rätta med problemet. I propositionen refereras exempelvis remissyttrandet från länsstyrelsen i Stockholms län, och därav framgår att man i åtskilliga taxeringsnämnder har kommit ifrån svårigheten genom att helt enkelt inte efterforska huruvida uthyrning till sommarvärdar har förekommit. Hela taxeringen i distriktet har skett efter schablonmetoden, alltså precis enligt den linje som min motion och reservationen innebär; man har så att säga i förskott tillämpat den ordningen. Inom Göteborgs och Bohus län har en taxeringsnämnd försökt sig på en annan lösning, som antydes i remissyttrandet från länsstyrelsen där. Den gick ut på att man först framräknade 2 procent på taxeringsvärdet och taxerade fastigheten enligt schablonmetoden, och så tog man resten av sommarhyran och taxerade den som inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet. Det systemet kan sägas vara mera rättvist, men det överensstämde ju inte med lagen, och i prövningsnämnden — som jag tillhör — kände vi oss tvungna att helt enkelt undanröja taxeringen och följa lagens föreskrifter.

Nu föreslår finansministern att den s. k. 2-procentregeln skall kompletteras med bestämmelsen att ett minimibelopp av 1 200 kronor inte skall påverka reglerna för schablontaxering. Härigenom kommer otvivelaktigt en stor del av sommaruthyrningarna, kanske de flesta, att falla bort. Man får på det sättet samma

system som har förekommit i Stockholms län. Och den egentliga motiveringen till förslaget är väl att så mycket som möjligt av dessa sommarhyror skall falla bort.

Frånsett att det kommer att uppstå ett besvärande tröskelproblem, där olikformigheten i taxeringen blir iögonfallande, får detta förslag den konsekvensen att även andra inkomster från fastigheten, t. ex. hyra för en affärslokal som för vederbörande rörelseidkare är en avdragsgill omkostnad i rörelsen, inte blir taxerad hos mottagaren. Det anser jag för min del vara ett uppseendeväckande brytande av en grundläggande taxeringsprincip, den nämligen att vad som är avdragsgillt hos den som betalar ut det också skall bli beskattat hos den som tar emot det. Inte minst ur kontrollsynpunkt är detta enligt min uppfattning verkligt viktigt. Härtill kommer den väsentliga skillnaden mellan dessa andra inkomster och inkomsterna av sommaruthyrning, att sommarhyran endast delvis hänförs sig till fastigheten.

Länsstyrelsen i Hallands län framkastar som en tänkbar schablon, att 60 procent av hyran skall hänföras till fastigheten. En bruttohyra av 2 000 kronor skulle då motsvara en nettoinkomst av 1 200 kronor, d. v. s. det av finansministern föreslagna beloppet. Men en sådan uppdelning vill finansministern inte vara med om, trots vad bevillningsutskottet skrev i fjol och trots riktsskattenämndens beredvillighet att utarbeta anvisningar!

Finansministern säger att flertalet hörda remissinstanser tillstyrkt förslaget. Ja, det beror ju på hur många och vilka instanser man tillfrågar, men länsstyrelserna i de områden som främst berörs av förslaget — Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Hallands län och Malmöhus län — har samtliga avstyrkt. Jag tycker att det borde väcka en viss eftertanke.

Herr talman! Det finns såvitt jag förstår bara en sakligt sett rationell lösning av detta problem, och det är att — som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län föreslår — all hyresinkomst, som härrör

Ang. schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter
från den egna bostaden och alltså påverkar egnahemsägarens boendekostnad, inte skall föranleda undtantag från schablontaxeringen.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen I.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Motionsparet I: 481 och II: 553 behandlar en annan detaljfråga angående schablontaxeringen. Det förhåller sig bl. a. så att fastighet som taxeras som »annan fastighet» men som ingår i rörelse, därigenom att densamma är upplåten för personal anställd i rörelsen, enligt gällande bestämmelser inte skall schablontaxeras. Om däremot liknande fastighet ägs av en jordbrukare och används som bostad åt personal, som är anställd i jordbruket, äger schablontaxering rum.

Motionärerna anser att det i detta fall inte bör göras någon skillnad mellan inkomst av rörelse och inkomst av jordbruksfastighet. Utskottet har visserligen avstyrkt motionerna men varit tillmötesgående i sin skrivning, och den blanka reservation som reservanterna har antecknat under detta betänkande har tillkommit i syfte att understryka utskottets ganska väivilliga behandling av motionerna och att den skrivning som betänkandet utmynnar i verkligen kommer att resultera i att det beaktas av finansministern.

Jag har i övrigt inget annat yrkande, herr talman, än bifall till utskottet.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Spetz mobiliserade som vanligt både känsla och övertygelse i sin plädering för sitt ställningstagande i denna fråga. Men han erkände också att det egentligen är en mycket liten detalj som vi nu behandlar. Jag ger honom helt rätt på den punkten. Vad vi tvistar om är inte någon större fråga. Men även en liten fråga, ja, t. o. m. en obetydlig fråga, kan bli en stor fråga när den kommer i så skickliga och skatte-tekniskt erfarna händer som t. ex. herr

Spetz'. Det får man väl dock försöka undanröja.

Till stöd för sin uppfattning har herr Spetz vunnit sina egna partivänner i bevillningsutskottet. Jag har ingen anledning att försöka analysera deras bevekelsegrunder, men jag tror dock själv att det mera är sympati och solidaritet mot herr Spetz personligen som har gjort att de ger honom sitt stöd, än att de stöder honom i sakfrågan. Det som egentligen skiljer reservanterna och utskottsmajoriteten är endast — som herr Spetz själv har redovisat det — att reservanterna anser, att inkomst från uthyrning av den egna bostaden under alla förhållanden skall inrymmas under schablontaxeringen och följaktligen befrias från skatt, medan däremot utskottsmajoriteten anser att det dock är en viss skillnad i fråga om sådana inkomsters förvärvande.

Då ställer herr Spetz frågan: varför skall man behöva skilja på inkomst som härrör från en årlig permanent uthyrning av den egna bostaden och inkomst som inflyter från mera tillfälliga kortvariga uthyrningar? Den ena slanten behöver väl inte vara mera värd än den andra. Det låter väldigt bestickande, framför allt här i landet där vi inte brukar röra oss med märkta pengar. Vi anser dock att det här föreligger en ganska väsentlig skillnad. När inkomsterna kommer från en vanlig mera permanent årsuthyrning av en tvåfamiljsvilla sker det nog ganska allmänt en kvittning så att säga mellan inkomster och utgifter. Det är väl den egentliga materiella grunden till att vi på sin tid införde schablontaxeringen. Men när det gäller kortvarig uthyrning sommartid — i de flesta fall veckouthyrning — betraktas det ganska allmänt, herr Spetz, såsom ägande ett betydande kommersiellt inslag. Jag är alldeles övertygad om att flertalet av dem som utnyttjar denna — om jag får kalla den så — västkustservice betraktar den som en typisk affärsverksamhet, och jag är inte så alldeles främmande för att det finns de som anser att det är en affärsverksamhet som ibland drivs ända mot gränsen till oc-

Ang. schablonbeskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter

ker. Det är inte min erfarenhet, eftersom jag inte har någon erfarenhet av detta då jag inte utnyttjar denna service, men åtskilliga som gjort det har åtminstone givit uttryck för en sådan känsla. Vi anser således att det inte är fråga om uthyrning i gängse mening. Man får betrakta det som en affärsverksamhet, och inkomsten bör beskattas i vanlig ordning.

De exempel som herr Spetz redogjorde för var i varje fall för mig så pass invecklade att jag inte utan vidare kan gå in i svaromål. Med kännedom om herr Spetz' taktik är jag alldeles övertygad om att han valde så krångliga exempel just för att det inte skulle vara möjligt att reda ut dem på rak arm, men jag tror nog att exemplet inte är representativa utan att de är valda för att ge större styrka åt det förslag som inryms i reservationen.

Herr Spetz anför att det förslag som finansministern har lagt fram och som har tillstyrkts av utskottsmajoriteten kommer att förorsaka åtskilliga tröskelproblem, men enligt mitt sätt att se ligger förtjänsten hos finansministerns förslag just däri att tröskelproblemen minskar. Han vill införa ett enklare taxeringsförfarande, och det är därför utskottsmajoriteten har kunnat acceptera förslaget.

Det kanske förefaller många av kammararens ärade ledamöter något egendomligt att vi som röstade för avslag på den Spetzka motionen i samma ärende i fjol bara några månader efter skulle vara beredda att acceptera ett visst tillmötesgående av motionärernas uppfattning. Vi har emellertid funnit att det förslag som finansministern nu framlagt ger en bättre stadga åt beskattningsmyndigheternas prövning, eftersom de nuvarande beskattningsreglerna kanske inte helt överensstämmer med ett rationellt betraktelsesätt i den här speciella frågan.

Ja, herr talman, herr Yngve Nilsson var nöjd med det sätt på vilket bevillningsutskottet behandlat den fråga som han är särskilt intresserad av, och därför har jag ingen anledning att gå in på den delen av ärendet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag skulle allra först vilja säga att uttrycket »befrias från skatt», som herr Eriksson använde, inte är alldeles logiskt, skattetekniskt sett, men å andra sidan kan man ju på grundval av de exempel jag anförde säga att det ligger en viss realitet bakom uttrycket att vissa inkomster befrias från skatt. Avsikten med schablontaxeringen var ju egentligen att det på lång sikt inte skall bli någon skillnad mellan de olika sätten för taxeringen, utan schablontaxering och taxering i vanlig ordning skall på lång sikt ge ungefär samma resultat. Ur den synpunkten är det uttryck herr Eriksson använde inte riktigt adekvat.

Herr Eriksson trodde att mina exempel var valda i avsikt att ge styrka åt kravet i reservationen. Ja, det är vad herr Eriksson trodde, men herr Eriksson kunde inte påvisa att det förelåg någon orimlighet i de exempel jag valt, och jag kan försäkra herr Eriksson att exemplen är tagna ur verkligheten, ur den erfarenhet jag har som taxeringsman.

Det är rätt egendomligt att uthyrning till sommargäster enligt herr Erikssons mening är, som han uttryckte det, »kommersiell rörelse». Ja, herr Eriksson, vad skall man då säga om den uthyrningsverksamhet som hyrestanterna här i Stockholm bedriver gentemot oss riksdagsmän, exempelvis? Är den verksamheten kommersiell? Nej, inte i taxeringshänseende. Uthyrningsverksamheten är ett sätt att bringa ned bostadskostnaden, och det taxeras inte.

Det är en egendomlig uppfattning herr Eriksson har givit till känna, nämligen att pengar som flyter in på grund av uthyrning till sommargäster på något sätt skulle vara — skall jag säga — smutsiga, dock bara när beloppet överstiger 1 200 kronor. Understiger beloppet 1 200 kronor, tillämpas schablonmetoden; då skall vederbörande ha sitt extra avdrag med 200 kronor, och då skall han taxeras för det kapital som ligger

Ang. schablonbeskattning av nedlagt i hans fastighet. Överstiger däremot beloppet 1 200 kronor vid uthyrning till sommargäster, skall inkomsten taxeras på ett annat sätt.

Det saknar betydelse om uthyrningen gäller hela året eller en del därav. Hyr man ut en lägenhet för några månader, t. ex. till någon som håller på att arbeta på platsen med en elektrifiering, med dragande av telefonledningar eller någonting sådant, så påverkas inte formen för taxeringen, då blir det schablon-taxering. Men sommargäster är tydligen människor som har speciellt dåliga pengar, ty så snart det är fråga om att hyra ut till en sommargäst är verksamheten kommersiell, och då får man inte använda schablonen.

Herr talman! Jag måste erkänna att jag inte förstår logiken i detta.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Att det skulle bli en debatt om rena och smutsiga pengar hade jag inte väntat mig, men jag förmodar att herr Spetz använde den terminologien för att liksom få fram de moraliska värderingarna.

Herr Spetz frågade om inkomster under 1 200 kronor av sommaruthyrning skall anses vara, som han själv uttryckte det, rena pengar och därför inte tas upp till beskattning. Har man däremot inkomster över 1 200 kronor av sommaruthyrning skulle detta vara pengar av ett annat slag och komma under beskattning. Herr Spetz redogjorde i sin första plädering för nuvarande teknik, nämligen den s. k. 2-procentregeln. Är det så att inkomsten av sommaruthyrning understiger 2 procent av fastighetens taxeringsvärde skall man inte ta hänsyn till den, utan då skall fastigheten schablon-taxeras. Det är endast i de fall som inkomsten överstiger 2 procent av taxeringsvärdet som den skall tas upp till beskattning.

När bevillningsutskottet behandlade denna fråga i fjol fann utskottsmajoriteten inte skäl att ändra denna regel. Vid närmare eftertanke kan det emellertid finnas skäl att hyfsa till regeln åtminstone för flertalet tillfälliga uthyrningar.

Även vid ganska måttliga sommaruthyrningar kan nämligen inkomsten komma över 2-procentsgränsen på grund av att fastigheten har ett lågt taxeringsvärde. Härtill kommer skilljaktigheterna i taxeringsvärdena, som gör att resultaten blir ganska ojämna när man jämför ägare av fastigheter inom samma område. Det är därför som utskottsmajoriteten i år anser att finansministern genom sitt förslag sanerat dessa förhållanden.

Den nuvarande 2-procentregeln föreslås nu kombinerad med ett fast belopp. Jag skulle tro att finansministern har rätt i sitt påpekande i propositionen att man genom en sådan kombination tar bort alla de mindre sommaruthyrningarna. Däremot kan man väl knappast mobilisera kammarledamöternas känsla för att sommaruthyrningar som sker i större utsträckning och som otvivelaktigt har ett kommersiellt syfte skall utan vidare falla utanför beskattningen. Jag tror faktiskt, herr Spetz, att om detta bleve känt av de människor som frekventerar dessa sommarorter skulle de finna ett sådant förfaringssätt ganska stötande, eftersom de själva anser att de betalar ett högt pris för några fattiga veckors vistelse i — det skall jag gärna erkänna — de sköna trakter, där reservanten har sin hemvist.

Överläggningen ansågs härmed slutad. Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats och då hemställa i den vid utskottets betänkande angivna reservationen av herr Spetz m. fl., vilken i reservationen hänförs till utskottets hemställa under punkten A, på grund av sitt innehåll torde böra ställas mot utskottets hemställa under punkterna A och B 1. propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkterna A och B 1 av utskottets hemställa samt särskilt angående punkten B 2.

I fråga om punkterna A och B 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkter hemställt skulle bifallas, dels

Om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner

ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 4 punkterna A och B 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 34.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkten B 2 hemställt.

Om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 99, av herrar *Ringaby* och *Sveningsson*, samt II: 125, av herr *Hedin*, vari hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t snarast måtte begära en utredning om värdesättning på jordbrukarnas naturaförmåner och bostadshyror i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 254, av herr *Kronstrand m. fl.*, och II: 211, av herr *Antby m. fl.*

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 99, av herrar *Ringaby* och *Sveningsson*, samt II: 125, av herr *Hedin*, angående beskattningen av jordbrukarnas naturaförmåner, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 254, av herr *Kronstrand m. fl.*, och II: 211, av herr *Antby m. fl.*, om undantagande av visst vedbränsle från beskattning som naturaförmån,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Även detta är en liten detaljfråga, men en detaljfråga som varje år irriterar jordbrukarna ganska mycket. Det är ju meningslöst att tala länge gentemot ett enhälligt utskott, och jag skall därför fatta mig ganska kort. Jag skall bara anföra ett par synpunkter i samband med detta ärende.

Utskottet motiverar sitt avslag på motionerna genom att skriva att »principen att värdesättningen skall ske efter detaljpriset tillämpas inte bara i fråga om uttag från jordbruksfastighet utan i samtliga förvärvskällor». Detta är ju obestridligen riktigt, men det föreligger en väsentlig skillnad, i det att endast

Om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner

jordbrukaren har en, jag skulle vilja säga, obeveklig prislista att gå efter när han skall värdesätta sina naturaförmåner. Det är något som ingen annan yrkesgrupp har. Jag skall ta ett litet exempel. De ägg som jag säljer till lanthandlaren fick jag under januari och februari månader kr. 3:10 för. Lanthandlaren tog 3:90 per kilo för samma ägg. De ägg jag förbrukade i hushållet fick jag ta upp till 4:25, men lanthandlaren, som tog mina ägg i sitt hushåll, tog upp dem till 3:75. Det beror på att jag har en prislista där det står 4:25, medan lanthandlaren kan utnyttja de lägre priserna under vissa delar av året.

Över huvud taget kan de som utnyttjar produkter från egen rörelse utnyttja sina eventuella realisationer, okuranta varor, utgående modeller eller sådant och på det sättet ta varor ur den egna rörelsen till ett betydligt lägre pris. Jag kan inte finna att det är särskilt rättvist mot en småbrukare med många barn, vilken får slita 365 dagar om året i sin dåliga ladugård, att han måste ta upp mjölken i sitt eget hushåll till 70 öre litern och dessutom betala omsättningsskatt på samma mjölk. Det är alltså toppriset på stadsnoteringen på flaskmjölk som han betalar. Man tycker att denne småbrukare skulle få någon trivselförmån för att han går i sin ladugård hela året. En löntagare har skattefria trivselförmåner upp till 400 kronor om året. En villaägare kan utnyttja sin tomt upp till 2 procent av taxeringsvärdet varje år utan att få skatt på det. Man tycker att ett minimikrav vore att lanthandlaren åtminstone finge slippa omsen på mjölken.

Nu finns det emellertid en liten positiv skrivning — jag skulle vilja kalla det för ett litet halmstrå — som man får försöka hålla sig fast vid. På sidan 4 i utskottsutlåtandet heter det: »Det bör emellertid understrykas att det i princip inte är detaljpriset i närliggande samhälle som skall läggas till grund, utan det detaljpris, som i allmänhet kommer till användning, då jordbrukaren försäljer förnödenheter till kringboende löntagare och andra för deras egen konsumtion.»

Man får väl hoppas och tro att värde-

sättningen skall kunna ske åtminstone efter dessa principer.

Jag skall ta ett annat litet exempel, ärade kammärlärover, utan att ta upp tiden alltför länge. Det gäller det egendomliga förhållandet med jordbrukarnas hyror. Jag kan inte finna att det föreligger någon som helst motivering till att det skall vara tre olika hyresvärden på landsbygden för exakt samma bostäder, men så är faktiskt förhållandet i praktiken.

Jag skall exemplifiera detta. Jag har en jordbrukande granne som iordningstälde fyra rum och kök fullt modernt för en finländsk skogsarbetare. När man tittade i lantarbetareavtalet visade det sig att denna bostad enligt avtalet borde vara värd 1 450 kronor om året. Det var det avtalsmässiga värdet på denna bostad. Finländaren ville emellertid inte betala den hyran. Det var för mycket på landet, som vi vet. Han erbjöd sig att betala 50 kronor i månaden. Det var det marknadsmässiga priset. I annat fall ämnade han söka en billigare bostad. Ägaren gick inte med på den lägre hyran utan tog helt enkelt bostaden själv.

Nu säger provningsnämnden och riksskattenämnden att i och med att ägaren flyttat dit blir bostaden värd 2 210 kronor — det är den hyra som gäller när egen jordbrukare beror bostaden. Det är mycket svårt att finna någon konsekvens i detta.

Jag har, herr talman, bara velat anföra dessa synpunkter för att understryka det berättigade i de krav som vi motionärer har framfört, och jag skulle allra helst ha velat yrka bifall till motionerna nr 99 i första kammaren och nr 125 i andra kammaren. Men mot ett enhälligt och kallsinnigt utskott är det ingen idé att ställa detta yrkande, utan jag nöjer mig med vad jag anfört och har alltså intet yrkande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Till vad herr Ringaby här sagt skall jag endast be att få uttala min anslutning, och det yrkande han tvekadde att ställa skall jag be att få framföra i stället.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson var modigare än motionärerna, och det skall jag erkänna som en insats. Annars är vi väl ense om att man bör åstadkomma största möjliga rättvisa vid beskattningen av de förmåner det här är fråga om. Vår skattelagstiftning är inte så utformad att man vill ha en straffbeskattning av vissa grupper av medborgare — det är ingen som vill påstå det — utan här gäller det tillämpningen av bestämmelserna. Är efter år har vi strävat efter att få så enhetliga grunder som möjligt. Det kan emellertid brista där, och det är väl ingen som vill påstå att detta system i alla avseenden fungerar perfekt. Men man har kommit fram så långt som möjligt i fråga om att göra riktiga och rimliga avvägningar.

När herr Ringaby talar om att jordbrukarna bör ha trivselförmåner, eftersom löntagarna får det, vet jag inte om det finns något berättigande i ett sådant påstående. Önskemål kan man alltid hysa, men nog är det väl så att löntagarna i allmänhet inte har några skatteprivilegier. Nog har taxeringskontrollen i avseende å dessa grupper blivit mer och mer effektiv.

Jag vill framhålla att om utskottet här är enhälligt, är det ett bevis för att vi inte kunnat tillmötesgå motionärernas yrkande, men vi säger att uppmärksamheten ständigt är riktad på detta fält, och vi tror att detta är det bästa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de angående punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på bifall till motionerna I:99 och II:125; och förklarades den förra propositionen,

som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 41, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 48, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Det i motionerna framställda förslaget avsåg upphävande av bestämmelsen om att hänsyn vid beräkning av avdragsgill avsättning till pensionsstiftelse i s. k. familjeföretag icke finge tagas till pensionsförmån avseende huvuddelägaren eller honom närstående person.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I:41, av herr *Stefanson m. fl.*, och II:48, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., måtte för sin del antaga i betänkandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Vid betänkandet hade reservation angivits av herrarna *John Ericsson*, *Einar Eriksson* och *Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrarna *Oscar Carlsson*, *Brandt* i Aspabruk, *Allard*, *Engkvist*, *Andersson* i Essvik och *Kristenson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 41, av herr Ste-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension
 fanson m. fl., och II:48, av herr Magnusson i Borås m. fl., om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Det ärende vi nu skall behandla är en gammal bekant. Det gäller frågan om pensioner i familjeföretag och hur man skattemässigt skall behandla pensionsförmåner till ägaren eller huvuddelägaren och honom närstående personer. Vi hade detta ärende uppe till behandling förra året, och då fattade riksdagen det beslutet att föreliggande motioner skulle avslås. I år har den förändringen inträffat att motionärerna har fått halva utskottet med på sitt yrkande, och så har lotten fått falla avgörandet. Vi, som följer riksdagens beslut förra året, befinner oss därför som reservanter i år.

Det har inte inträffat någonting särskilt i ärendet, även om utskottet vill göra gällande att så är förhållandet. Man hänvisar till att själva bakgrunden till den ordning som nu gäller härrör från 1955, när man hade upptäckt att de s. k. familjebolagen kanske hade undgått skatt genom dessa pensionsstiftelser. Man sade då att en restriktivare lagstiftning borde genomföras. Nu hänvisar utskottets majoritet till att länsstyrelserna har tillsyn över dessa stiftelser och att ATP införts — och med ATP följer att det bara kan bli avdrag för kompletteringspensioner. Därmed skulle riskerna i stort sett vara borta. Jag vet inte om inte riskerna kvarstår, ty det är väl inte majoritetens mening att myndigheterna skall bestämma hur mycket vederbörande företagare får anse vara kompletteringspension. Om vi skulle följa de riktlinjer som majoriteten föreslagit, skulle den situationen kunna uppstå att ägaren av ett företag säger sig att han behöver en kompletteringspension av 50 000 kronor om året och detta skulle såvitt jag kan förstå falla inom ramen för vad utskotts-majoriteten föreslår.

Man kan alltså enligt min mening inte

som ett argument med någon styrka anföra att det här bara gäller kompletteringspensioner. Det kan vara för företag som har anställda, men här är det ju fråga om familjeföretagare som bestämmer pensioner åt sig själva.

Ingenting har enligt min mening inträffat som styrker att man nu bör företa en ändring. Det pågår en utredning om pensionsfondernas civilrättsliga ställning. Vad den kommer att leda till vet jag inte, men det är klart att vi får ta ställning till dessa ting inom den närmaste tiden. Det är också ett skäl till att vi nu inte bör fatta ett positivt beslut i frågan.

Trygghetsproblemet framträder inte heller på samma sätt som tidigare efter tillkomsten av ATP och de ändringar som har signalerats komma i fråga om ATP-försäkringen.

Det gäller alltså ingen trygghetsfråga men möjligen — det kan jag erkänna — en likviditetsfråga för företagen. Men då får man behandla dessa frågor ur andra än pensionsstiftelsesynpunkter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! I detta ärende har inträffat, som då och då händer, att bevillningsutskottets så att säga »ordinarie reservanter» blivit majoritet och vice versa.

Reservanternas talesman, som är identisk med utskottets aktade herr ordförande, har redogjort för den fråga det här gäller. Den är, så som han yttrade, en gammal bekant. Vi har senast i fjol diskuterat denna angelägenhet.

Vad motionärerna nu önskar och bevillningsutskottet har ansett sig böra tillstyrka är ett förslag att den s. k. begränsningsregeln rörande pensionsavsättningar i familjeföretag skall upphävas fr. o. m. 1963 års taxering.

Frågan är, som jag nyss antydde, ganska välbekant för kammarens ledamöter. Det finns knappast anledning att fördjupa sig i den, särskilt som vi för inte

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension länge sedan diskuterade den. Icke desto mindre tror jag att ett par ord som kommentar till herr John Ericssons anförande möjligen skulle kunna försvaras.

Jag vill då först säga att jag inte bestrider, att ett visst missbruk av bestämmelserna på detta område i ett tidigare skede kan ha varit för handen på så sätt, att pensionsstiftelseavsättningar skett endast för att vinna obehöriga skattefördelar. Jag vill heller inte bestrida, att sådant missbruk kan ha förekommit och har förekommit även bland familjebolagen. Men, som herr John Ericsson själv erinrade om, fick vi en ny lagstiftning år 1955, som inkluderade den tillsyn från länsstyrelsernas sida, som redan har blivit omnämnd. Såvitt jag har mig bekant, har numera talet om missbruk av gällande bestämmelser på detta område tystnat.

Nu menade herr John Ericsson att egentligen ingenting nytt tillkommit, sedan vi senast överlade i denna fråga. Det är kanske en sanning med någon liten modifikation. Här föreligger dock en omständighet som man väl bör skänka något beaktande när man försöker fixera sin ståndpunkt. Ett ytterligare argument för den s. k. begränsningsregelns upphävande får nog enligt utskottets mening anses ligga i tillkomsten av de många nya bolagen under de senare åren — en företeelse som kammarens ledamöter väl känner till. Man har enligt min mening anledning antaga, att en relativt stor del av dessa nybildade bolag uppkommit genom ombildning av tidigare såsom enskilda firmor bedrivna rörelser. Jag vill också i detta sammanhang fästa kammarmedlemmarnas uppmärksamhet på att även aktiebolagsbildningar av jordbruk i viss utsträckning torde ha skett. Enligt utskottets mening är det angeläget att de bolag som på detta sätt bildats erhåller, i den mån de har karaktär av familjebolag, samma möjligheter till pensionsavsättningar som bolag i allmänhet. Det är ingenting annat saken gäller än att åvägabringa denna likställighet.

Att familjebolagen har haft och alltså jämt har en avsevärd betydelse för vårt

lands näringsliv, är ju en sak som ingen på allvar vill bestrida. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift om jag antar att herr John Ericsson under sin långa tid som handelsminister säkert många gånger haft tillfälle att göra erfarenheter i den riktningen. Han torde vara omdömesgill på den punkten.

Jag kanske också vågar säga att, när detta lands ekonomiska historia för, låt oss säga de senaste femtio åren en gång skall skrivas, så kommer ett betydande avsnitt att just ägnas åt familjeföretagens insatser i produktionsutvecklingen i detta land, deras insatser för den standard som vi nu är glada åt och deras insatser inte minst när det gäller den svenska exportverksamheten. Med hänsyn till denna familjebolagens betydelse för vårt näringsliv och för vårt lands ekonomiska utveckling, som säkert ingen vill bestrida, bör det nog, i varje fall enligt utskottets mening, ordnas så att de för dessa bolag rådande — jag tvekar inte att använda termen — diskriminerande undantagsbestämmelserna slopas. Statsmakterna bör inte, menar vi som står för utskottet, försvåra existensen för den typ av företag, som familjebolagen representerar. Vi menar — det nämnde jag ett ord om för ett ögonblick sedan — att likhet bör råda beträffande ett företags möjlighet att bereda alla i företaget anställda den trygghet som pensionen innebär. Över huvud taget, herr talman, måste det anses vara ett önskemål, att samma beskattningsregler så långt som möjligt gäller för familjeföretagen som för övriga aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Jag kanske ytterligare skulle vilja påpeka, att familjebolagen genom de bestämmelser, som nu gäller, ur kapitalförsörjningssynpunkt givetvis kommit att ställas i ett sämre läge än andra aktiebolag och ekonomiska föreningar, och den diskrimineringen tycker i varje fall inte jag, att familjebolagen generellt har gjort sig förtjänta av.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 8.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension

I detta anförande instämde herr *Spetz* (fp) och herr *Nilsson, Yngve*, (h).

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Efter den utförliga motivering som herr Hagberg har lämnat till utskottets ställningstagande, har jag inte mycket att tillägga. Jag vill bara anknyta till vad utskottets värderade ordförande sade under behandlingen av det föregående ärendet. Han framhöll att det är angeläget att åstadkomma största möjliga rättvisa i skattelagstiftningen och få till stånd så enhetliga grunder som möjligt. Här är ett område, en detaljfråga, där man verkar just i den riktningen, om man följer utskottets förslag.

Jag ber att med dess ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! I anledning av herr Stefansons yttrande skulle jag vilja säga att dessa spärregler har kommit till därför att man inte kunde ha den tidigare ordningen gällande. Den medförde att skattepengarna rann bort i så stor omfattning att en ändring blev nödvändig. Motionärerna och utskottsmajoriteten föreslår nu att återinföra precis de regler som gällde innan kompletteringen skedde med hänvisning till att man nu har kontroll över fonderna. Jag har försökt påvisa att det här gäller ägarnas och deras närståendes pensioner. Om företaget i allmänhet vill avsätta pengar till pensioner är det andra människor än de som får pensionen som fattar besluten. Vi får tillbaka frestelsen och därmed riskerna för missbruk, om vi nu går tillbaka till den gamla ordningen.

Här går det inte att tala om att vi skall ha jämlikhet i skattelagstiftningen. Därom är vi cnse så långt det går, men om en ordning har verkat mycket illa — även herr Hagberg erkände att tidigare regler gjorde det — kan man inte gärna rekommendera en sådan lagstiftning nu.

Man bör enligt min mening avvakta de utredningar som försiggår för att om

möjligt få fram nya regler. Nu är det inte längre fråga om samma trygghetsproblem som tidigare, då dessa företagare har samma rätt till ATP-pension som andra, men det kan vara rimligt med kompletteringspensioner, om vi kan få fram sådana regler att man håller dessa kompletteringspensioner inom rimliga gränser. Vi får se om det kan utformas sådana regler, men det som nu föreslås är att återgå till den gamla, dåligt fungerande ordningen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är en återgång till den gamla ordningen under helt nya förhållanden! Utskottsmajoriteten säger, och det instämmer jag i, att med den tillsyn, som länsstyrelserna har möjlighet att utöva på detta område, föreligger inte samma risker till missbruk som tidigare.

Jag kan instämma i att denna fråga inte har samma betydelse som tidigare för företagarna, eftersom de nu också har möjlighet att få pension genom ATP. Men jag vill säga att man på andra områden har strävat efter att likställa inom företaget arbetande aktieägare med de anställda i övrigt, nämligen på ATP-området och sjukförsäkringsområdet, och jag tycker att man då också i konsekvens med det bör införa samma bestämmelser för dessa människor som för de anställda inom aktiebolagen över huvud taget. Man skall inte göra någon skillnad mellan för det första olika typer av aktiebolag och för det andra olika inom samma företag arbetande människor.

Jag tycker fortfarande att utskottets förslag här är helt i stil med den anda som utskottets värderade ordförande talade om vid behandlingen av en tidigare motion.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna

betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 73.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster; och

nr 22, i anledning av väckta motioner angående normerna för skatteavdrag för avskrivning å byggnader inom jordbruket.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om avskaffande i fredstid av arreststraff

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om avskaffande i fredstid av arreststraff.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 11 i första kammaren av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Carlsson, Eric*, samt nr 19 i andra kammaren av herrar *Elmwall* och *Fäll-din*. I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning av frågan om avskaffande av arreststraff i fredstid för i första hand försvarsväsendets fast anställda militära och civilmilitära personal och i andra hand de värnpliktiga.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 11 och II: 19, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Arreststraffet för personal inom försvaret har ingen motsvarighet bland de straffformer som gäller för civila människor. Framför allt gäller frågan försvarets fast anställda personal, som i sin anställning bör kunna jämföras med all annan statsanställd personal. Inget område som man i övrigt här skulle kunna nämna har ett likartat korrigeringsmedel som arreststraffet innebär. Befälskåren inom försvaret kan under fredstid knappast heller sägas arbeta under andra förhållanden än som råder inom övriga grenar av den statliga förvaltningen.

Denna fråga har under den gångna tiden varit föremål för en hel del presspolemik, där man gärna velat stämpla kraven på borttagandet av arreststraffet som uttryck för en försvarsfientlig inställning. Herr talman! Att se till att försvarets personal arbetar under tidsenliga förhållanden innebär ingen försvars-ovilja utan tvärtom omsorg om och intresse för försvaret.

Första lagutskottet har visserligen av-

Om pensionsförmåner åt hemmadöttrar m. fl.

slagit denna motion, men både dess historik och den utredning i ämnet som utskottet i utlåtandet förebragt samt utskottets eget uttalande vittnar om en positiv inställning. Jag vill därför hoppas att den av utskottet omtalade utredningen verkligen blir av. Visserligen har väl ännu inga direktiv hunnit skrivas för en sådan utredning, men detta, förmodar jag, kommer att ske snarast. Med anledning härav, herr talman, har jag inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationella varumärkesregistreringar;

nr 12, i anledning av väckta motioner om avförande av uppgift ur straffregistret samt om viss begränsning av straffregisteruppgifterna; och

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i kollektkungörelsen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om pensionsförmåner åt hemmadöttrar m. fl.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 158 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* samt nr 190 i andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att förslag om möjligt måtte föreläggas 1962 års riksdag angående möjligheterna att

bereda pension före 67 år till dem, som på grund av skötseln av föräldrar eller andra anförvanter icke blivit i tillfälle att hava förvärvsarbete eller som av annan orsak hade starkt reducerade försörjningsmöjligheter; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag dels angående pensionsförmåner före 67 år till kvinnor, som under längre tid sammanbott med män utan att äktenskap ingåtts, samt dels angående pensionsförmåner till frånskilda kvinnor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 158 och II: 190, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation, avseende pensionsförmåner åt hemmadöttrarna och därmed jämställda grupper, hade anförts av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Gärda Svenson*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Wahlund* och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet i frågan om pension till hemmadöttrarna och därmed jämställda grupper bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 158 och II: 190, i motsvarande del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om möjligt måtte föreläggas 1962 års riksdag angående möjligheterna att bereda pension före 67 år till dem som på grund av skötsel av föräldrar eller av andra orsaker icke blivit i tillfälle att hava förvärvsarbete.

Fröken **NORDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Folkpartiet har från den stund ATP »kom för att stanna» som bekant i alla sammanhang yrkat på att vi skulle få möjlighet till en mer differentierad tjänstepensioneringsålder än vad vi har. Det är helt i linje med denna inställning, när vi i motion I: 158 begär att snarast få även ålderspensionsåldern differentierad, inte bara på de medicinska skäl som kan motivera en pen-

Om pensionsförmåner åt hemmadöttrar m. fl.

sion av invalid- eller annan sjukpensionstyp, utan även i fall där sociala och yrkeskravsbetingade faktorer ingår som ett väsentligt led.

Vi talar i reservationen till andra lagutskottets utlåtande om de ekonomiska problem, hemmadöttrar som skött sina föräldrar tills dessa avlidit, har att kämpa med. Vi tror nämligen att de utgör en stor grupp som förmodligen är hårdast drabbad. Deras belägenhet kan enligt vårt förmenande fullt ut jämföras med änornas, vilkas ekonomiska problem ju har underlättats genom änkepensioneringen, som vi fick förra året. Vi vet emellertid att det finns andra med dessa hemmadöttrar jämförbara grupper som också saknar försörjningsmöjligheter och som för närvarande inte omfattas av något försäkringsskydd. Jag kan peka på en sådan yrkesgrupp som servitörer och servitriser. När de kommer upp i åldern 60—67 år kan de ha blivit nedslitna av hårt arbete. De kan inte få sjukpension, därför att de inte är sjuka människor. Om de får en efter vanliga grunder prövad invalidpension, blir det säkert bara en reducerad pension, som inte ger full försörjning, och de har i dag inte hunnit in i ATP-systemet.

För att emellertid hålla mig till hemmadöttrarna, som förmodligen men inte alldeles säkert är den största av de grupper vi avser, så befinner sig dessa kvinnor ofta i den situationen, att de så länge den gamla skröpliga eller sjuka fadern eller modern lever — kanske båda de gamla föräldrarna är sjuka och gamla — får de också leva på föräldrarnas ålderspension. Man kanske har bostadsbidrag och, om patienten kan konstateras vara långvarigt sjuk enligt medicinska begrepp utfylls i bästa fall familjens inkomster med vårdbidrag från landstinget. När den gamle dör står den vårdande dottern som nu själv är i den högre medelåldern utan ålderspension, utan bostadsbidrag och utan landstingsbidrag. De har ingen speciell yrkesutbildning för ett förvärsarbete och står utan möjlighet att göra sig gällande på arbetsmarknaden. En kvinna i denna si-

tuation är inte sjuk, och hon är inte invalid i vanlig bemärkelse.

Det är för gruppen äldre, ur normalt arbetsliv utspelade hemmadöttrar och med dem jämförbara grupper män som kvinnor, som vi vill få ålderspensionsåldern differentierad, och vi önskar få till stånd denna ändring så snart som möjligt.

Detta problem ligger inom 1958 års socialförsäkringskommittés utredningsuppdrag. Olyckligtvis beslöt 1960 års riksdag, att frågan också skulle hänskjutas till socialpolitiska kommittén för »en kartläggning av behovet och eventuellt erforderliga åtgärder». Vi är nu oroliga för att det finns risk för försening av ärendet eftersom två utredningskommittéer fått i uppdrag att utreda samma problemkomplex. I reservationen hemställer vi, att utredningsarbetet i denna del skall samordnas och att i varje fall socialpolitiska kommitténs kartläggning av problemet skall drivas med sådan skyndsamhet att förslag i ärendet kan föreläggas 1962 års riksdag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av fru Hamrin-Thorell m. fl. avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Som framgår av utskottets utlåtande behandlades ett liknande yrkande vid förra årets riksdag, och då beslöts det att ärendet skulle överlämnas till socialpolitiska kommittén. Det fanns redan vid den tidpunkten delade meningar i utskottet om vart den här frågan borde hänskjutas, och motionärerna är synbarligen missnöjda med att den gick till socialpolitiska kommittén och inte till 1958 års socialförsäkringskommitté. Utskottet konstaterade emellertid i samband med sin behandling av ärendet, att frågan förmodligen inte i sin helhet kunde lösas inom pensionsförsäkringen, eftersom det ju måste finnas vissa fasta grunder för bedömning av pensionsrätt. Även om möjlighet skulle införas att ta ut ålderspension före 67 års ålder, vilket ju har ifrågasatts, så

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

skulle förmodligen inte det problem som här aktualiseras kunna lösas. Det gäller dessutom inte bara kvinnor som står ensamma sedau föräldrar eller andra anförvanter som de har tagit hand om har gått bort. I samma situation befinner sig många andra kvinnor, som har haft förvärvsarbete men mist det vid en ålder då det är svårt att få ny anställning. Det föreligger ett behov av att få försörjningsfrågan för dem ordnad på ett eller annat sätt, men det är svårt att klara det inom folkpensioneringen, där det ingår ålderspension, invalidpension — som det heter för närvarande — och dessutom änkepension. Att man skulle kunna dra någon gräns för vilka ensamstående kvinnor som därutöver skulle kunna få pension före 67 års ålder har i varje fall jag såsom ordförande i socialförsäkringskommittén inte trott vara möjligt.

Man borde försöka klara frågan inte bara för de grupper som här är nämnda, utan för samtliga sådana ensamstående kvinnor, vilka vid hög ålder ställs utan förvärvsarbete och inte har någon annan möjlighet att försörja sig. Huruvida resultatet av en sådan utredning kan föreligga i så god tid, att förslag kan avlämnas till 1962 års riksdag, vågar jag inte ha någon mening om, herr talman, men jag förmodar att socialpolitiska kommittén arbetar lika effektivt som 1958 års socialförsäkringskommitté och att ett förslag presenteras för riksdagen så snart det finns förutsättningar för att lägga fram det.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vi har inte uttalat något missnöje med socialpolitiska kommittén. Vi har tvärtom sagt i motionen, att frågan om vilken kommitté som bör handha utredningsarbetet är av mindre vikt för oss. Vad vi är oroliga för är som jag nyss sade att det kan innebära en viss försening av ärendet att två kommittéer skall arbeta med samma sak. Vi är ivriga att få fram den här frågan så snart som möjligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Nordström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

ef
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken Nordström begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;
Nej — 52.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

motioner angående fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 503 i första kammaren av herr *Gorthon* och fröken *Andersson* samt nr 588 i andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag snarast möjligt måtte framläggas om en ändring i gällande värnpliktsförfattningar i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag som framlagts av kommittén för sjöfartens beredskapsfrågor.

I det av motionärerna åberopade kommittébetänkandet hade bland annat föreslagits särskild utbildning i handelsfartygsskydd för yrkessjömän, vilken, med hänsyn till syftet med utbildningen och de färdigheter som den avsåge att förmedla, borde anses som en särskild form av värnpliktsutbildning. Denna skulle meddelas de sjömän, som mera stadigvarande ägnade sig åt sjömansyrket samt omfatta en tid av 90 dagar. Sjömän, som fullgjort sådan utbildning och fortlöpande utövat sjömansyrket i sammanlagt sju år, skulle vara befriade från skyldighet att fullgöra annan värnpliktstjänstgöring. Sjömän, som däremot icke varit verksamma i handelsflottan under så lång tid, skulle, då anställningen till sjöss upphörde, vara skyldiga att fullgöra vanlig, längre värnpliktstjänstgöring med avdrag för den tid de genomgått den särskilda utbildningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 503 och II: 588, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I motiveringen hade utskottet understrukit önskvärdheten av att de å handelsfartygen anställda erhöles sådan utbildning, att de effektivt kunde handha fartygens försvars- och skyddsmedel i

krigstid. Det vore därför enligt utskottet angeläget, att denna fråga upptoges till behandling i samband med andra frågor rörande materiel- och personalbehov för totalförsvaret, vilka enligt årets statsverksproposition vore under utredning.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herr *Elowsson, Nils*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade.

I reservationen hade bland annat ansetts, att ett genomförande av kommitténs förslag skulle medföra betydligt ökade risker för våra handelsfartyg under krigstid, även om Sverige kunde bevara sin neutralitet. Speciell utbildning av handelsflottans personal för deltagande i strid förutsatte enligt reservanten åtgärder för handelsflottans beväpning, åtgärder som kunde väntas bli tagna till intäkt för en sänkning utan föregående varning, varför redan ett beslut om särskild vapenutbildning av handelsflottans personal skulle bryta den allmänt rådande uppfattningen i alla länder, att neutralt handelsfartyg icke finge vara beväpnat till självförsvar. Reservanten hade däremot ansett, att övning i sådana skyddsåtgärder, som behövde vidtagas på grund av exempelvis brand eller minsprängning, borde förekomma.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Jag har tillåtit mig djärvheten att mol allena avge reservation mot ett i övrigt enhälligt utskottsutlåtande.

Utlåtandet gäller en motion, som innebär att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag snarast möjligt framläggas om en ändring i gällande värnpliktsförfattningar i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag som framlagts av kommittén för sjöfartens beredskapsfrågor. Det skulle ju kunna tolkas så som om denna sak endast gällde en ändring av värnpliktsförordningen, men det ligger så till att den utredningskommitté som föreslagit denna ändring av värnpliktslagen också har

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

förordat en beväpning av handelsfartygen under vissa omständigheter. Kommittén har även utarbetat en lagtext beträffande den saken. Enligt den texten skulle lagen äga tillämpning på fartyg som sjösatts efter det lagen trätt i kraft. Båtarna skulle vara förstärkta så att på dem kan uppställas tjänligt luftvärnsartilleri; minimum för den sortens båtar skulle vara 100 registertons dräktighet. Båtar med minst 400 registertons dräktighet skulle ha magnetminskydd. För de förstärkningskostnader och andra utgifter som följer härav skulle statsbidrag utgå. Kungl. Maj:t skulle kunna medge undantag från §§ 2 och 3, d. v. s. de som gäller storleken och förstärkningen av fartygen. Beträffande civilförsvaret ombord på fartygen skulle särskilda föreskrifter gälla, men med stöd av civilförsvarlagens 22 §, och de bestämmelserna skulle meddelas av regeringen. Straff med dagsböter skulle följa enligt sjölagen, i händelse vederbörande inte följde den föreslagna lagens bestämmelser.

Utskottet föreslår visserligen att motionen inte skall leda till någon riksdagens åtgärd, men det som gjort att jag i utskottet haft en annan mening än majoriteten är att man samtidigt föreslår, att riksdagen skall understryka önskvärdheten av att de å handelsfartygen anställda erhåller sådan utbildning att de effektivt skall kunna handha fartygens försvars- och skyddsmedel i krigstid. Frågan är då, vad utskottet i detta sammanhang menar med krigstid. Avser man sådana tillfällen när det råder krig i världen, i vilket vårt land inte är invecklat, eller avser man ett sådant tillfälle när vårt land är invecklat i krig? Det framgår inte av utskottets skrivning. Emellertid är det av en viss vikt att ha klarhet på den punkten, eftersom folkrätten har vissa bestämmelser rörande denna sak. Då jag antar att det inte är var dag som kammarens ledamöter har tillfälle att ta del av dessa bestämmelser, skall jag be att få återge några av dem.

Enligt folkrätten gäller, att krigförandes handelsfartyg principiellt alltid kan uppbringas av fienden. De är emellertid

inte skyldiga att underkasta sig uppbringningen utan äger göra motstånd och kan således i detta syfte vara beväpnade (till självförsvar). De får emellertid inte själva gå anfallsvis till väga, och de får angripas eller sänkas utan föregående varning.

Neutrala handelsfartyg kan uppbringas, om de gör sig skyldiga till blockadbrytningsförsök, kontrabandstrafik eller neutralitetsvidrigt understöd. För att kunna utröna, huruvida någon dylik uppbringningsgrund föreligger, äger de krigförandes örlogsfartyg alltid visitera neutrala handelsfartyg på det fria havet och inom de krigförandes territorialvatten. Neutrala handelsfartyg är skyldiga att underkasta sig visitation och äger inte göra motstånd mot de krigförandes utövning av rätten till visitation och uppbringning.

Neutralt handelsfartyg kan förhyras eller befraktas av en krigförande med bibehållande av sitt hemlands flagg. Ur den neutrala redarens synpunkt är detta en merkantil operation och inverkar alltså inte på det land till vilket fartyget hör.

Folkrättsdoktrinen har i allmänhet ställt sig på den ståndpunkten, att krigförandes handelsfartyg har rätt att försvara sig mot uppbringning och att för detta ändamål vara beväpnade. Enligt svensk uppfattning, vilken uppfattning för övrigt synes vara den allmänt förekommande, får däremot neutralt handelsfartyg inte vara beväpnat till självförsvar. För neutrala handelsfartyg, som förhyrts av krigförande makt eller eljest ställts till förfogande, gäller samma regler som för den krigförandes egna handelsfartyg. Detta torde innebära, att de krigförande har rätt att utrusta ett förhyrt neutralt handelsfartyg med vapen till självförsvar. Erfarenheterna från andra världskriget synes ge vid handen, att tillfångatagna besättningar från fientliga handelsfartyg i allmänhet behandlas på samma sätt som krigsfångar och således inte som civilinternerade.

Av det nu sagda framgår, att svenska handelsfartyg enligt folkrätten endast får beväpnas om Sverige är krigförande makt. Ett svenskt handelsfartyg som chartrats

Ang. fartygsanställdas värnplikstjänstgöring

av krigförande makt, betraktas enligt folkrätten som tillhörigt den krigförande makten. En eventuell beväpning av ett dylikt fartyg får inga folkrättsliga konsekvenser för övriga svenska handelsfartyg, eftersom upplåtelsen bygger på ett privat avtal mellan den enskilde svenske redaren och den krigförande makten.

Om man antar att motionärerna och utskottet menar att svenska handelsfartyg skulle beväpnas även då vårt land inte är i krig, skulle det, som vi förstår, innebära att vi bröt mot folkrätten. Emellertid antar jag, att det inte är meningen att man skall beväpna handelsfartyg, såvida det inte råder krig mellan vårt land och något annat. Men om vi utbildar våra sjömän för att kunna betjäna de vapen, som finns uppställda eller som kan ställas upp på fartygen, är det tämligen säkert att en krigsmakt, som inte gärna vill se våra fartyg i sjön, kommer att ta detta som åtminstone en moralisk ursäkt för att, utan varning, sänka våra fartyg, utan att vi kan göra någonting åt det. Vi måste inse att vi löper den risken.

Om vi emellertid endast håller oss till den eventualiteten, att fartygen skall beväpnas när vårt land befinner sig i krig, måste den frågan omedelbart uppställas sig: Vilka möjligheter har vårt land att bedriva handelssjöfart i händelse vårt land är i krig? I det avseendet har vi ju mycket ingående erfarenheter från de bägge senaste världskrigen. Vi vet att då minerades inte bara Bälten utan också infarten vid Skagerack, som på det sättet stängdes. Man minerade också i södra delen av Öresund. Om vi skulle få uppleva ett tredje världskrig, kan vi vara tämligen övertygade om att det kommer att bli på precis samma sätt, i all synnerhet om vårt land vore med i ett sådant krig. Vi vet också av erfarenhet att vi under båda världskrigen inte hade någon annan möjlighet att få in och ut våra fartyg genom Skagerack än att de gick som lejdbåtar; vi måste ha medgivande från båda de stridande parterna för att fartygen skulle få passera genom spärren, de måste vara utmärkta med nationalitetstecken, och

det förekom t. o. m. att de gick belysta. Vi kan utgå från att förhållandena blir enahanda, om det blir ett krig på nytt. Det skulle betyda att hela den svenska handelsflotta, som vi hade utanför spärren, inte kunde komma hem och följaktligen inte kunde bestyckas från vårt land. Huruvida den hade en besättning, som hade möjligheter att betjäna luftvärnsartilleri, vilket det närmast är fråga om, vet man ingenting om. Man kan nämligen vara ganska förvissad om att man aldrig kan bemanna fartygen med personal, som man med säkerhet vet kan betjäna sådana pjäser. Man kan emellertid utgå ifrån att i sådant fall liksom vid tidigare tillfällen den svenska handelsflottan utanför spärren kommer att tagas i anspråk av den ena eller andra krigförande parten, måhända av båda. Om de skulle vilja ha fartygen bevärade, finge de i så fall ordna den saken, men vi kan rimligtvis inte sägas ha någon anledning att vidtaga åtgärder för att fylla en sådan uppgift vare sig när det gäller att utbilda personalen eller när det gäller att skaffa bestyckning på fartygen.

Nästa fråga blir då, hur det kommer att te sig för vår egen sjöfart i Östersjön i händelse vi befinner oss i krig. Jag vet inte hur många som tror att det är möjligt för oss att under sådana förhållanden bedriva sjöfart i Östersjön utomskärs. Jag tror inte att det finns några som helst möjligheter i det avseendet, om vi befinner oss i krig med en Östersjöstat. I ett sådant fall får vi nog utgå ifrån att det är tillräckligt många u-båtar ute i Östersjön för att förhindra den svenska sjöfarten längs alla våra kuster, åtminstone i söder och ett gott stycke uppåt ost- och västkusten. Därtill kommer ju att vi under det andra världskriget hade vidtagit den försiktighetsåtgärden, att vi vid alla eller varje fall de flesta hamninloppen hade fartyg ligande, som det var meningen att sänka för att på det sättet omöjliggöra landstigning av fientliga trupper. Om man emellertid vidtar en sådan åtgärd — vilket jag misstänker att man finge göra — och således sänker fartyg i hamninlop-

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

pen blir ju sjöfarten ännu mer omöjliggjord, och det kan följaktligen inte bli fråga om att vi skulle kunna gå med bevärade handelsfartyg i Östersjön. Följaktligen behöver vi inte heller för den sakens skull vare sig några bevärade handelsfartyg eller övning av sjömännen för att de skall kunna betjäna luftvärnsartilleri på handelsfartyg. Enligt min mening är hela denna tanke orealistisk. Det finns ingenting som talar för att det i något sammanhang skulle bli fråga om att realisera den, och under sådana förhållanden har jag inte kunnat förena mig med utskottets övriga ledamöter om att vi skulle skriva till regeringen med begäran om att den skall sörja för att handelsflottans personal skall kunna försvara sina fartyg. Däremot är jag väl med på att besättningarna övas exempelvis i att täta läckor och släcka eventuella bränder ombord och över huvud taget vidtaga andra åtgärder, som kan vara behövliga med hänsyn till den skada som ett fartyg kan tillfogas i krig.

Det är närmast dessa skäl, herr talman, som gjort att jag bestämt mig för att reservera mig på denna punkt, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Såsom motionär i denna sak hade jag inte tänkt att jag skulle säga någonting i dag. Man har tröstat mig med att säga, att jag får vara glad över att jag fått en så bra skrivning, och att det är någonting som man vid min ålder får vara tacksam för. Att det kan anses för en bra skrivning måste naturligtvis bero på utskottets hemställan att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära föranstaltande om utbildning för sjömän. Jag anser det mycket viktigt att en sådan utbildning kommer till stånd.

Vi kan tänka oss två huvudalternativ om det skulle bli krig i världen. En möjlighet är att vi själva kommer med som krigförande part, och då finns det väl ingen anledning att inte ha de ombord anställda övade i enkel krigföring, som

givetvis endast består i att avvärja angrepp i någon form. Om vi låter sjöfolket eller endast en del av dem genomgå denna skolning, är det väl ingen mening med den, om de kommer ombord på fartyg, som inte kan förses med sådana vapen som behövs för att avvärja fientliga angrepp. Kommittén för sjöfartens beredskapsfrågor begär därför att vi redan nu skall se om vårt hus, så att vi förstärker våra fartyg så att vi i händelse av krig kan montera på luftvärnsartilleri o. dyl.

Det råder inte några tvivel om att kommer vi i krig, har vi rätt att försvara oss, och påståendet att det förhållandet, att vi övar vårt sjöfolk redan nu, skulle kunna tas illa upp av någon makt, som skulle kunna se på oss som mindre neutralitetsvänliga, tycker jag är ganska sökt. Vi är helt enkelt ansvariga för att vi sörjt för att det folk som eventuellt skall ut under ett krig har alla möjligheter att försvara sig. Det är väl inte rätt att sända ut folk i krig så illa förberedda som vi var under det senaste världskriget, då vi bl. a. fick till stånd en överenskommelse med de allierade, som fick hyra en stor del av vårt tonnage väster om Skagen. Tror herrarna att vi hade fått igenom detta mycket fördelaktiga handelsavtal, om vi inte genom sjöfartskommittén som en halvofficiell institution hade träffat avtal med de krigförande om uthyrning av tonnage? Säkerligen inte, men vi kan inte begära att sjöfolk skall sändas ut i sådana faror, om vi inte gör allt vad vi kan för att göra det så lätt som möjligt för dem.

Den andra möjligheten är att vi förblir neutrala som under det senaste kriget. Det är givetvis inte vår mening att under sådana förhållanden förse våra fartyg med vapen. Under det senaste kriget hade vi — som jag tidigare sade — tonnage utlånat till de krigförande, och vid intet tillfälle försåg vi våra fartyg med beväpning, trots att de krigförande gärna ville att vi skulle göra det för att de lättare skulle kunna ta med våra fartyg i konvojer. Vi gjorde inga avsteg från den principen till någon krigförande. Däremot kan man mycket väl låta sitt

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

folk genomgå en utbildning, som gör det lättare för dem att ta hand om skydd mot magnetiska minor o. dyl. Det tycker jag inte på något sätt är att överträda neutralitetens krav. Även där bör vi göra allt vad vi kan, så att vi vet att fartygen kan klara sig under en sådan situation som ett plötsligt uppdykande magnetiskt minfält o. dyl. Att täta läckor är någonting som sjömännen får lära sig redan som pojkar. Det tycker jag inte vi behöver skriva till Kungl. Maj:t om, ty det kan dra litet löje över oss.

Jag skall, samtidigt som jag beklagar att inte alla mina önskemål kan uppfyllas i denna sak, be att få yrka bifall till utskottets förslag, när det anhåller att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t med begäran om att en utbildning snart kommer till stånd, som ger sjömännen möjligheter att effektivt handha fartygens försvars- och skyddsmedel i krigstid.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gorthon tycks på allvar mena att svenska fartyg skulle gå i konvoj ute på de stora haven och därför borde vara bevärade och försvara sig mot fiendtligt flyg och fiendliga sjöstridskrafter. Jag kan inte tolka det på annat sätt, när herr Gorthon säger att det inte är rätt att inte sörja för att våra sjömän kan försvara sig.

Vi vet vilka svårigheter amerikanerna hade under andra världskriget att försörja den ryska fronten, främst via Murmansk, vi vet hur de tyska ubåtarna gick i flockar om sex stycken och sänkte stora mängder tonnage uppe i ishavet. Inte har vi en sjögående flotta som vi kan skicka utanför Skagerack för att konvojera svenska handelsfartyg med någon framgång! Inte är det väl någon som tror det! Jag har aldrig ett ögonblick trott på det, och jag tror inte att flottans eget folk tror på det. Vårt tonnage är inte avsett för något annat än Östersjön. Ett sådant företag är totalt uteslutet — skulle vi våga oss på det, kan vi vara tämligen övertygade om hur det skulle sluta.

Vi kan inte på sjön — och inte på land heller — med någon större framgång skydda oss mot anfall från luften. På land har vi ändå radarlänkarna, som gör det möjligt för oss att på någorlunda stort avstånd upptäcka ett flygplan, men på sjön har vi inte mer än den vanliga radarn, som har mycket begränsad räckvidd. I denna jet-tidsålder kommer ett flygplan fram innan någon människa har hört det, det kommer att kunna anfalla och vara förbi långt innan det har varit möjligt att bemanna en luftvärnskanon. Därför är det ganska meningslöst att ha fartygen utrustade med luftvärnsartilleri. Vi får också gå ut ifrån att även i konvojer av den ringa storlek, som våra krigsfartyg räcker till för, är handelsfartygen tämligen utlämnade åt både ubåtar och övervattensfartyg av den typ som de makter förfogar över som vi eventuellt skulle komma i krig med. Jag hoppas allvarligt att det inte är meningen att vi skall föra handelskrig utanför spärren — det är vi inte vuxna.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Vi har gjort fruktlösa försök inom andra lagutskottet att få reservanten att hålla sig till den fråga vi har att behandla. Frågan gäller om vi skall utbilda handelsflottans besättningar så att de, om det erfordras, har möjlighet att handha i första hand skyddsverksamheten men i värsta fall också försvaret. Men herr Elowsson ville ovillkorligen diskutera, huruvida vi har några möjligheter att bedriva handelssjöfart om det blir krig i världen och om vi inte bryter neutraliteten om vi utbildar personal som, om så skulle erfordras, kan skydda och, om förutsättningar finnes, också försvara de fartyg som vi ändå har ute på haven. Det är inte de frågorna som motionärerna har aktualiserat; det är uteslutande utbildningsfrågorna. Vi utbildar ju militärpersonal utan att fråga oss om vi får någon användning för den personalen eller om det finns några förutsättningar för att vi skall kunna delta i ett krig eller om vi, därest vi skulle bli inblandade, över hu-

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

vud taget kan göra några allvarliga insatser för att försvara oss. Jag tycker att vi kan lämna de frågor som herr Elowsson är mest intresserad av i sammanhanget och diskutera om det finns något skäl i att utbilda den personal som vi har på handelsfartygen, så att den, om så erfordras, kan handha skyddet och försvaret av fartygen.

Vad vi varit tveksamma om i andra lagutskottet är alltså inte de problem som herr Elowsson brottas med, utan för oss har det gällt att tränga in i möjligheterna att begränsa frågan till det som motionärerna vill, nämligen att utbilda personalen uteslutande i fartygsskydd under 90 dagar utan ytterligare militärutbildning, såvida personalen stannade i fartygstjänst i 7 år. Utredningen hade föreslagit dessa 90 dagar såsom specialutbildning kompletterad med militärutbildning av annat slag i 182 dagar, och att därutöver repetitionsövningar intill 180 dagar skulle kunna påfordras, om det visade sig lämpligt och ändamålsenligt. Motionärerna syftar till att utbildningen skulle inskränkas till att kunna handha skyddet och försvaret av handelsfartygen, och den utbildningen skulle kunna begränsas till 90 dagar. Då har vi frågat oss — och det har förmodligen också varit anledningen till att det inte har blivit något positivt förslag i den här frågan — i vilken utsträckning sådan utbildning skulle påverka annan militärutbildning. Jag förmodar att man skulle kunna begränsa utbildningen till 90 dagar, kompletterade med en kortare utbildning av annat militärt slag, om man vore säker på att den personal som finge specialutbildning stannade ombord, men det gör den ju i mycket liten utsträckning. Eftersom rörligheten är stor för närvarande inom handelsflottan skulle ett stort antal ha lämnat fartygstjänsten innan sju år har gått, och då skulle de fortsätta militärutbildningen, vilket ju ur ålderssynpunkt kunde vara mycket ogynnsammare för dem.

Utskottet har uttalat sig för att riksdagen skriver till Kongl. Maj:t och hemställer att frågan, som aktualiserats av

sjöfartsorganisationerna och tydligen är föremål för utredning, verkligen löses och man får en utbildning. I vilken utsträckning denna utbildning sedan skall inskränka den militära utbildningen i övrigt får väl klaras upp i samma sammanhang.

Sedan, herr Elowsson, lär det väl bli så, att utbildningen inte kommer att bedrivas på handelsfartygen. Utbildningen får ordnas på sådant sätt att man skaffar de utbildningsresurser som erfordras. I varje fall under fredstid kan väl knappast någon mera omfattande utbildning bedrivas på handelsfartygen, eftersom en stor del av besättningen inte skall undergå sådan utbildning. Det finns nämligen 40 procent utländsk personal ombord på våra fartyg. Därför förutsätter jag att inte bara den militära utbildningen utan också den skyddsutbildning som erfordras för att kunna ta hand om allt som hör samman med skyddsarbetet under krig och krigstider med tanke på alla de moderna förstörelsemedel som kommer till användning — brandbomber, för att nu nämna något — får en militär inriktning.

Herr talman! Jag tror att herr Elowsson inte behöver hysa några betänkligheter om att vi gör något avsteg från neutralitetslinjen, om vi utbildar personal på handelsfartygen, så att den får möjligheter att handha de uppgifter som det i första hand är fråga om, och därtill också sköta försvarsmedel.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhöll, att man i andra lagutskottet hade gjort stora ansträngningar för att få mig att ta reson och hålla mig till det som motionen egentligen gällde. Jag kan intyga att så varit fallet, men jag har inte låtit mig övertygas. Jag har nämligen gått ut ifrån att om man övar upp personal till att betjäna luftvärnsartilleri ombord på fartyg, då

Ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring

är det också meningen att man skall sätta upp luftvärnsartilleri där och använda det. Om det är på det sättet, måste naturligtvis nästa fråga bli, vilka konsekvenser detta för med sig för vårt land. Det är de konsekvenserna som jag har försökt att dra ut och som bestämt mitt ståndpunktstagande i denna sak. Nu kan man säga, att det inte spelar någon roll, om dessa människor får öva, om de inte får använda de lärdomar de fått. Nej, men denna utbildning innebär att hela den ifrågavarande kontingenten inte kommer att övas på annat sätt. När de sedan inte får användning för sin utbildning till sjöss — jag hoppas nämligen att vi aldrig kommer att inlåta oss på sådana äventyr — kommer de inte heller att bli användbara i övriga grenar av försvaret. Det innebär en förlust för vårt lands försvar att vi försummar deras utbildning. Det är en sak som vi måste tänka på i detta sammanhang.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Jag hade från början inte tänkt delta i denna debatt, men det är vissa uttalanden av herr Elowsson, som jag tycker att man inte kan lämna alldeles obesvarade.

Om Sverige drives in i krig och handelsjöfarten då över huvud taget kan upprätthållas, vilket naturligtvis alltid är tveksamt, anser jag det vara självklart att våra handelsfartyg liksom alla andra nationers handelsfartyg skall kunna försvara sig. Nu säger herr Elowsson, att vi inte kommer att kunna bedriva någon handel utanför spärren. Men spärren var något som förekom under andra världskriget. Hur vet herr Elowsson att det kommer att bli en spärr i Skagerack nästa gång? Ett tredje världskrig kommer inte att utkämpas mellan Sverige och andra nationer, utan det blir konstellationer som vi nu inte kan förutse. Och om alla andra nationers handelsfartyg försvarar sig mot angrepp, kan vi inte underlåta att vidta sådana åtgärder att också svenska handelsfartyg kan försvara sig, i den händelse det

skulle behövas. Det var bara den randanmärkningen jag ville göra.

Herr **GORTON** (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Elowsson, att just det som utskottet inte velat vara med på är att dessa sjömän, som går igenom denna specialutbildning, skall slippa genomgå en utbildning av vanlig sjömilitär natur. Det är kanske där som skillnaden består mellan min motion och vad utskottet gått med på. Jag anser att dessa män, som under en längre tid skulle vara till sjöss, skulle slippa undan med 90 dagars specialutbildning.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Herr Gorthon har inte observerat vad som står på s. 9 i utskottets utlåtande, där det heter att de skall handha fartygens försvars- och skyddsmedel. Försvarsmedlen kan ju inte vara något annat än luftvärnsartilleri och liknande. I det avseendet har herr Gorthon blivit bönhörd över hövan.

Jag hade inte tänkt begära ordet med anledning av vad herr Boheman sade, men eftersom jag ändå kommit upp får jag väl också säga några ord till herr Boheman. Han nämnde, att vi inte har några garantier för att ett tredje världskrig kommer att bedrivas på samma sätt som exempelvis andra världskriget. Nej, vi har ju inga garantier i något avseende, och vi vet inte om det kommer att bli någon spärr i Skagerack heller. Men vi vet, att alla de stormakter, som kan bli invecklade i ett tredje världskrig, har gott om ubåtar, och vi vet att hela den låt mig säga strategi som avser den norska kusten — det vet herr Boheman lika väl som jag — bygger på att man från visst håll skall kunna använda ubåtarna för att störa trafiken mellan Nordamerika och Europa. Vidare är det klart att det finns och kommer att finnas gott om ubåtar även i Östersjön lika väl som utanför spärren, och möjligheten för våra handelsfartyg, med det ringa konvojskydd som vi kan ge dem, att slippa undan dessa ubåtar är mindre än någonsin.

Om viss rätt att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor

Herr GORTON (h):

Herr talman! Jag vill bara bekräfta att jag såsom jag redan framhållit blivit över hövan bönhörd i det avseende som herr Elowsson avser.

godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Blir det ett ubåtskrig från alla håll är det mycket viktigt för våra handelsfartyg att de har ett sådant skydd mot kriget som här avses. Det ringa konvojskydd som den svenska flottan kan lämna i ett världskrig, där alla stormakter är engagerade, behöver inte betyda att de svenska fartygen ej kan få något annat skydd än av svenska krigsfartyg. Det kan också finnas andra krigsfartyg, som skyddar dem. För övrigt vet vi så litet om hur en sådan eventualitet som ett nytt världskrig kommer att te sig, att det är meningslöst att gå in på en diskussion därom. Jag tycker att det är naturligt att om Sverige är invecklat i krig bör vi använda alla försvarsmedel vi över huvud taget kan ha, antingen det gäller vårt försvar till lands eller till sjöss eller på annat sätt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 med

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående statens avgifter för den allmänna tilläggspensioneringen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om viss rätt att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare och maskinhållare att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 83 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* samt nr 100 i andra kammaren av herr *Stiernstedt m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte — utan att avvakta 1953 års trafikutrednings slutresultat — snarast för riksdagen framlägga förslag om ändring av 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik i syfte att berättiga jordbrukare och maskinhållare att utan tillstånd mot ersättning få utföra skogskörslor med traktorer.

Om viss rätt att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 83 och II: 100, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Även om det är rätt vanligt att ett enhälligt utskottsutlåtande får passera utan något inlägg, så är i detta fall ett litet undantag på sin plats.

Syftemålet med den motion, som är behandlad i detta utskottsutlåtande, är att jordbrukare och maskinhållare utan särskilt tillstånd skall få utföra skogskörslor med traktorer. Här föreligger som sagt ett enhälligt utskottsutlåtande om avslag på motionen. Men man kan konstatera både i detta utskottsutlåtande nr 11 från andra lagutskottet och vid utskottets behandling av denna fråga förra året, att utskottet har en välvillig inställning till den sak det gäller.

När andra lagutskottet förra året behandlade ett par motioner i detta syfte uttalade utskottet, att frågan var så betydelsefull att den borde prövas med sådan skyndsamhet att förslag i ämnet snabbt skulle kunna framläggas.

I år konstaterar utskottet, att 1953 års trafikutredning skall under den närmaste tiden framlägga förslag om regleringsbestämmelser för den yrkesmässiga trafiken. Under dessa förhållanden anser utskottet det inte påkallat med någon riksdagens åtgärd med anledning av årets motioner.

Det är ju ganska vanligt, även om det finns en del undantag, att man gör på detta sätt. Är ett utredningsresultat förestående, så inväntar riksdagen detta. Man kan med tacksamhet notera, att det kommer förslag från 1953 års trafikutredning, ty denna utredning har tagit god tid på sig för att utreda våra trafikfrågor.

Att frågan om hur man skall underlätta för jordbrukare och maskinhållare att utföra skogstransporter är angelägen, därom vittnar att det nyligen i denna kammare har väckts en interpella-

tion om dessa frågor. Skogsbruket har en mycket värdefull och för landet mycket betydelsefull produktion. Säkert blir det framdeles i ännu högre grad för skogsbruket ett arbetskraftsproblem, hur man skall få arbetet i skogen utfört — en sak som det finns anledning att uppmärksamma. Jag vill därför bara understryka hur angeläget det är, att skogsbruket kan ordnas så praktiskt och rationellt som möjligt. De trafikbestämmelser, som gäller på området, föranleder avsevärda bekymmer för såväl traktorägare som för de många skogsägare, som behöver anlita traktorägarnas tjänster.

Det skulle kunna anföras många fler synpunkter på denna fråga. Jag skall inte uppta tiden därmed utan kan hänvisa till motionen i denna kammare nr 83 och till den i denna kammare i förra veckan framställda interpellationen. Det blir säkert ytterligare debatt i detta ärende framdeles.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill bara, herr talman, understryka de synpunkter, som har framförts i de föreliggande motionerna. De har vid flera tidigare tillfällen framförts genom motioner från centerpartiets sida, och det är ju tacknämligt, att det nu är fler, som tagit upp denna viktiga fråga. Vi får väl här ta hänsyn till den centerpartimotion, som blev tillstyrkt av fjolårets riksdag, då man beslöt att framlägga dessa synpunkter i skrivelse till Kungl. Maj:t med förhoppning att frågan skulle lösas snarast möjligt. Det är ju det som frågan nu gäller, hur *snart* en lösning kan komma till stånd. Det är nödvändigt, att någonting sker så snart som möjligt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 277 i första kammaren av herr *Nestrup m. fl.*, samt nr 229 i andra kammaren av herr *Munktell m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning i fråga om möjligheten för riks-försäkringsanstalten att vid tillämpning av 18 § sjukförsäkringslagen lämna dispens för sjuk-kassa, att under vissa i motionerna angivna förutsättningar utgiva ersättning för försäkrads kostnad för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen icke utförts av läkare, av legitimerad sjukgymnast eller av person, som vore upptagen i en av riks-försäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning men utan svensk legitimation som sjukgymnast.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 277 och II: 229, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Lundberg*, fru *Eriksson* i Ängelholm och herr *Hamilton*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 277 och II: 229 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning, syftande till sådan ändring i gällande bestämmelser, att riks-försäkringsanstalten skulle kunna medgiva dispens för sjuk-kassa att utgiva ersättning för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även

om behandlingen icke utförts av läkare, legitimerad sjukgymnast eller person, som vore upptagen i en av riks-försäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning.

Herr *NESTRUP* (fp):

Herr talman! I dag har varje ledamot av denna kammare fått en vädjan från kammarens talmän om hjälp åt människor i nöd ute i världen. Andra lagutskottets utlåtande nr 12 behandlar också en vädjan om hjälp åt en grupp lidande människor i vårt samhälle. Det gäller motionerna nr 277 i första och nr 229 i andra kammaren, i vilka begäres en utredning med syfte att göra det möjligt för cp-sjuka, polioskadade och reumatiker att få den gymnastiska behandling och den fysikaliska terapi vid eftervården, som de behöver. Behandlingen är nödvändig för den sjuke. I annat fall kan han inte komma till skolan eller utföra sitt arbete, d. v. s. känna sig som en vanlig människa.

Nu gör bristen på legitimerade sjukgymnaster och på av riks-försäkringsanstalten godkända sjukgymnaster det omöjligt att komma dessa sjuka till hjälp, om de sjuka inte bor i ett samhälle, där det finns en legitimerad sjukgymnast, som har tillfälle att komma till dem. I dessa speciella fall kan emellertid hjälp lämnas även av en person, som inte är legitimerad sjukgymnast.

Vi föreslår därför i motionerna, att riks-försäkringsanstalten skall få meddela dispens begränsad till i varje särskilt fall angiven behandling. Som villkor för meddelande av dispens bör bestämmas, att behandling av legitimerad sjukgymnast inte går att få på orten. Läkare och sjukgymnast skall ha förklarat den person, som skall få utföra ifrågakommande behandling, lämplig att ge behandlingen. Behandlingen skall fortlöpande kontrolleras av läkare och legitimerad sjukgymnast. För att förhindra missbruk av ersättningsbestämmelserna, bör medgivandet endast omfatta behandling av viss eller vissa personer.

Motsvarande motioner har varit uppe i riksdagen ett par år tidigare. Vid des-

Ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

sa tillfällen kan man säga, att skrivningen i lagutskottet har varit välvillig. Man säger t. ex. på detta sätt, vilket återfinns på sid. 3 i utlåtandet: »Brist-situationen» — då det gäller sjukgymnaster — »torde komma att bestå under flera år. Under sådana förhållanden är det önskvärt att allmänheten i största möjliga utsträckning kan få ersättningsgrundande behandling även hos andra än legitimerade sjukgymnaster.»

Det är, som man ser, en tydligt positiv skrivning, och jag tycker därför att resultatet borde bli ett tillstyrkande av förslaget om en utredning. Men så fortsätter utskottet på följande sätt: »Detta får dock inte innebära, att kraven på betryggande kunnskap hos den behandlande eftersättes.» Och på detta hänger man så upp avslagsyrkandet.

Det lyser igenom att utskottets ledamöter egentligen finner det orimligt att sjuka människor skall ha stora kostnader för behandling endast därför att legitimerad sjukgymnast inte finns på platsen. För dem, som inte har tillräckligt med pengar för sjukgymnastisk behandling, återstår endast att sjunka ned i en allt djupare invaliditet med allt vad detta innebär av lidande för den sjuke och hans omgivning.

När utskottet skickade ut motionen på remiss för två år sedan, var remissvaren tillstyrkande från de organisationer, som bäst kände till vad saken innebar. Men däremot var det fackorganisationer — sjukgymnastorganisationerna — och i viss mån medicinalstyrelsen och Svenska sjukkasseförbundet som avstyrkte yrkandet. De, som gick emot motionsyrkandet, menade att förslaget var förenat med alltför stora risker. Vi har försökt att gardera oss på allt sätt så att det inte skall bli någon risk med denna behandling. Redan nu är det på det sättet att t. ex. en mor kan ge ett cp-barn behandling så att barnet kan komma igång och röra sig på morgonen. Utan denna behandling under en timme eller kanske en och halv timme på morgonen kommer inte barnet igång. Barnet växer och behöver behandling fortgående. Det stannar inte hemma utan kommer ut i ar-

betslivet. För den sjuke behandling, kan han sköta ett arbete och föra en någorlunda dräglig mänsklig tillvaro. Men kan man inte skaffa fram de pengar som behövs för att hålla sig med en privat sköterska, blir invaliditeten ganska snart fullständig, och dessa människor blir ett kors för sig själva och för sin omgivning.

Det talas så mycket om rehabilitering av handikappade i vårt samhälle. Här finns ett tillfälle för riksdagen att hjälpa en handikappad grupp, en grymt drabbad grupp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Att osakkunnig sjukgymnastisk behandling innebär en risk, torde vara någonting som är tämligen självklart. Utskottet sade 1959, att det inte ansåg att tillräckliga kontrollmöjligheter fanns för att hindra att människor genom osakkunnig behandling utsattes för en sådan risk och avstyrkte på den grunden motionerna i detta ärende.

I år säger utskottet, att det inte är nödvändigt att en sådan behandling alltid utföres av personer som har en omfattande utbildning. Man anser t. o. m. att den, som ges av personer utan någon utbildning alls, exempelvis av anhöriga, är värdefull. I själva behandlingsfrågan synes mig en glidning i betraktelsesättet ha skett, som innebär att denna fråga har reducerats till en teknisk-ekonomisk fråga.

Det har länge rått brist på sjukgymnaster. Hur glada vi än är över att utbildningskapaciteten skall öka, finns ju dessa sjukgymnaster inte nu och vi kan inte heller få dem förrän så småningom.

På riks-försäkringsanstaltens förteckningar tas inte upp personer, som inte under en längre tid har bedrivit en väl vitsordad sjukgymnastisk verksamhet. Min tro är, att dessa principer tillämpas med mycket stor restriktivitet.

Platsbrist och landstingsekonomiska bedömningar gör att man inom lands-

Ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

tingen intensivt försöker pröva olika former för öppen sjukvård. Principiellt säges det, att vården bör vara likvärdig med den som ges på anstalt. Flera landsting ger vårdnadsbidrag åt långvarigt sjuka — det gäller såväl barn som vuxna. Det innebär för de människor, som påtar sig vården i sina hem av de sjuka, trots de bidrag landstingen ger, en svår ekonomisk belastning, som inte medger för hemmen att också betala dryga och långdragna kostnader för sjukgymnastisk behandling. Dessutom betraktar väl de anhöriga i alla fall den hjälp, som man eventuellt kan få av en något sjukgymnastiskt kunnig person som bättre än den som de själva har möjlighet att ge.

Jag kan för min del inte heller finna annat än att de har rätt i den bedömningen.

Det finns cp-barn som bor spridda på perifera orter. I allra bästa fall får deras mammor under en kort tid några instruktioner om hur de skall bedriva det rörelseschema som är nödvändigt för barnet. Det är, tycker jag, ganska rimligt att pålägga en av själva vårdnads- och tillsynsuppgifterna starkt pressad människa också ansvaret för att icke obetydlig kraft och tid skall ägnas genomförandet av ett sådant rörelseschema. Att utskottet anser den hjälp som mammorna i detta fall kan ge som värdefull, minskar ju inte de anhörigas ångest inför sin otillräcklighet.

Det förefaller mig vara ett billigt krav att ersättningsmöjligheter öppnades för behandlingsavgiften till sådana, som har sjukgymnastisk kunnighet men inte tillräckligt mycket för att bli upptagna i riks-försäkringsanstaltens förteckning. Många människor tror jag också skulle genom kurser kunna bibringas tillräcklig kunskap för att biträda sådana här barn och vissa andra sjuka med att genomföra t. ex. ett rörelseschema.

Fackorganisationerna har här ställt sig avvisande, och det är ganska förståeligt. Detta ställningstagande torde dock knappast uteslutande vara baserat på någon omtanke om de behandlingsbehövande. Det bästa är alltför ofta det

godas fiende, och det är det inte sällan under sken av att man pläderar i de berörda gruppernas intresse.

Det är inte alls motionärernas önskan att plädera för en lössläpplighet, som uppför själva ersättningsfrågan som det centrala och godtar vilka behandlingsmöjligheter som helst. Tvärtom har man med all tydlighet framfört kravet, att dispenserna som man begär skall prövas av behörig läkare och att de skall tidsbegränsas för att på det sättet möjliggöra en omprövning. Hur man sedan tekniskt skall lösa denna sak, är ju något som motionärerna hemställer att man skall utreda.

Jag har ganska länge sysslat med grupper av starkt skadade barn och bibringats den övertygelsen, att det är en angelägen fråga som här är väckt. Jag hemställer med detta om bifall till reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Att utskottet här i likhet med föregående år inte ansett sig kunna bifalla motionerna beror inte alls därpå — vilket ju klart framgår av skrivningen — att utskottet inte delat motionärernas behjärtade uppfattning att man på allt sätt bör hjälpa de sjuka till behandling, utan därpå att utskottet ansett att endast behandling av viss garanterad kvalitet skall ersättas av den allmänna sjukförsäkringen.

Att de sjuka bör få all den hjälp vi kan åstadkomma är vi allesammans överens om — därom råder ingen diskussion, det är inte det frågan gäller. Inte heller är det någon som hävdar, att vård och behandling av invalidiserade människor alltid måste utföras av personer med omfattande utbildning i sjukvård. Tvärtom kan i många fall personer utan sådan utbildning ge värdefull hjälp till sjuka och invalider; utskottet nämner den dagliga vård som en moder kan ge sitt invalidiserade barn och den hjälp en sjuk kan få av en anställd vårdarinna. Jag skulle vilja tillägga, att vi inom den öppna kronikervården under de senaste åren har funnit en allt vidsträcktare an-

Ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling
vändning för sådana enklare vårdformer, och väl är det.

Hjälpen till förlamade sjuka att utföra vissa motionsrörelser tillhör sådan enklare behandling som vi försöker att på allt sätt få till stånd. Detta är nödvändig rutinomvårdnad av de sjuka i hemmet.

Men om man här vill antyda att vård av cp-barn och polioskadade invalider skulle vara en så enkel sak, att den kunde utföras av en hjälpare eller gymnast med mycket enkel utbildning, så vill jag på det allvarligaste protestera. Rätt instruktion för hur man skall utöva vård och skötsel av cp-barn och polioskadade är oftast en mycket komplicerad sak, som endast bör omhändershas av väl kvalificerad och utbildad sjukgymnast. Denna instruktion är den utbildade gymnastens uppgift. Fortsättningen av vården kan däremot stundom utföras i hemmet av modern eller av annan anhörig. Det kan höra till sådana enkla saker som dessa kan lära. På samma sätt förhåller det sig när det gäller en hel mängd andra sjukvårdsuppgifter, som de anhöriga får sig anförtrodda i hemmet efter instruktion av läkare eller sköterska.

Det ligger emellertid helt utanför ramen för den allmänna sjukförsäkringen att lämna ersättning för sådana enklare vårduppgifter, som i allt större utsträckning blir aktuella, framför allt vid vården av kroniskt sjuka. Vidgning av ramen skulle medföra en mängd konsekvenser. Det finns gränsfall också på andra behandlingsområden mellan vad sjukkassan skall ersätta, vad landstingen skall svara för genom hemsamariter o. d. och vad hemmen själva får svara för.

Regeln är för närvarande den i vårt land, att landstingen bidrager till enklare vårdformer genom t. ex. hemsamariter under det att sjukkassan ger bidrag till kvalificerad vård av läkare etc. Skulle sjukkassan ersätta även enklare vårdformer bleve det nödvändigt att justera våra sjukkasseavgifter. Genomför vi en ändring beträffande sjukgymnastbehandling nödgas vi även genomföra motsva-

rande ändring inom andra behandlingsområden.

Vi har brist på legitimerade sjukgymnaster. Denna brist bör dock inte avhjälpas genom att gymnaster med otillräckliga kunskaper auktoriseras utan genom att utbilda fler välutbildade sjukgymnaster. Vi fattade 1957 beslut om ökning av denna utbildning. Till följd därav får vi från och med i år nästan dubbelt så många nya legitimerade sjukgymnaster som tidigare år. För närvarande överväges även att inrätta ytterligare en sjukgymnastskola i Göteborg.

Det är felaktigt att tro att vi här skulle ha något slags reserv, som skulle kunna auktoriseras. Jag var ansvarig för den skrivning som gjordes av Riksföreningen mot reumatism 1959, en av tre sammanslutningar, som då tillstyrkte, att auktoriseringen av sådana gymnaster som kunde komma på RFA-listan, borde ökas.

Ja, så har också skett, nu har så många av denna grupp blivit auktoriserade som torde kunna auktoriseras. Reserven är slut. Det finns inga fler som kan auktoriseras, det finns helt enkelt inte fler som är ordentligt utbildade.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagandet av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nestrup* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nestrup* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 21.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motion om förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels Kungl Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 januari 1961 dagtecknad proposition, nr 32, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndsvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 30 april 1959 (nr 132) gäller till och med den 30 juni 1961, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1963.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 548, av herrar *Kaijser* och *Ringaby*, samt nr 549, av herr *Sjönell m. fl.*, ävensom i andra kammaren nr 650, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, och nr 651, av herr *Stenberg m. fl.*

I motionerna I: 548 och II: 650, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 32 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att ett successivt avskaffande av igångsättnings-tillståndsvånget och ett överlåtande åt särskilda samarbetsnämnder att lösa frågan om säsongvariationerna borde genomföras, så att ytterligare förlängning av giltighetstiden för lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete efter utgången av juni månad 1963 bleve obehövlig.

I de likalydande motionerna I: 549 och II: 651 hade hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 32 måtte besluta, att lagen den 30 juni 1943 angående tillståndsvång för byggnadsarbete skulle upphävas med giltighet från och med den 30 juni 1961 samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den offentliga byggnadsverksamheten måtte anpassas i syfte att upprätthålla en jämn sysselsättning och motverka vinterarbetslöshet inom byggnadsfac-ken samt att de för samma syfte tillskapade, lokala samarbetskommittéerna måtte bibehållas och vidareutvecklas.

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 549 och II: 651 i vad därigenom yrkats att lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete skulle upphävas med giltighet fr. o. m. den 30 juni 1961 — måtte bifalla förevarande proposition;

B. att det i motionerna I: 549 och II: 651 framförda yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss anpassning av den offentliga byggnadsverksamheten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att riksdagen måtte anse nyssnämnda två motioner i övrigt ävensom motionerna I: 548 och II: 650 besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Det hör kanske till ovanligheterna att en utskottsledamot tar till orda för att kommentera ett enhälligt utskottsutlåtande. Det händer dock så mycket ovanligt på det politiska området denna vår, att det kanske inte är ur vägen att gå ifrån den gamla vanliga tågordningen.

Vad som föranlett mig att begära ordet i denna fråga är den mängd av rörelse, som under den sista veckan tänts i pressen över tredje lagutskottet för att detta enhälligt rekommenderat ett upphävande av lagen om byggnadstillståndsgivning, vilket ju har uppnåtts genom att de borgerliga ledamöterna gått med på en förlängning av lagen i två år och socialdemokraterna accepterat en avveckling efter denna tid.

Jag tillhör dem som inom utskottet varit skeptiska mot möjligheterna att utan något slags lagstiftning klara en jämn sysselsättning för byggnadsarbetarna. Jag tror inte att man kan lösa den uppgiften med mindre än att det finns något slags samhälleligt organ som i fortsättningen handlägger dessa frågor. För oss socialdemokrater är inte lagen om byggnadstillstånd någon helig

skrift, som vi håller på i alla situationer. Kan man finna en bättre väg att lösa frågan om säsongutjämning, så inte oss emot. Därför kan man glädjas åt att de borgerliga ledamöterna i utskottet varit med om att skriva in att det måste finnas något slags planering för att klara denna uppgift även i framtiden.

Men samtidigt som jag konstaterar detta vill jag betona, att om de samsarbetsnämnder, som redan finns på vissa orter och som nu skall ytterligare utbyggas, övertar regleringsuppgiften, så innebär detta inte någon förenkling utan snarare en hårdare reglering än den som länsarbetsnämnderna tillämpat. Man tvingas helt enkelt till detaljreglering, vilket det statliga organet inte kan tillåta sig. Samarbetsnämnderna har tvingats att ta med både enfamiljstvillor och reparationer, som lagen om tillståndsgivning undantar, för att de skall kunna behärska situationen inom de områden där nämnderna verkar.

Det är en illusion att tro att man slipper undan reglering bara för att lagstiftningen upphör. Det är endast den skillnaden att det blir andra människor och arbetsmarknadsorganen som får hand om uppgifterna i stället för länsarbetsnämnderna. Det kanske låter vackrare i borgerliga öron — man är på det hållet van vid ett klichétänkande i denna fråga — men i realiteten blir det inte någon större frihet med ett »laglöst» tillstånd utan snarare ett mindre mått av frihet för den enskilde än vad byggnadsregleringen inneburit.

Vad som gör att jag tror att man även efter de två närmaste åren måste ha ett samhälleligt organ som får överinseende över byggnadsmarknaden är, att man utöver själva byggnadsverksamheten också har den viktiga anläggningsverksamheten, som kräver mycket arbetskraft. Man kan inte frikoppla dessa områden från varandra. De hör ihop. Det finns också vissa andra områden som samsarbetsnämnderna, som nu finns på fem håll i landet och som kommer att upprättas på flera håll, nu närmast inom Östergötlands län, inte kommer åt med sin verksamhet. För

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete

dessas områden måste man ha ett annat organ i stället.

Jag anser också att man måste ha något slags länsorgan, som har överblicken över ett större område och kan samordna byggnadsverksamheten inom ett helt län. Annars får man inte den nödvändiga överblicken över det hela.

Herr talman! Jag har ställt mig kritisk i utskottet till möjligheterna att utan något slags lagstiftning kunna ordna den planering som jag anser nödvändig på byggnadsområdet. När jag ändock gått med på förslaget har detta skett inte därför att jag tror så mycket på de vackra politiska vårsagor som nu skrives i pressen utan fastmer på att våra borgerliga motståndare varit med om att i utlåtandet inskriva att även de inser nödvändigheten att ha ett planeringsorgan på detta område.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Om man skulle döma efter den presentation som utskottets utlåtande har fått i en del av pressen, så kunde man helt dela den tveksamhet och kanske till och med oro som Göran Karlsson här tidigare har givit uttryck åt, men läser man utlåtandet, tror jag man finner att det inte är förenat med så stor risk att biträda förslaget. Det är ju inte så att lagen förutsettningslöst skall upphöra att gälla den 30 juni 1963, utan utskottets förslag är knutet till mycket bestämda förutsättningar.

Låt mig först bara med några ord få erinra om lagens ursprungliga tillämpning och hur den tillämpas i dag. Från början hade lagen ett investeringsbegränsande syfte, men från och med 1959 gäller generellt byggnadstillstånd över hela landet, och lagen har sålunda sedan dess i den delen inte varit i praktisk tillämpning.

Näringslivets lokalisering har också i viss mån skötts via denna lagstiftning, men i och med att investeringsbegräns-

ningarna upphör förlorar lagen betydelse även när det gäller lokalisering. Jag vill inte därmed säga att den för närvarande är alldeles värdelös ur lokaliseringssynpunkt, men i jämförelse med tidigare är det en väsentlig skillnad, och jag tror att näringslivets lokalisering måste klaras på annat sätt än genom den nuvarande byggnadsregleringslagen.

Kvar står sålunda den tredje delen av lagens tillämpningsområde, nämligen den som gäller igångsättningstillstånden. Vi har många gånger vittnat om att säsongutjämningen under de 18 år som lagen ägt tillämpning har varit betydelsefull. Arbetstiden har ökat med genomsnittligt mellan 25 och 30 procent från tiden före kriget, och därtill kommer tre veckors semester och tre timmars kortare arbetstid per vecka. Naturligtvis har även andra faktorer bidragit till denna utveckling, men att lagen om byggnadsreglering varit oerhört värdefull och en stor tillgång i det sammanhanget tror jag inte någon kan förneka.

Under de år då lagen ägt tillämpning har från tid till annan företagits liberaliseringar, och de har medfört, såsom Göran Karlsson var inne på här, att lagen i dag inte äger tillämpning på mer än ungefär hälften av byggnadsverksamheten. Den andra halvan utgör sålunda en fri sektor, där man kan bygga när man vill utan hinder av denna lag i vad gäller igångsättning.

Vad är nu utskottsutlåtandets innebörd? Utskottet understryker den princip som har uttalats vid tidigare tillfällen, att det i och för sig är önskvärt att lagen i sin helhet kan upphävas, men i det sammanhanget har utskottet också mycket starkt understrukit behovet av en planering av hela byggnadsverksamheten. Utskottet har särskilt pekat på tre skäl i detta sammanhang, nämligen för det första att man behöver någon form av planering för att kunna bevara den nuvarande säsongutjämningen, för det andra att arbetskraften måste användas så rationellt som möjligt och för det tredje att man måste anpassa tillgängliga arbetskraftsresurser till den teknis-

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete

ka utveckling som har ägt rum under 1950-talet och som kommer att fortsätta ytterligare under 1960-talet.

Det är riktigt som Göran Karlsson här har påpekat, att partssamverkan i viss, mycket begränsad utsträckning har ersatt lagen. Den 1 april kommer denna samverkan att utsträckas till ytterligare 15 orter och beröra över 80 kommuner. Parterna är ense om att gå vidare på den vägen, men utskottet har erinrat om att det tar tid att bygga upp denna apparat och göra partssamverkan så effektiv som den behöver vara för att kunna fullgöra den här funktionen.

Vidare har utskottet sagt, att det på de orter, där förutsättningar för sådan frivillig samverkan saknas av något skäl, måste finnas någon annan form av planering, och där kan man mycket väl tänka sig någonting annat än nu gällande lag — det ligger för övrigt i den tidigare markerade principiella inställningen, att man inte är främmande för ett alternativ.

Utskottet har hemställt att riksdagen skall föreslå Kungl. Maj:t att utreda och framlägga förslag om ett alternativ, men utskottet har sagt att det inte nu har möjlighet att i utlåtandet skissera någonting sådant. Det är under förutsättning att detta kan realiseras under tvåårsperioden, som utskottet föreslagit att lagen skall upphöra den 30 juni 1963. Det ligger uppenbarligen i skrivningen att man, om den förutsättningen inte kan infrias, på nytt måste ta ställning till frågan om en förlängning av den nu gällande lagen. Jag utgår från att man även vid den tidpunkten kan vara ense, enär utskottet nu i alla avseenden är helt enigt, även i det stycke där det sägs att någon form av planering är nödvändig för denna del av näringslivet.

Vad som skall hända sedan riksdagen — som jag förmodar — enhälligt har biträtt det här förslaget är någonting som socialministern närmast har att ta ställning till. Jag utgår från att denna fråga kommer att bli föremål för behandling i byggrådet, och jag hoppas att det skall visa sig möjligt, sedan man utarbetat ett nytt förslag, att behandla och godtaga

det i enighetens tecken på samma sätt som har skett vid behandlingen av den föreliggande propositionen. Med den förhoppningen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Jag var faktiskt inte beredd att ta till orda i denna fråga — jag säger som herr Göran Karlsson, att när vi åstadkommit ett enigt utskottsutlåtande är det ju inte så vanligt att man tar upp någon debatt här i kammaren. Men när nu det har skett, vill jag även från vårt håll anföra några synpunkter till protokollet.

Till skillnad från de föregående talarerna vill jag då deklarerera min tillfredsställelse över att vi faktiskt har kommit så långt att det varit möjligt att presentera ett gemensamt utskottsutlåtande i denna snart 20 år gamla stridsfråga; i varje fall har den väl varit en stridsfråga sedan de första fredsåren i slutet på 1940-talet.

Det är klart att utskottsutlåtandet bygger på en kompromiss, och vi vet alla att man vid kompromisser inte när allt man eftersträvar. Det har vi inte heller på vårt håll gjort. Vi har fått avstå från en del saker. Vi hade nog önskat en något starkare skrivning, och vi skulle kanske ha önskat att den utmynnat åtminstone i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Så har inte skett, även om skrivningen är ganska positiv — man ville inte vara med om någon skrivelse, och skulle det vara enighet borde inte ens en blank reservation förekomma.

Nå, hur som helst med den saken så tror jag att uppslaget med samarbetsnämnder är mycket gott. Representanter för kommunerna, arbetsmarknadens parter och arbetsförmedlingarna får på det lokala planet diskutera olika åtgärder i syfte att vidmakthålla en så jämn sysselsättning som möjligt. Och då vi utan några som helst reservationer gått med på att byggnadsregleringen skall gälla till den 30 juni 1963, får man verkligen hoppas att regeringen gör vad den kan för att söka bygga ut samarbetsnämnderna i så snabb takt som möjligt.

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

Helt naturligt är vi alla intresserade av att sysselsättningen blir jämn. Det är inte ett renodlat arbetstagarintresse och inte heller ett renodlat företagarintresse utan i allra högsta potens ett klart samhällsintresse, att sysselsättningen blir så jämn som man över huvud taget kan åstadkomma. Jag tror att vi både kan och vill utjämna toppar och vågdalar på arbetsmarknaden, men vare sig vi har en central byggnadsreglering eller vi får samarbetsnämnder måste vi göra klart för oss att hur vi än planerar kommer vi aldrig ifrån arbetslöshet, toppar och vågdalar i sysselsättningen. Det är inte möjligt — jag kan ju bara erinra om den mycket stränga vintern 1957/58, då arbetslösheten trots byggnadsregleringen var ganska stor.

Jag tror för min del på uppslaget med dessa samarbetsnämnder, och jag är övertygad om, herr talman, att därest regeringen verkligen försöker stimulera dessa nämnder så snabbt som det över huvud taget är möjligt, så skall det hela vara klart inom två år och byggnadsregleringen kunna upphöra på det sätt man har lovat.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Fastän jag inte hade tillfälle att deltaga i utskottets behandling av denna fråga, vill jag gärna säga ett par ord för att ge uttryck åt min tillfredsställelse över att det blivit möjligt att vinna enighet om den lösning tredje lagutskottet kommit fram till.

En av anledningarna till att enighet kunnat vinnas är att det frivilliga samarbetet mellan de olika instanserna under senare år har visat sig synnerligen resultatrikt, så att man haft anledning hysa förhoppningen att en fortsatt utveckling efter samma riktlinjer som hittills skall kunna leda till ett gott resultat för framtiden, varigenom den hittillsvarande lagstiftningen inte längre kommer att behövas. Jag för min del hyser en mycket stark förhoppning om att dessa strävanden skall lyckas. Jag förstår att en del människor kan vara

mer tveksamma beträffande möjligheterna i det avseendet, men jag tror mig samtidigt våga utgå från att det departement, som närmast kommer att få hand om frågan, skall göra allt vad i dess förmåga står för att åstadkomma en gynnsam utveckling. Det frivilliga samarbetet kommer då även i framtiden att visa sig vara bästa sättet att nå ett gynnsamt resultat både för arbetsgivare och för arbetstagare inom byggnadsbranschen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 januari 1961 dagtecknad proposition, nr 34, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka vore i behov därav på grund av 1960 års skördeskador, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen;

2) medgiva, att för utbetalande av sagda bidrag medel finge ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

3) medgiva, att kostnaderna för bidragen finge bestridas med

a) 10 000 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

b) intill ett belopp av 10 000 000 kronor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflöte genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område,

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

4) medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område,

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelningen av nyssnämnda båda belopp å vardera 10 000 000 kronor på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligt skulle gäldas.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 554, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 656, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

A. till finansiering av den mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation överenskomna skördeskadeersättningen av 20 000 000 kronor

a) anvisa å tilläggsstat för budgetåret 1960/61 ett anslag av 7 000 000 kronor;

b) medgiva, att återstående 13 000 000 kronor finge täckas till hälften, 6 500 000 kronor, av kvarstående överskott av införselavgifter på jordbrukets område från treårsperioden 1956/57—1958/59 att på sätt som angivits i jordbruksnämndens skrivelse fördelas på avgiftsmedel av olika slag, samt till resterande del, 6 500 000 kronor, av medel som influtit eller inflöte genom upptagande av införselavgifter inom jordbruksregleringen under innevarande regleringsår, enligt den fördelning på olika slag av avgiftsmedel, som framdeles, efter förslag av jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställdes av Kungl. Maj:t;

B. medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

C. hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana grunder för skördeskadeersättningen, att vid prövning av ansökningarna jämväl måtte beaktas, om sökanden före 1960 under senare år drabbats av kännbara skördeskadador;

2) de likalydande motionerna I: 555, av herr *Larsson, Nils Theodor, m. fl.*, och II: 660, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

A. medgiva, att statlig kreditgaranti finge beviljas för lån för inköp av utsäde, handelsgödsel och liknande produktionsmedel, som vore erforderliga för vårbruket 1961, i fall då jordbrukare eller trädgårdsodlare i följd av lidna skördeskadador saknat egna medel härför och icke kunde anskaffa sådana på annat sätt i enlighet med vad i motionerna anförts;

B. medgiva, att statliga kreditgarantier för angivna ändamål finge lämnas intill belopp motsvarande vad som den 1 mars 1961 icke tagits i anspråk av det kreditgarantibelopp av 25 000 000 kronor, som av 1960 års riksdag medgivits för skördeskadelån, samt

C. hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av föreskrifter rörande ifrågavarande kreditgarantigivning i enlighet med motionernas syfte;

3) de likalydande motionerna I: 556, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, och II: 659, av herr *Björkänge*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte medgiva

A. att de i propositionen avsedda skördeskadebidragen finge utgå med särskild hänsyn tagen till jordbrukare, som under flera år drabbats hårt av skördeskadador, men i övrigt utan behovsprövning på grund av det oförvällade inkomstbortfallet samt med skäligen självrisk för företagaren;

B. att det föreslagna anslaget för skördeskadebidrag finge höjas med 20 000 000 kronor, för att möjliggöra, att bidrag skulle kunna utgå med i genomsnitt två tredjedelar av de för 1960 be-

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

räknade skadornas värde, men med högre bidrag åt särskilt hårt drabbade;

C. att medel för skördeskadebidrag finge till hälften utgå av skattemedel och till hälften av avgifter, upptagna för att stödja den avtalsenliga jordbrukspris-sättningen; samt

D. att till låntagare med statliga garantilån på grund av skördeskador finge — tills vidare av de ovan angivna bidragsmedlen — utgå ränteeftergift med 2 procent, så att den effektiva låneräntan nedbringades till cirka 4 procent;

4) de likalydande motionerna I: 557, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 657, av herr *Hægglom m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

A. medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka på grund av 1960 års väderlek drabbats av skördeskador, finge utdelas med hänsynstagande till i första hand skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst av deras jordbruk;

B. medgiva, att för utbetalande av sagda bidrag medel finge ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

C. medgiva, att kostnaderna för bidragen finge bestridas med

a) ett reservationsanslag på 7 000 000 kronor för budgetåret 1961/62 eller alternativt med 7 000 000 kronor av medel, vilka jordbruket enligt beslut av 1956 års riksdag skulle erhålla till grundfond i planerat system för reglering av skördeskador,

b) intill ett belopp av 6 500 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

c) intill ett belopp av 6 500 000 kronor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflöte genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område;

D. medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov forskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

E. bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelningen av nyssnämnda belopp å vardera 6 500 000 kronor på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligen skulle gäldas;

5) motionen II: 658, av herr *Ekström* i Björkvik och *Johansson* i Södertälje;

6) de likalydande motionerna I: 169, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 193, av herr *Svensson* i Vä m. fl.; samt

7) de likalydande motionerna I: 373, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, och II: 613, av herr *Gomér m. fl.*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 656, I: 556 och II: 659 samt I: 557 och II: 657 ävensom II: 658, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka vore i behov därav på grund av 1960 års skördeskador, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som förordats i utlåtandet;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 556 och II: 659, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att för utbetalande av sagda bidrag medel finge ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 656, I: 556 och II: 659 samt I: 557 och II: 657, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att kostnaderna för bidragen finge bestridas med

a) 10 000 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59;

b) intill ett belopp av 10 000 000 kronor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflöte genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område;

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

IV. medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelning av sistnämnda båda belopp på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligt skulle gäldas;

B. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 555 och II: 660 samt II: 658 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i frågan om statliga kreditgarantier för lån till inköp av för genomförandet av vårjordbruket 1961 nödvändiga produktionsmedel;

C. att motionerna I: 556 och II: 659, såvitt de ej berörts i det föregående, måtte avslås;

D. att motionerna I: 169 och II: 193 samt I: 373 och II: 613 måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Hæggbloom* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 557 och II: 657 ävensom med avslag å motionerna I: 554 och II: 656, I: 556 och II: 659 samt II: 658, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka vore i behov därav på grund av 1960 års skördeskadorna, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som reservanterna förordat;

2. av herrar *Jonasson*, *Nils-Eric Gustafsson* och *Elmwall*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A I hemställa, att riksdagen måtte, i anled-

ning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 554 och II: 656 ävensom med avslag å motionerna I: 556 och II: 659, I: 557 och II: 657 samt II: 658, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka vore i behov därav på grund av 1960 års skördeskadorna, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av reservanterna angivits; samt

3. av herrar *Nord*, *Carl Eskilsson*, *Jonasson*, *Uno Olofsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Ljungskile, *Hæggbloom*, *Nilsson* i Lönsboda, *Elmwall* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under A III hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 554 och II: 656 samt I: 557 och II: 657, ävensom med avslag å motionerna I: 556 och II: 659, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i syfte att bestrida kostnaderna för skördeskadeersättningen

1) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor; samt

2) medgiva, att återstående 13 000 000 kronor finge täckas till hälften — 6 500 000 kronor — av kvarstående överskott av införselavgifter på jordbrukets område från treårsperioden 1956/59 samt till resterande del — likaledes 6 500 000 kronor — av medel som influtit eller inflöte genom upptagande av införselavgifter inom jordbruksregleringen under innevarande regleringsår.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det har varit en hel rad av stora skördeskadorna under de sista åren, och 1960 har inte utgjort något undantag. Den här gången var det en regnkatastrof som förorsakade skadorna.

Det är med djupt medlidande för de

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

människor, som har råkat ut för denna katastrof, som vi gått att behandla den nu föreliggande propositionen. Dessa trägna jordbrukare och trädgårdsodlare, som arbetat i folkförsörjningens tjänst, har stått och står inför hotet att få gå ifrån sina gårdar och sina rörelser. Det har emellertid utbildat sig en praxis att man från samhällets sida stöder människorna vid katastrofer av detta slag. Vissa åtgärder har vidtagits, som har inneburit lättnader i fråga om anstånd med räntebetalningar och amorteringar på tidigare skördeskadeln. Vidare har uttag från skogskonto fått ske utan uppsägning, det har givits nya lånemöjligheter m. m.

Nu har vi att behandla en proposition om kontanta bidrag. Med hänsyn till omfattningen av de stora skördeskadorna anser vi dock från centerpartiets sida, att de 20 miljoner kronor, som skulle ställas till förfogande, ej motsvarar våra förväntningar med hänsyn till vad regeringsrepresentanter och andra uttalat vid tidpunkten för katastrofen.

Jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation har emellertid träffat en uppgörelse om en bidragsram på 20 miljoner kronor i kontanta bidrag. Vi har inom utskottet anslutit oss till denna uppgörelse, men jag säger ännu en gång att vi gärna skulle ha sett att mer pengar hade ställts till förfogande. Det var emellertid inte möjligt, och därför har enighet uppnåtts på den punkten.

Vi får väl hoppas att en skördeskadeförsäkring skall bli en realitet så snart som möjligt. I avvaktan på att någonting kommer att ske på detta område har vi varit med på denna lösning, som ändå är att betrakta som en halvmesyr.

Beträffande grunderna för fördelningen av bidragen har dock enighet inte kunnat uppnås. Enligt propositionen och utskottsmajoritetens förslag uppställes två fordringar för att bidrag skall kunna erhållas. För det första skall det ha uppstått betydande skador år 1960, så att vederbörandes inkomst väsentligt nedsatts, och för det andra skall

vederbörandes ekonomi ha försvagats på grund av skördeskadorna.

I en partimotion från centerpartiets sida har föreslagits, att större hänsyn vid bidragsfördelningen skulle tagas till dem som tidigare drabbats av skördeskador. Det kan ju finnas personer som har fått relativt stora skördeskador år 1960, men skördeskadorna kanske ändå inte motsvarar vad som här föreskrives, som fordran för bidrag. Skadorna före år 1960 kan dock ha försämrat vederbörandes ekonomi så hårt att han har svårt att klara situationen nu när normalskörd ej erhöles 1960. Därför har vi önskat att större hänsyn skulle tagas till lidna skördeskador under tidigare år.

I en högerreservation — jag vill här nämna att inte alla högerrepresentanter undertecknat den — har föreslagits att i första hand skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst skulle läggas till grund för bidragens fördelning. Om en större anslagsram hade stått till förfogande, är det klart att man kunde ha diskuterat en fördelning på flera människor, men när nu så litet pengar står till förfogande har vi ingen möjlighet att från vårt håll biträda ett sådant förslag. När pengarna är knappa måste ändå de sämst ställda i första hand hjälpas. Vårt förslag tar särskild hänsyn till de ekonomiskt svagaste.

Jag ber med detta att få yrka bifall till reservation nr 2 avseende punkten A I.

Beträffande medelsanvisningen har jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen föreslagit, att 13 miljoner kronor skulle tas av regleringsmedel, varav 6,5 miljoner kronor av sådana regleringsmedel som har influtit under 1956—1959 och resterande 6,5 miljoner kronor av medel som flyter in för innevarande år. Dessutom skulle 7 miljoner kronor tas av allmänna medel.

Kungl. Maj:t har emellertid föreslagit att hela det belopp på 20 miljoner kronor, som det här är fråga om, skulle tas av regleringsmedel.

Vi har i en centerpartimotion föreslagit att överenskommelsen i det avseen-

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

det skulle följas. Det har vi gjort med hänsyn till att en stor katastrof ändå föreligger och att det är vanligt att man under sådana förhållanden använder en del allmänna medel. Den borgerliga hälften av utskottet har följt centerpartimotionen. Emellertid blev det så vid lottningen, att den borgerliga delen förlorade och därför finns nu vårt krav framfört i en gemensam borgerlig reservation.

Det finns ju för närvarande regleringsmedel som kan täcka dessa 20 miljoner kronor, men vi vet å andra sidan inte hur det framöver kommer att gå med dessa regleringsmedel och hur länge de räcker. Pengar behövs redan nu för att täcka de förluster som uppstått på exporten av fodersäd. Det kan väl också inträffa att många andra ändamål i framtiden kräver medel, och vi anser att vi inte skall anlita dessa regleringsmedel mer än till det överenskomna beloppet 13 miljoner kronor.

Jag ber därför att få yrka bifall också till reservation nr 3.

Jag måste även uttala min tacksamhet för att vi inom utskottet kunnat bli eniga om att särskilda lånemöjligheter skall beredas av tidigare beviljade skördeksadelån för att ge jordbrukarna möjligheter att klara vårsådden. Jag hoppas att en sådan tillämpning av bestämmelserna skall kunna komma till stånd, som möjliggör för dem som har det besvärligt att kunna verkställa vårsådden.

I samband med nu föreliggande proposition har utskottet även behandlat en centerpartimotion angående en kreditsanering och frågan om en sänkning av räntan för skördeksadelånen. Dessutom har vi också behandlat en centerpartimotion, som rör avskrivningen av skördeksadelånen. Jag vill i detta sammanhang säga, att det är väsentliga problem som där har tagits upp och det synes angeläget att de löses.

Jag tror att det beträffande utskottsbehandlingen kan sägas, att utskottet inte varit främmande för de synpunkter, som förts fram i dessa motioner, men utskottet anför att dessa spörsmål

bör upptagas till behandling först när det kommande nya förslaget om skördeksadeförsäkring har behandlats. Det är klart att man på denna punkt kan önska en snabbare behandling av kreditsaneringen och en snabbare sänkning av räntan, men då utskottet nu varit så pass positivt, får vi väl vänta ett litet tag.

Vad jag här har pläderat för är således att bidragsbestämmelserna skall fastställas i enlighet med den partimotion, som vi har väckt, så att de sämst ställda får möjligheter att i första hand få hjälp, samt att medelsanvisningen sker med 7 miljoner kronor av allmänna medel och 13 miljoner kronor av regleringsmedel.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Skördeksadorna under föregående år har redan behandlats här i kammaren vid flera olika tillfällen. De var föremål för stor uppmärksamhet vid remissdebatterna både i höstas och i januari i år. De diskuterades även i höstas när riksdagen beslutade om särskilda åtgärder för att lånevägen stödja jordbrukare som råkat i svårigheter på grund av felslagen skörd. I proposition nr 34 ges också en fyllig bild av skadornas omfattning, och det torde därför vara överflödigt att nu ytterligare stanna inför själva skördekatastrofen.

Både i propositionen och i jordbruksutskottets utlåtande får vi också en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att stödja jordbruket vid sidan av långivning och kontantbidrag. Jag tänker för min del främst på de ökade möjligheter som föreningen Svensk spannmålshandel fick i höstas till stödinköp av icke fullgod brödsäd och fodersäd. Utan dessa åtgärder skulle vi fått vara med om ännu större förluster för jordbruket än som nu blev fallet. Tack vare stödköpen kunde nämligen spannmålspriserna hållas på en högre nivå än som annars varit möjligt, och detta har inneburit en värdefull hjälp för jordbruket inom de hemsökta områdena.

Herr Jonasson har redan påmint om

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd att man i stort sett är överens i jordbruksutskottet både i fråga om utformningen av de aktuella stödåtgärderna och om hur stort belopp som riksdagen bör anvisa för ändamålet. I de punkter som behandlas i reservationerna nr 1 och 2 gäller det i själva verket relativt små differenser mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar.

Enigheten tar dock slut när man kommer in på frågan om hur bidragen till skördeskadorna skall finansieras. Jordbruksnämnden har föreslagit att en tredjedel av beloppet skall anvisas över budgeten, medan resten skulle tas av tillgängliga införselavgifter. Jordbruksnämnden anförde framför allt två motiv för denna uppdelning. För det första anses det naturligt att bidragen delvis skulle finansieras med budgetmedel, eftersom det rör sig om skador av katastrofnatur, och sådana skador brukar ersättas av budgetmedel. För det andra har man, när det gäller ett permanent skördeskadeskydd, tänkt sig en finansiering med en tredjedel över riksstaten. Jordbruksutskottets majoritet följer emellertid en linje, som jordbruksministern föreslagit, nämligen att ta hela bidragssumman ur tillgängliga importavgiftsmedel. När förhandlingar har ägt rum i avtalsfrågor mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation, sådana förhandlingar som det även i det här fallet är frågan om, brukar riksdagen i regel godkänna de överenskommelser som träffats mellan de förhandlande parterna. Vi följer därvidlag en princip som tillämpas på olika områden av samhällslivet. I år komplieras visserligen situationen av att det inte gäller tillämpningen av något avtal; skörderesultatet för landet i dess helhet ger nämligen inte anledning till tillämpning av de avtalsmässigt gällande ersättningsreglerna. Skörderesultatet inom vissa områden har dock blivit så dåligt att särskilda stödåtgärder är motiverade. Överläggningar har förts mellan företrädare för statens intressen, jordbruksnämnden, och företrädare för jordbruket om sättet att lämna stöd. Sedan man enats om vissa åtgärder, har jordbruks-

nämnden överlämnat sitt förslag till regeringen.

Det är givet att regeringen inte behöver följa en överenskommelse som träffats mellan ett par förhandlande parter. Man kommer emellertid inte ifrån att det tillvägagångssätt som här har praktiserats, och som innebär att regeringens förslag på en väsentlig punkt avviker från överenskommelsen, medför en känsla av osäkerhet om vilket värde man kan tillmäta en träffad överenskommelse. Överenskommelsen har säkert inte kommit till stånd utan långvariga och sega överläggningar, där parterna både har fått ge och ta. Under sådana förhållanden är det beklagligt att jordbruksministern utan ett ords motivering gått ifrån den träffade överenskommelsen.

Jag anser för min del, liksom herr Jonasson, att riksdagen borde följa överenskommelsen även i fråga om sättet för bidragens finansiering, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3, som visserligen innebär bifall till en motion som har väckts från centerpartihåll men som till sitt sakliga innehåll överensstämmer med den motion som väckts från högerhåll i denna fråga.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Innan jag närmare granskar de föregående talarnas argumentation och förslag, anser jag att det är på sin plats att lämna en kort redogörelse för frågans handläggning och de utredningar som ligger till grund för föreliggande förslag.

Den 26 augusti uppdrog Kungl. Maj:t till statens jordbruksnämnd att i samråd med lantbruksstyrelsen och berörda lokala organ utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skador, som uppkommit på 1960 års skörd till följd av väderleksförhållandena, samt att till jordbruksdepartementet inkomma med resultatet av utredningen.

Efter verkställd utredning inkom jordbruksnämnden till departementet i januari 1961 med en redogörelse för skördeskadorna och vissa förslag till stödå-

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

gärder. Sammanfattningsvis anför jordbruksnämnden, att 1960 års skörd enligt den subjektiva uppskattningen per den 15 oktober totalt för hela riket synes ha lämnat ett utbyte som kvantitativt sett ligger över medelskörd. Utredningen framhåller dock att stora geografiska olikheter föreligger.

De bästa utbytena har erhållits i nordligaste Sverige samt i södra och västra delarna av Götaland, medan de sämsta områdena återfinnes kring Mälaren, i Närke samt i Östergötlands och Kalmar län. Resultatet av beräkningarna visar att den allmänna skördesiffran för hela riket för år 1960 uppgick till 3,06, vilket är något över medelskörd. År 1955 var siffran 2,32 och år 1959 var den 2,57.

Med anledning av den verkställda utredningen, som visar att vissa områden drabbats av allvarliga översvämningsskador, föreslog sålunda jordbruksnämnden — sedan överläggningar förts med jordbrukets förhandlingsdelegation — att kontanta bidrag skulle utgå till jordbrukarna inom dessa områden. Departementschefen har i allt väsentligt följt vad jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation föreslagit.

Innan jag går in på förslaget i det nu föreliggande utlåtandet nr 8 från jordbruksutskottet, vill jag redovisa tidigare vidtagna åtgärder i syfte att lindra den ekonomiska situationen för de av skadorna drabbade jordbrukarna. Man bör ha detta som bakgrund till dagens diskussion.

I proposition nr 34 och i utskottets utlåtande anföres att redan i höstas utökades föreningen Svensk spannmåls-handels rörliga kredit i riksgäldskontoret från 140 till 190 miljoner kronor, vilket möjliggjorde inköp av brödsäd och stödköp av fodersäd. Vidare medgavs dispens från regeln om viss uppsägnings-tid för medel inestående å skogskonto. Dessutom lämnade Kungl. Maj:t domänstyrelsen möjlighet att medge extra anstånd med erläggande av arrende för sådana arrendatorer som var i behov av ekonomiskt bistånd på grund av felslagen skörd. Dessa åtgär-

der kunde vidtagas utan riksdagens prövning.

Riksdagen har därutöver beslutat om vissa lättnader i de för stödlån gällande villkoren i vad de avser amorteringsfri tid, anstånd med erläggande av amortering och bestämmelser om dröjsmåls-ränta. Samtidigt uppmjukades villkoren för de av lantriksnämnderna beviljade statsgarantierna för driftlån. Slutligen infördes statliga garantier intill ett belopp av 25 miljoner kronor för lån som med anledning av skördeskadorna upptas på den allmänna marknaden. Hittills inkomna garantiansökningar torde avse ett belopp av sammanlagt 12 miljoner kronor. Av garanti-summan skulle alltså återstå 13 miljoner kronor.

Utskottet konstaterar i sitt utlåtande att det är uppenbart att här angivna åtgärder medför en väsentlig lättnad för de av skördeskadorna drabbade jordbrukarna. Enbart förfarandet att verkställa stödköp av skadat brödsäd beräknas värdemässigt motsvara ett förlustbelopp av cirka 20 miljoner kronor. Emellertid framgår av den lämnade redogörelsen att åtskilliga odlare, trots de här redovisade stödåtgärderna, är i behov av ytterligare bistånd och att detta bör lämnas i form av kontantbidrag. Utskottet tillstyrker följaktligen vad departementschefen föreslår i propositionen.

Beträffande villkoren för erhållande av bidrag anför utskottet att i överensstämmelse med vad som varit fallet vid tidigare tillfällen, då skördeskadebidrag lämnats av det allmänna, bör för rätt till kontantbidrag förutsättas att sökanden år 1960 drabbats av betydande skördeskador. Dessa skall sålunda för sökanden ha medfört ett inkomstbortfall, som framstår såsom väsentligt i förhållande till hans normala årsinkomst. Vidare skall hans ekonomi härigenom ha blivit så hårt pressad att han — även med beaktande av att han erhållit eller kommer att erhålla stöd jämligt 1960 års riksdagsbeslut i form av kreditgaranti och betalningslättnader — får anses ha avsevärda svårigheter att betala

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd
sådana utgifter som måste anses nödvändiga för driftens fortsättande. Utskottet tillägger att det är av största vikt att bidragen i de enskilda fallen avväges så att de kommer att innebära en verklig hjälp för sökanden att fortsätta driften.

Motionsvis har framhållits de svårigheter åtskilliga jordbrukare har att kunna finansiera inköp av utsäde, handelsgödsel och andra produktionsmedel för vårbruket i år. Med anledning härav erinrar utskottet om att beloppet 25 miljoner kronor till kreditgarantier för skördeskadelån bl. a. skall användas för att underlätta för odlare, som drabbats av skördeskador, att få för produktionsens upprätthållande nödiga driftkrediter. Nämnda stödåtgärder bör — enligt utskottets mening — tillkännages för jordbrukarna, som alltså har möjlighet att inkomma med ansökningar inom de närmaste månaderna.

Beträffande säkerhet för lånen säger utskottet att i princip säkerhet bör krävas, men eftergift bör lämnas om det möter svårighet för jordbrukaren att ställa erforderlig säkerhet.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag att medel må ställas till förfogande intill ett belopp av 20 miljoner kronor, varav 10 miljoner kronor anslås av medel som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59, samt 10 miljoner kronor av medel som under regleringsåret 1960/61 inflyter genom upptagande av sådana införselavgifter.

Till utskottets utlåtande har fogats tre reservationer.

I den första reservationen tar herrar Hæggholm och Hedin upp frågan om grunderna för fördelningen av bidragen till odlarna. De föreslår sålunda att bidragens storlek rättar sig efter skadans storlek, ställd i förhållande till sökandens normala årsinkomst. Förslaget innebär efter vad jag kan förstå ett upphävande av behovsprincipen. Ett bifall till deras förslag skulle medföra att en jordbrukare med inkomster från andra förvärvskällor skulle kunna erhålla

kontanta bidrag för skördeskador, även om han kan ekonomiskt bära förlusten. Det måste te sig orättvist för de jordbrukare som inte har annan inkomst än från det egna jordbruket, om man skulle slå in på en sådan princip.

I reservation nr 3 föreslås en annan medelsanvisning, bland annat att 7 miljoner kronor skall anvisas på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61. Som motivering härför anför reservationerna, att man måste taga med i beräkningen att under återstående del av avtalsperioden brist kan uppstå på införselavgiftsmedel för då nödvändiga regleringsändamål, vilket även herr Jonasson var inne på i sitt anförande.

Utskottet har erhållit uppgifter om att 17,3 miljoner kronor kvarstår från regleringsperioden 1956—1959 samt att för ettvarvt av regleringsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 35,7, 55,2 respektive 30,8 miljoner kronor mera beräknas inflyta i införselavgifter än vad som erfordras för att täcka den av riksdagen angivna normalramen på 93 miljoner kronor.

Någon brist kommer alltså inte att uppstå, och utskottet anser därför att det inte är behövt att några andra allmänna medel tillskjuts för bidragsgivningen.

Införselavgifterna har införts för att säkerställa en viss prisnivå för jordbruksprodukterna inom landet, och riksdagen har fastställt en ram på 93 miljoner kronor, inom vilken ram jordbruksnämnden har möjlighet att efter tidigare beslutade riktlinjer fördela de inkomna medlen. Men beträffande belopp över 93 miljoner kronor tillkommer det väl riksdagen att besluta om deras användning. Jag har svårt att förstå att dessa införselavgifter skall betraktas som jordbrukets egen egendom att användas efter eget gottfinnande, utan här tillkommer det väl riksdagen att fatta det definitiva beslutet.

Herr Jonasson tog upp till diskussion att man skulle ta hänsyn till dem som tidigare haft skördeskador. Jag vill med anledning av herr Jonassons ståndpunkt i denna fråga säga att om man läser utskottets betänkande och förslag finner

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

man att utskottet gått så långt som det över huvud taget kan när det gäller att ge möjligheter för dessa jordbrukare att erhålla ett positivt stöd och en riktig hjälp.

Herr Eskilsson tog upp frågan om de avtalsslutande parterna och menade att vid uppgårelsen statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation varit överens om varifrån man skall ta dessa 20 miljoner kronor. Han menade att man i regel följer de avtalsslutande parterna vid riksdagsbehandlingen av ärendena. Jag måste fråga mig om detta är riktigt, ty om man ser på andra områden, där de avtalsslutande parterna träffat en överenskommelse och denna förts till riksdagen, så har jag den erfarenheten att åtskilliga motioner väckts i dessa frågor på sidan om vad de avtalsslutande parterna kommit överens om. Jag tror att på den punkten och allra helst i denna fråga, när det finns tillgängliga medel och överskottsmedel, finns det ingen anledning att gå på sidan om vad departementschefen här föreslagit.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till samtliga punkter i jordbruksutskottets utlåtande.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är egentligen inte så mycket att säga beträffande herr Hjalmar Nilssons anförande. Han har ju redogjort för en hel del av vad vi haft att behandla. Jag vill emellertid rikta uppmärksamheten på en punkt där han säger att brist ej kommer att uppstå av regleringsmedel. Därvidlag kan man väl ha litet olika meningar. Om jag läst avtalet rätt, skulle jag gärna vilja fråga hur mycket man nu vet, när vi har så pass lång tid kvar av denna avtalstid och när vi inte vet hur förhållandena kan bli beträffande import- och exportmöjligheter, överskott och underskott. Det är väl ändå för tidigt att på detta stadium säga något bestämt på denna punkt. Givetvis skall riksdagen här besluta. Så står det i avtalet, om jag inte är fel underrättad, men det är

väl ändå så att de regleringsmedel som på detta sätt flyter in, skall användas för de i avtalet angivna ändamålen.

Risken är väl ändå den att systemet kan komma att sakna pengar vid något tillfälle, och det är därför vi tycker att när en naturkatastrof inträffat borde man ha tagit en del av pengarna ur allmänna medel i enlighet med vad som överenskommit.

När det sedan gäller själva grunderna skulle jag vilja säga till utskottets vice ordförande att det står här på sidan 8 rätt så klart: »I överensstämmelse med vad som varit fallet vid tidigare tillfällen då skördeskadebidrag lämnats av det allmänna bör för att kontantbidrag skall kunna utgå förutsättas att sökanden 1960 drabbats av betydande skördeskador.» Det är just detta att vi har haft så många svaga skördeår. Det är dessa tidigare år som inverkar mer och mer och som gör att vederbörande kan vara ganska klämd utan att hans skördeskador kan anses ha varit så betydande 1960. Det är på grund av de tidigare åren som han är så hårt trängd.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hjalmar Nilsson nämnde en del siffror på införselavgiftsmedel som skulle vara tillgängliga under olika regleringsår. Uppgifterna är hämtade från en promemoria som vi fick i utskottet vid behandlingen av detta ärende, och herr Nilsson nämnde beloppen 35,7 miljoner, 55,2 och 30,8 miljoner kronor såsom överskottsmedel utöver den normalram som finns angiven på denna handling. Nu vill jag upplysa kammarens ledamöter om att när man i utskottspromemorian talar om överskott, så har man överallt satt detta uttryck inom citationstecken. Ty även om det blir ett formellt överskott, så innebär detta icke att pengarna finns tillgängliga för vilka ändamål som helst. Ordet överskott sättes därvid inom citationstecken. När man redovisar hur »överskotten» kan komma till användning för olika år, så visar det sig att för första regleringsåret, 1959/60, har jord-

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd
bruksnämnden föreslagit disposition av nämnda 35,7 miljoner så när som på ett belopp av 1,3 miljoner kronor. Beslut har visserligen ännu inte fattats av regeringen, men det är dock förutsatt att pengarna skall användas för olika ändamål som hänger ihop med bl. a. 1960 års svaga skörd.

När vi kommer fram till regleringsåret 1960/61 har man även föreslagit disposition av den större delen av det beräknade »överskottets», bl. a. 10 miljoner kronor som bidrag i anledning av 1960 års skördeskadorna.

Först när vi kommer fram till budgetåret 1961/62 finns ett större belopp av införselavgiftsmedlen ännu odisponerat, men beloppet reduceras avsevärt i jämförelse med de summor som herr Hjalmar Nilsson nämnde. Detta bör enligt min mening också komma in i bilden.

Herr Nilsson gjorde en invändning mot mitt uttalande att vi här i riksdagen brukar följa träffade överenskommelser. Herr Nilsson påminde om att man ofta får läsa motioner som går vid sidan av träffade överenskommelser. Det har vi sett när det gäller den fråga som vi behandlar här i dag, och vi har även sett det när det gäller löneuppgörelser där staten är avtalslutande part. Men i regel brukar man ta bra liten hänsyn till dessa motioner. I regel brukar man betrakta en överenskommelse som en handling som riksdagen bör följa oavsett de säryrkanden som kan komma fram under ärendets behandling här.

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Även om herr Eskilssons sista tes enligt min mening inte äger tillämpning i den diskussion som förs nu, vill jag bara erinra herr Eskilsson om att han yrkat bifall till en reservation till utskottsutlåtandet, vilken avviker från det som herr Eskilsson felaktigt kallar en uppgörelse mellan jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen.

Det är i övrigt bara två saker som jag tänkte besvara kammaren med. Det gäl-

ler den kanske mest centrala och principiella frågan, finansieringen. Men dessförinnan ett par ord om ett annat spörsmål.

Det är självklart att såväl regeringen som utskottet i sin helhet har varit övertygade om att situationen år 1960 inom vissa områden har nödvändiggjort extraordinära åtgärder. Men jag tror att det vore oriktigt att inte samtidigt ge ett klart besked om — det är bara herr Nilsson i Kramfors som erinrat därom — att redan länsundersökningarna liksom de slutliga korrigeringsarna av de uppgifter som har legat till grund för en bedömning av skördevärderingen för år 1960 har visat att det har varit mer än normalskörd i landet i dess helhet. Det redovisas ett plus på 107 miljoner kronor, under det att de tio svårast hemsökta områdena visar ett motsvarande minus.

Det är själva utgångsläget. När det inte finns andra former att åstadkomma en utjämning är den enda grunden för förhandlingar i vedertagen mening, vad härvidlag föreskrives i avtalet. Avtalet hänvisar i avbidan på att ett skördeskadeskydd organiseras även denna gång till den modifierade 4-procentregeln. Med hänsyn till skördens storlek har detta inneburit att avtalsbestämmelsen inte kunnat vinna tillämpning. Följaktligen har man i stället fått överväga andra åtgärder för bistånd av olika slag som här tidigare berörts. Jag skall inte stanna vid dem, men jag vill gärna fästa uppmärksamheten vid att såväl herr Jonasson som herr Eskilsson hela tiden talat om förhandlingar mellan jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen. Det har ingen gång varit fråga om förhandlingar av det skälet att det inte alls har förelegat någon förhandlingsgrund. 4-procentregeln har ju inte utlösts, utan åtgärderna går vid sidan av denna regel.

Redan jordbruksnämndens sammansättning med företrädare för såväl jordbrukarintressena som konsumentintressena innebär ju att nämnden är det forum där själva kompromissen rätteligen borde träffas. Det är självklart att!

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

jordbruksnämnden i detta fall — såsom man vanligtvis brukar göra — har överlagt med förhandlingsdelegationen eller hållit delegationen underrättad om de åtgärder, som nämnden har velat föreslå.

Jag vill alltså med det anförda bestämt tillbakavisa det resonemang som förts och som så lätt kan förleda kammaren att tro att här har föregått regelrätta förhandlingar om sättet att komma de svårast hemsökta jordbrukarna till hjälp.

För det andra finns inte heller på något ställe i jordbruksnämndens skrivelse nämnt ordet »förhandlingar». Man talar väl om överläggningar i den mening som har vunnit burskap sedan flera år tillbaka, nämligen att man håller intim kontakt med förhandlingsdelegationen. Vare sig det sker officiellt eller inofficiellt, är det i alla fall möjligt.

När det gäller finansieringen har såväl herr Jonasson som herr Eskilsson menat att med allmänna medel kan endast förstås budgetmedel. Herr Eskilsson motiverar det med hänvisning till att när det gäller katastrofhjälp bör sådant bistånd tas av budgetmedel. Det är riktigt att detta sker i sådana fall, där inga andra allmänna medel finnes tillgängliga, och så gäller på de flesta andra områden. Men här har vi faktiskt ett område där det finns allmänna medel disponibla eller medel som kan komma till användning och i första hand bör komma till användning. Jag är ledsen att behöva ta kammarens tid i anspråk, men jag vill ändå gärna göra en liten rekapitulation.

Själva de införselavgifter som uttas på jordbrukets område tas upp för att höja den inhemska producentprisnivån så mycket över de i internationell handel tillämpade priserna, att det svenska jordbruket kan tillförsäkras större delen av det inhemska avsättningsutrymmet och en viss inkomstnivå. Genom dessa införselavgifter höjes alltså i princip och i motsvarande grad den inhemska konsumentprisnivån. Ur renodlat samhälls-ekonomisk synpunkt verkar dessa införselavgifter på exakt samma sätt som

skyddstullarna. Jag tycker att redan detta visar att det knappast kan råda några tvivel om att införselavgifterna liksom tullmedlen i princip måste betraktas som allmänna medel. För att understryka vad herr Nilsson i Kramfors anförde för en stund sedan vill jag erinra om att när uppgörelsen träffades om det nuvarande sexårsavtalet överenskom man att ett belopp intill 93 miljoner kronor av de genom införselavgifter inflytande medlen skulle få användas för olika regleringsändamål på detta område. Men karaktären av allmänna medel kan fortfarande sägas vara kvar även i fråga om dessa 93 miljoner kronor, alldenstund riksdagen förbehållit sig rätten att själv bestämma hur de skall disponeras.

Vidare innebar det att för de införselavgiftsmedel som kan inflyta utöver dessa 93 miljoner kronor hade — som herr Nilsson nyss anförde — ingen bestämd destination angivits vare sig i jordbruksavtalet eller tidigare av riksdagen. Ser man bort från det merbelopp, som kan inflyta i form av fodermedelsavgifter — som jag i detta sammanhang icke skall beröra — menar jag att det är absolut orimligt att hävda att införselavgiftsmedel, som inflyter utöver dessa 93 miljoner kronor, kan betraktas på annat sätt än som allmänna medel. Detta belopp är inte renodlat jordbrukarnas pengar i något avseende. Merbeloppet har uppstått genom ökad import, först och främst föranlett av minskad inhemsk produktion, och det jävar herr Eskilssons farhågor för att en dålig skörd skulle betyda risk för att införselavgiftsmedlen skulle minska — det kan i vissa lägen betyda att de ökar, tvärt emot vad herr Eskilsson förmodade. Vidare påverkas läget när det gäller storleken av dessa avgiftsmedel genom direkt höjda införselavgifter. I det förra fallet, när ett merbelopp över 93 miljoner kronor uppstår, måste detta beräknas; det går inte att i förväg ange det på miljonen eller på tiotalet miljoner när — det har herr Eskilsson rätt i — men det kan i det fall det uppstår ökad import bero på årsvariationerna och kan givetvis i det senare fallet när det gäl-

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

ler direkthöjningen av införselavgifterna uteslutande ha samband med relationerna till de s. k. världsmarknadspriserna. Men om man i de båda fallen skulle betrakta merbeloppet över 93 miljoner kronor som jordbrukets egna pengar, skulle resultatet kort och gott innebära att det avsedda stödet genom jordbruksregleringen skulle dubblas på ett sätt som ingen gång varit avsett.

Herr Eskilsson befarade att det kunde bli risk för brist när det gäller införselavgiftsmedlen. Jag tror att dessa farhågor är fullkomligt ogrundade. Erfarenheterna har hittills visat att man snarare har underskattat tillförseln av införselavgiftsmedel än motsatsen. Jag ber bara att få erinra om — utan att trötta med ytterligare detaljsiffror — att för närvarande är cirka 75 miljoner kronor odisponerade. Däri ingår visserligen 20 miljoner kronor som är att hänföra till införselavgifterna utöver normalramen för fodermedelsavgifter — som kan lämnas åt sidan i detta fall — men även om man skulle följa dispositionsförslaget från jordbruksnämndens sida till varje öre, skulle det likväl, utöver den anvisning som föreslagits i propositionen om skördeskadehjälp för år 1960, finnas mellan 25 och 30 miljoner kronor att utnyttja. Redan detta talar för att det är på detta sätt man rimligtvis bör lösa finansieringsfrågan när det gäller att komma de avsedda ändamålen till del. Jag har funnit anledning att alldeles särskilt understryka det, eftersom det dock finns starka intressen som är ytterst angelägna om att föra sparsamhetens talan och gör det med hänvisning till att man i möjligaste mån bör begränsa de statliga utgifterna. Här kan vi åstadkomma en besparing genom att avslå reservanternas yrkande att 7 miljoner kronor skall tas av budgetmedlen, då det finns andra lika allmänna medel att disponera för att täcka de kostnader, som skördeskadeskyddet för 1960 erfordrar.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern började med att säga att jag felaktigt hade

kallat resultatet av överläggningarna för en uppgörelse. Jag är angelägen om att framhålla att jag i mitt anförande varken talade om förhandlingar eller uppgörelser. Jag försökte att hålla mig till den vokabulär som finns i proposition nr 34, där man talar om överläggningar som ägt rum och visserligen inte nämner ordet överenskommelse men dock konstaterar att det har uppnåtts enighet mellan jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen. Det är detta jag kallat för en överenskommelse.

Jag framhöll också, herr talman, i mitt anförande att det inte fanns grund för regelrätta förhandlingar på grundval av 1960 års skörd eftersom skörderesultatet för landet i dess helhet inte motiverade sådana förhandlingar.

I överenskommelsen ingår som en del frågan om finansieringen av kontantbidraget, och jag ber att få citera vad som står i proposition 34 om vad jordbruksnämnden föreslagit. Där står att en tredjedel av beloppet bör ställas till förfogande i form av särskilt anslag på budgeten, och återstående 13 miljoner kronor bör täckas av införselavgifter, varvid man tar hälften från en period och hälften från en annan period.

Detta är alltså innebörden av den överenskommelse som jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen träffat, och det är i anslutning till detta förslag som yrkandet i reservation 3 är utformat, det yrkande som går ut på att man på riksstaten skall ta upp 7 miljoner kronor och av införselavgiftsmedel 13 miljoner kronor.

Jag vågar alltså hävda att den reservation som jag har undertecknat och som jag har yrkat bifall till, nämligen reservation nr 3, står i överensstämmelse med den överenskommelse som träffades mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske inte så stor idé att hålla på med den här frågan, men det bör väl ändå konstateras att jordbruksnämnden har ansvaret från

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

statens sida och förhandlingsdelegationen från den andra sidan. Det är väl vanligt att man på det planet resonerar igenom sådana här saker, och det är väl också vanligt att vi följer förslag som kommer därifrån.

När vi i fjol behandlade en liknande fråga, där det låg till på ungefär samma sätt, fick en del av oss påskrivet för att vi inte följde den överenskommelse som då sades vara träffad mellan samma parter. Det har blivit en annan benämning på överenskommelsen i år, så att det kan avändas på ett annat sätt. — Jag skulle kanske tillägga att jag inte tror att detta sades från jordbruksministrernas sida.

Hur går det med dessa regleringsmedel? Det framgick väl av jordbruksministrernas anförande att har vi en stor införsel, alltså en svag skörd här hemma, då flyter det naturligtvis in mycket regleringsavgifter, det är riktigt, men har man en stor skörd här hemma, då får vi automatiskt endast en liten införsel, och då flyter endast litet pengar in. Det gäller inte bara att kalkylera på det här området med vad som varit, man måste också fråga sig hur skördeförhållandena blir framöver och hur mycket regleringsmedel som då flyter in. Det är på denna punkt vi känner oss bekymrade.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall endast svara herr Eskilsson och herr Jonasson på deras argumentation om reservationerna och om att man skall följa ett förhandlingsresultat. Herr Eskilsson säger att det inte har varit någon förhandling — nå, vi kan säga resultat av överläggningar mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation; och herrarna säger att det är brukligt att man följer ett sådant resultat.

Jag vill bara påpeka att herr Eskilsson, om jag fattat rätt, yrkat bifall till reservation 1, som avviker från överenskommelsen, och herr Jonasson till

reservation 2, som går längre än överenskommelsen. Detta betyder att båda herrarna själva avvikit från den överenskommelse som träffats parterna emellan i det här fallet.

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Herr Eskilsson återkommer till frågan om det har varit förhandlingar, överläggningar eller en överenskommelse. Vad det i verkligheten handlar om är att jordbruksnämnden på regeringens uppdrag har sökt bedöma och värdera skadorna och i samråd med lantbruksstyrelsen verkställa den uppskattningen snarast möjligt. Nämnden har i rutinemässig ordning haft kontakt med förhandlingsdelegationen men har inte haft någon som helst uppgift och inte heller vare sig uppdrag eller fullmakt att förhandla; allra minst — det får kanske inkluderas i svaret till herr Jonasson när han säger att jordbruksnämnden har ansvaret — har jordbruksnämnden ansvaret för budgeten. Det är detta man har tagit sig för att föreslå i detta sammanhang och som reservanterna egendomligt nog vill följa.

Oberoende av vilket uttryck man använder vill jag alltså gentemot herr Eskilsson hävda att det inte finns någon faktisk förhandlingsgrund. Det är ett av skälen till att jag för min del anser det vara närmast naturligt att riksdagen, när den bedömer denna fråga och finner att vi har andra allmänna medel, inte oprovocerat behöver pressa fram motsvarande utgift över budgeten på tilläggsstat.

Jag är så mycket mer förvånad som jag minst av allt trodde att företrädare för högern skulle vara först i bräschen att öka statsutgifterna i absolut oträngt mål.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var en missuppfattning från jordbruksutskottets vice ordförandes sida när han yttrade att jag yrkat bifall till reservation nr 1. Mitt namn finns inte under reservation nr

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

1, herr Hjalmar Nilsson. Jag har inte yrkat bifall till denna reservation därför att den innebär en avvikelse från den överenskommelse som har träffats mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har med stort nöje hört herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet kämpa för min av herr Eskilsson kritiserade motionsrätt, menande att ett avtal förelåg. Statsrådet satte ett litet frågetecken för vad herr Eskilsson sagt. Jag vill nöja mig med att ställa mig en smula frågande till vad herr Eskilsson anfört även på andra punkter. Om det bjuds en överenskommelse och den ena parten sedan inte accepterar och fullföljer den — och om det sedan kallas förhandlingar, överläggningar, överenskommelser eller avtal betyder inte så mycket — förvånar det mig att det skall vara en så stor förtjänst för den parten om den går och känner sig alldeles förskräckligt bunden. Om man inte kommer till någon definitiv överenskommelse är det vanligt att parterna återfaller på sina ursprungliga ståndpunkter. Men det kan vara olika seder, och jag vill inte klandra någon för det.

Vidare vill jag en smula beröra bakgrunden till det hela. Det har talats om avtal, och det har sagts att det skulle vara fråga om det gällande jordbruksavtalet. Frågan om skördeskadorna är någonting som väl knappast kan komma in i det sammanhanget när de inte är av den omfattningen att 4-procentregeln kan åberopas, utan något helt annat.

Men det gäller här människor som slitit och arbetat inom en näring som är statsreglerad, statligt bunden och statligt stödd. Dessa människor har oförskyllt inte fått lön för mödan.

Om vi går till en annan statligt stödd del av näringslivet, om vi går till arbetsmarknaden, kan vi konstatera, att när där inträffar ett oförvälat inkomstbortfall träder statsmakterna in och ger ett mycket omfattande stöd, ett stöd som är omfattande t. o. m. under en stark

högkonjunktur då arbetsmarknaden sannoligen inte är pressad. Jag kritiserar inte detta på något vis. Jag har endast velat peka på en analogi. Denna analogi vill jag föra en smula vidare. Man säger: För inte detta resonemang, eftersom det inte finns någon skördeskadeförsäkring. Ja, det gäller här människor som inte kommit så långt att de ännu har någon skördeskadeförsäkring. Skall man behandla dem sämre än dem, som redan har försäkring?

Sedan kommer jag in på problemet, i vilken omfattning skördeskadeersättningen skall lämnas. Jag medger gärna att materialet inte är starkt och att det inte går att bygga fastare slutsatser på det. Därför har jag nöjt mig med att acceptera det resultat som jordbrukets förhandlare och jordbruksnämnden har kommit till, när de har sagt att 20 miljoner kronor — det står i propositionen — ungefärligen motsvarande en tredjedel av de skördeskador man i detta fall har att räkna med. Jag har alldeles klart för mig att jordbrukarna inte skall behandlas som arbetsanställda. De är företagare och skall bära en viss företagarrisk, men det förefaller mig som om en tredjedels ersättning för skördebortfallet vore i nättaste laget, om jag så får uttrycka mig.

Utifrån dessa utgångspunkter har jag kommit fram till resultatet att man kan räkna med att i genomsnitt två tredjedelar av skadan bör bli ersatta, och att resten blir vederbörandes egen risk i sammanhanget. På det viset har jag kommit fram till vad som man på vissa håll betecknat som helt utsiktslöst. När herr Eskilsson slåss för de 7 miljoner kronorna vill jag konstatera, att hans utsikter att få dem inte heller är bättre. Jag har inte givit mig så mycket längre ut från land än han har gjort. Men jag har resonerat på ett sätt, som jag anser att jag kan stå för även i framtiden.

Grunden för finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen, d. v. s. 50 procent bidrag med skattemedel, bör kunna tänkas komma till användning även för skördeskadeförsäkring. Jag skall inte ge mig in på resonemang om de medel som

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

upptas för att stödja jordbruksnäringen enligt avtal. Jag konstaterar bara att de är avsedda för detta ändamål. Naturligtvis är det inte olagligt om riksdagen ändrar på de här sakerna, men jag menar, att man bör vara försiktig med att innan man är på det klara med medelsbehovet för prisstödet i år eller ett annat år räkna med de här medlen för något annat ändamål. På andra håll är man emellertid av den uppfattningen att ett belopp av 20 miljoner kronor skulle kunna undvåras. När jag då räknar med att åtminstone två tredjedelar av den antagna skörde-skadan, 40 miljoner, bör ersättas, kommer jag i enlighet med principen om 50-procentig finansiering med statsmedel till att 20 miljoner av skattemedel behövs.

När man betraktar de här problemen är det emellertid en annan sak som alldeles särskilt faller i ögonen, nämligen jordbrukets starka skuldsättning. Herr Hjalmar Nilsson redogjorde här väldigt för de krediter som så lyckligt ställts till jordbrukets förfogande genom Svensk spannmålshandel för stödköp 80 miljoner kr., förhandsinlösen 70 miljoner och spannmålshandelskredit 40 miljoner. Jag lägger här till de 25 miljoner till statligt garanterade lån som beslöts i höstas som mer eller mindre utnyttjats. Detta är stora krediter, men jag konstaterar också någonting annat, nämligen att ränteläget här i landet har kommit att bli onormalt högt, därför att man vill med räntan som vapen bromsa upp den högkonjunktur som råder inom *vissa* delar av näringslivet.

Jag går i det här sammanhanget inte in på någon diskussion om i vad mån det är rimligt och rättvist, att de delar av näringslivet, som icke kan glädja sig åt denna högkonjunktur, måste bära räntor som föranleds av en högkonjunktur inom andra delar av näringslivet. Men, herr talman, de människor som drabbats av skörde-skador befinner sig inte i en sådan situation att de kan bära låneräntor som avpassats för att bromsa en högkonjunktur. De statliga garantilånen åt skörde-skadornas offer tas upp på kreditmarknaden till dessa höga räntor.

Är det rimligt att dessa människor skall betala de höga räntorna?

På denna punkt har jag, herr talman, ett yrkande att ställa i anslutning till motionen i denna kammare nr 556, som även är väckt i andra kammaren. Jag ber att i anknytning till denna få föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om proposition till innevarande års riksdag avseende att till låntagare med statliga garantilån på grund av skörde-skador måtte utgå ränteeftergift — i likhet med vad som gäller vissa byggnadskrediter — med två procent, varigenom den effektiva lånräntan på dessa lån till av skörde-skador drabbade nedbringas till ca fyra procent, samt att i ifrågavarande proposition måtte upptagas förslag om härför erforderligt anslag.

Sedan vill jag säga några ord angående en detalj som jag bara har snuddat vid tidigare, nämligen efter vilka normer den kontanta skörde-skadehjälpen skall utgå. Jag vet att man på högerhåll har haft den uppfattningen, att de normer som föreslås i propositionen inte är rimliga och att man i viss utsträckning vill komma bort från behovsprövningen. Jag kan för min del på sätt och vis dela den uppfattningen. Om man betraktar skörde-skadebidragen förnämligast som socialhjälp, är det klart att de, liksom all annan socialhjälp, bör betalas på skattsedeln, men jag betraktar dem inte så. Jag menar i stället, att vi bör beakta den princip som ligger till grund exempelvis för arbetslöshetsförsäkringen, och jag har därför sympati för den tanke som vi framfört i motion nr 556, att vi vid sidan av starkt hänsynstagande till människor som drabbats av upprepade skörde-skador också skall kunna i större omfattning ta hänsyn till rent inkomstbortfall. Jag kan däremot icke, herr talman, dela den uppfattning som har kommit till uttryck i den från högerhåll avgivna reservationen eftersom den innebär, att man tar undan tre fjärdedelar av de 20 miljoner som i propositionen avses till stöd väsentligen på grundval av behovsprövning. Det betyder att man minskar möjligheterna för de sämre ställda till för-

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd
mån för de bättre ställda, och det kan jag inte gå med på.

Om jag trodde, att det fanns någon större utsikt skulle jag ställa ett yrkande angående de 40 miljoner som föreslagits i motion nr 556. Men då jag anser det lika utsiktslöst som förslaget om de 7 miljonerna vill jag inte ställa något yrkande på den punkten. Jag vill bara betona att man inte skall beskära de sämre ställda möjligheter att få ersättning för sina skördeuskador till förmån för dem som är bättre ställda.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rikta ett kort genmäle till herr Hjalmar Nilsson.

Han påstod att centerpartiet inte följt vad jordbruksnämnden föreslagit, utan att vi gått längre när det gäller hänsyn till tidigare skördeuskador. Låt mig då hänvisa till vad som står nederst på sidan 20 i propositionen. Där står klart utsatt att hänsyn skall tas till dessa tidigare skördeuskador. På sidan 24 står: »Vid bedömning av huruvida denna förutsättning föreligger skall även beaktas, om sökanden förutom år 1960 dessförinnan under senare år drabbats av kännbara skördeuskador.» Detta tas upp i motionen och reservationen men har sedan kommit bort i den allmänna hanteringen. Det är det vi från centerpartiets sida har velat rätta till.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för att bemöta vad herr Ferdinand Nilsson sade i samband med förslaget om en ränteeftergift av två procent.

Det är väl inte alldeles riktigt att de lån som utbetalats med statlig kreditgaranti under hösten löper med marknadsränta. Statens borgen för dessa lån innebär nämligen att låntagarna i vissa fall kan få en kvarts procent eller mer lägre ränta än räntan på den allmänna marknaden. Även där har man en subvention.

Sedan vill jag crinra herr Ferdinand Nilsson om att de gamla lånen fortfa-

rande löper med en ränta av från 4 till 5 3/4 procent. Räntan för dessa lån är alltså lägre än den vanliga marknadsräntan. Herr Ferdinand Nilssons förslag skulle innebära en direkt subvention även till de jordbrukare som tidigare erhållit lån med en lägre ränta. Det betyder alltså att herr Ferdinand Nilsson även på denna väg vill subventionera jordbrukarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Jag är ledsen, herr talman, att jordbruksutskottets ärade vice ordförande så grundligt missförstått mig.

Jag känner mycket väl till de gamla skördeuskadelånen. Jag var i höstas i motion inne på den frågan och har tänkt mig möjligheten, att man under vissa förhållanden skulle kunna konvertera dem. Vad mitt yrkande i dag gäller är emellertid *de statliga garantilånen för skördeuskador*, varken mer eller mindre. Om man inför en statlig garanti blir det en något lägre ränta för dessa lån på samma sätt som för andra statliga lån, exempelvis för byggnation. I fråga om lånen för byggnadsverksamhet förekommer det emellertid dessutom, som herr Hjalmar Nilsson väl vet, en ränteåterbäring som sker utan behovsprövning. De lån som vi nu diskuterar är avsedda för människor som drabbats av skördeuskador och som sitter illa till. Skall de verkligen behöva betala högre ränta på sina lån, medan man samtidigt låter andra få ränteåterbäring? Nej, herr Hjalmar Nilsson, det systemet kan aldrig vara rättvist.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilssons senaste inlägg innebär att han gör någon sorts jämförelse med statens ränta på bostadslån. Då vill jag fråga herr Ferdinand Nilsson: Hur är det med räntan på lån till jordbrukets byggnader, bostäder och ekonomibyggnader?

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte hur den saken skulle kunna utgöra någon anledning, varför jordbrukarna skall betala en oskäligt hög ränta på skördeskadelån.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag har en bestämd känsla av att kammaren begär att en så ung man som jag vid denna framskridna tidpunkt skall stryka sig från talarlistan. Jag har också varit framme hos herr talmannen och överlagt med honom, och han uppmanade mig att fatta mig kort.

Det är, herr talman, frestande att trots den framskridna tiden anföra några synpunkter på denna fråga. Jag representerar ett av de områden i landet som vid upprepade tillfällen har drabbats av skördeskador. Jag måste tillstå att i de bygderna är jordbrukarna ganska pessimistiska om möjligheterna att få till stånd en vettig lönsamhet på sina jordbruk.

Det är ingen tillfällighet att man ifrån t. ex. vårt länsförbund av R. L. F. i norra Kalmar län förslagit en generell bidragsgivning i detta sammanhang, som skulle basera sig, såsom en gång tidigare varit fallet, på rena arealtillägg. Det skulle gälla vissa grödor och vissa områden. Motiveringen är helt enkelt den att man kan konstatera att alla jordbrukare inom dessa områden haft ökade kostnader under detta år. Det har blivit sämre kvalitet på grödan. Det har varit ökade omkostnader. På grund av den höga vattenhalten har torkningskostnaderna ökat, och på grund av den besvärliga väderleken har skördekostnaderna fördyrats. I många fall har höstsådden uteblivit, och därigenom befarar man även för innevarande år försämrade skördeförhållanden.

Det är, herr talman, i vetskap om allt detta som jag har tillåtit mig att skriva på den motion som herr Ferdinand Nilsson nyss redogjort för. Den innehåller, det erkänner jag villigt, mer vittgående åtgärder än vad man tidigare tänkt sig. De jämförelser, som här har gjorts beträf-

fande samhälleliga stödåtgärder när det gäller arbetslöshet, görs också ute i landet. Skördeskadorna är ju oförvållade, och det är utan tvekan också de allra flesta arbetslöshetstillfällena. Därför skulle det vara angeläget att man kunde få möjligheter till en bättre jämförelse på den punkten.

Jag har emellertid, herr talman, egentligen begärt ordet för att säga någonting om de garantilån som vi tidigare har beslutat om. De har inte utnyttjats i den utsträckning som man kanske trodde skulle bli fallet, och på sina håll har detta tagits till intäkt för att behovet av lån inte var så stort. Eftersom jag har nöjet att se jordbruksministern här i kammaren, kan jag inte underlåta att framhålla att jordbrukarna på många håll anser, att de krav på fullgod säkerhet som har ställts har varit så långtgående att de i vissa fall har varit avskräckande. Jag vet att det föreligger en interpellation om den saken i andra kammaren, och därför skall jag kanske inte gå närmare in på den frågan. Det har emellertid förvånat många — jag har själv fått förfrågningar härom — att man inte från riksbankens sida har godkänt säkerhet i form av inventarieinteckning. Jag kan inte förstå annat än att det var en av förutsättningarna för denna form av säkerhet.

Jag kan inte heller underlåta att instämma med herr Ferdinand Nilsson när det gäller räntan. Jag tror att möjligheterna att få låna mot statsgaranti men mot fullgod säkerhet, som man själv måste skaffa, och till ordinarie marknadsränta har gjort att många jordbrukare försökt klara sig över vintern. Men nu kommer lånebehovet igen, och då är utskottets förslag bra, nämligen att man kan få dessa garantilån även för inköp av behövt utsäde o. dyl. Men fortfarande är den höga räntan avskräckande, och det är därför jag vill instämma i herr Ferdinand Nilssons förslag.

Nu har det väl från högsta ort blivit klarlagt att något avtal inte har upprättats mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation.

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

Jag vill emellertid säga till jordbruksministern att där nere, där de flesta jordbrukarna finns, fjärran från de höjder vi här befinner oss på, har man nog den uppfattningen att det förelåg en överenskommelse som närmast kan kallas för ett avtal. Jag hade nästan i detta sammanhang tänkt avslöja för kammaren att jag, som inte har så mycket att göra i riksdagen såsom ni förstår, också läser litet skönlitteratur ibland. Nu senast har jag läst Ivar Lo-Johanssons »Socialisten», där jag finner åtminstone ett par prominenta personer som är närvarande här i dag. En av dem beskrives i denna bok som den »unge ombudsmannen med svallhåret», vem det nu kan vara. Han var mycket noga med att hos sina förbundsmedlemmar tillse att ingångna avtal fullföljdes, och det håller jag honom verkligen räkning för. Det skulle vara tacknämligt om den unge ombudsmannens efterföljare i form av landets jordbruksminister vore besjälad av samma vilja att se till att vad vi betraktar som ingångna avtal upprätthålles.

Jag lovade, herr talman, att bli kortfattad. Kammarens ledamöter kanske tycker att jag inte varit det, men allting är ju relativt, och jag ser mitt inlägg i förhållande till tidigare inlägg.

Jag vill alltså, herr talman, instämman i yrkandena om bifall till reservationerna nr 2 och 3 liksom även i herr Ferdinand Nilssons yrkande.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Det var herr Ferdinand Nilsson och nu senast herr Svanström som gav mig anledning att begära ordet.

De gjorde vissa jämförelser mellan dessa skördeskadebidrag och arbetslöshetsförsäkringen. Det är klart att den frågan i och för sig har intresse, men då borde vi kanske först göra upp om hur vi skall ha det. För min del tror jag att detta förslag är sådant att jordbrukarna får större ersättning än de arbetslösa får från sina kassar. Jag kan ju jämföra med t. ex. lantarbetarna —

den jämförelsen ligger närmast till. De har en dagsersättning på 16 kronor, varav det statliga grundbidraget är 5:75. Härtill kom förra året 2:05, varigenom statsbidraget blev 7:80. Resten får lantarbetarna betala själva, således över 50 procent. Vill jordbrukarna gå in för den principen, att de själva skall betala mer än 50 procent på sina skördeskador, så är det klart att vi kan diskutera den saken. I annat fall får vi, om man skall göra sådana jämförelser, höja statsbidraget till arbetslöshetskassorna i nivå med vad ni här begärt, d. v. s. till 70 eller kanske 80 procent. Jag tror att man inte utan vidare skall jämföra med arbetslöshetskassorna och ersättningen till de arbetslösa, eftersom de absolut befinner sig i ett sämre läge.

Sedan tycker jag att det hela egentligen bara är en strid om påvens skägg. Huvudsaken är enligt min mening att pengarna kommer fram, oavsett var de tas. Man kan inte utan vidare säga att detta är jordbrukarnas pengar, såsom här har antytts. Lika gärna kan man hävda att det också är konsumenternas pengar. Detta är i mitt tycke en strid om påvens skägg, och jag tror att vad utskottet här sagt är det riktiga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles klart att man kan utföra jämförelser litet närmare. Då visar det sig att herr Mossberger föredrar en jämförelse med lantarbetarna — varför väljer han inte byggnadsarbetarna, t. ex. murarna? Jo, därför att det för ögonblicket passade honom bättre att hänvisa till lantarbetarna. Då framstår inte orättvisan så starkt.

Jag konstaterar, att arbetslöshetsförsäkringen utfaller till både den ena och den andra kategorien utan någon som helst behovsprövning. Enligt min mening kan man inte renodla principen i detta fall. Hade vi haft större resurser — t. ex. så som jag i min motion varit med om att ifrågasätta — då skulle man ha kunnat tänka sig, herr Mossberger,

Ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd

att också i dagens beslut lämna en del pengar utan behovsprövning. Som det nu är, har jag inte velat synda mot propositionen på den punkten, ehuru jag för övrigt — eftersom något avtal inte föreligger och någon överenskommelse inte är för handen — ansett mig ha fullständigt fria händer.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag hade också tänkt ta kammarens tid i anspråk en liten stund, men jag skall absolut hålla löftet att fatta mig mycket kort.

Flera talare har ju snuddat vid reservation nr 1, och då den bygger på en motion som jag avlämnat här i kammaren vill jag yrka bifall till denna reservation av herrar Hæggbloom och Hedin.

Därutöver vill jag bara rätta ett litet missförstånd av herr Nilsson. Han yttrade att ett bifall till denna reservation skulle leda till att även jordbrukare, som har betydande inkomster från annat håll, finge del av skördeskadehjälpen. Det är tydligt utsagt i reservationen och ännu tydligare i motionen, att vi inte har avsett någonting sådant.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill bara till herr Sveningsson säga, att om man har 20 miljoner kronor att dela, så har man inte mer än 20 miljoner att dela. Om man då i en första etapp delar ut 15 miljoner kronor i bidrag som utgår generellt och sedan låter de människor som har det sämst ställt dela på återstoden, så har väl ändå icke dessa senare fått den hjälp som de behöver. Därför kan vi icke biträda ett sådant förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande envar av punkterna A I, A II och A III av utskottets i före-

varande utlåtande gjorda hemställan, vidare särskilt rörande punkterna A IV, A V, och B samt slutligen särskilt i fråga om vardera av punkterna C och D.

Med avseende å punkten A I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Sveningsson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Hæggbloom och Hedin vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Jonasson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonasson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten A I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Jonasson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jonasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 17.

Om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta grupperns behov

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten A II hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten A III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten A III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jonasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkterna A IV, A V och B hemställt.

I fråga om punkten C, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Nilsson, Ferdinand*, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om proposition till innevarande års riksdag avseende att till låntagare med statliga garantilån på grund av skördeskador måtte utgå ränteeftergift — i likhet med vad som gällde vissa byggnadskrediter — med två procent, varigenom den effektiva låneräntan på dessa lån till av skördeskador drabbade nedbringades till cirka fyra procent samt att i ifrågasvarande proposition skulle upptagas förslag om härför erforderligt anslag.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det under överläggningen av herr *Ferdinand Nilsson* framställda yrkandet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten D hemställt.

Om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta grupperns behov

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om tillgodoseende in-

Om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta gruppers behov

om socialpolitiken av eftersatta gruppers behov.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 538, av herr *Sundin*, och II: 629, av herr *Antonsson*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att vid pågående socialpolitiska prövning jämväl måtte göras en skyndsamt angelägenhetsgradering i fråga om såväl reformering av nuvarande socialpolitik som nya reformönskemål med hänsyn till lägre inkomstgruppers och andra eftersatta gruppers behov.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 538 och II: 629 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *SUNDIN* (cp):

Herr talman! När jag i den till synes och hörbart ännu långt ifrån avskaffade första kammaren efter en mycket hård arbetsdag tar mig mod att gå upp i talarstolen, sker det med vår värderade talmans medgivande under förutsättning att jag inte använder mer än två minuter. Det skall jag, värderade talman, även försöka att hålla.

I egenskap av motionär i denna fråga vill jag bara anförda några korta synpunkter. Då vi med anledning av en annan motion från centerpartiet senare får tillfälle att diskutera de handikappade gruppernas problem, skall jag nu helt och hållet gå förbi dem.

Låt mig då först konstatera att vi väl alla är eniga om principen, att den nuvarande folkpensionen så småningom skall stiga i takt med produktionsstegringen. Men det måste också konstateras att stora grupper — det gäller både fullständiga och ofullständiga barnfamiljer — tillförsäkras en standard, när ett inkomstbortfall inträder, som är lägre än den folkpensionärerna har. Därtill har i fråga om finansieringen, både i fråga om skatter och annat, en förskjutning ägt rum under senare tid. Man har vid uttaget av erforderliga medel trängt ner i de s. k. basinkomsterna i betydligt

större utsträckning än tidigare. Som en tredje faktor kan nämnas att den progressiva beskattningen inte har den inkomstutjämnande effekt i vårt land med fri arbetsmarknad som ett rent siffermässigt bedömande kan ge anledning att tro.

Det är mot den bakgrunden jag har ställt några frågor i motionen. Vilken effekt har bostadspolitiken haft i dessa avseenden? Vilken effekt får den allmänna tilläggspensioneringen? Vad betyder arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen för de enskilda individernas ekonomi inom skilda inkomstgrupper o. s. v.? Jag tror att denna utveckling tyvärr inte har varit till de lägre inkomstgruppernas odelade förmån. Detta måste självfallet uppmärksammas vid de politiska avgörandena, t. ex. vid utformningen av skattesystem och socialpolitik. Men för att få den rätta utformningen, måste det finnas ett konkret sakunderlag. Jag har velat ha en undersökning i detta syfte i den motion som jag har väckt. Utskottet har i sitt utlåtande utgått från att den socialpolitiska kommittén även skall lösa de frågorna, och i anledning av detta skall jag inte heller ställa något yrkande, men vid en angelägenhetsgradering kan ju olika meningar göra sig gällande, och jag vill därför framhålla min mening.

Låginkomstgrupperna måste särskilt uppmärksammas. Framför allt måste hänsyn tagas till försörjningsbördan. Familjeskyddet måste utbyggas genom högre barntillägg och dylikt. Det är en god grundtrygghet per konsumtionsenhet som måste vara riktmärket.

Herr talman! Med detta vill jag sluta och för att rationalisera det hela skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna an-

Interpellation ang. Järvafältets framtida användning

gående kostnadsfritt tillhandahållande av Svensk författningssamling; samt

nr 6, i anledning av väckta motioner om rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Anmälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 8 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 63, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; och

nr 65, angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Interpellation ang. Järvafältets framtida användning

Herr JANSSON (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Vid tisdagens plena besvarade statsrådet och chefen för försvarsdepartementet en interpellation i andra kammaren angående Järvafältets framtida användning.

Av statsrådets svar framgick emellertid inte, i vilken utsträckning mark för bostadsändamål skall kunna ställas till förfogande i områden strax norr om Stockholms stad, vilka i tidigare överviktsplaner avsetts för dessa ändamål.

Vad jag närmast åsyftar — och vad som inte framgick av svaret — är möjligheterna att få disponera den mark som borde kunna frigöras genom att infanteriets kadettskola flyttats och att

arménsintendenturförråd blir förlagt till annan ort. Av stort intresse är också att få klarlagt de närmaste planerna för den nu helt frilagda marken vid det s. k. kapplöpningsfältet i Ulriksdal.

Värdet av att få möjligheter att bebygga dessa områden framgår bl. a. av deras belägenhet intill Uppsalabanan och riksväg 13, som innebär att kommunikationsfrågorna redan är lösta. Inom dessa områden beräknas bostäder kunna färdigställas för cirka 10 000 personer.

Solna stad har genom skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 september 1958 begärt att få förvärva den s. k. kapplöpningsbanan vid Ulriksdal. Stadens framställning har sedermera varit föremål för yttranden bl. a. av fortifikationsförvaltningen, som anfört att försvarets fastighetsnämnd i sitt utlåtande den 26 juni 1958 räknat med att området skulle försälas, sedan Kapplöpningsällskapet arrende utlöpt. I generalplanen för Solna stad har området också beräknats för bostadsbebyggelse och centrumbildning. Fortifikationsförvaltningen har i ett yttrande till Kungl. Maj:t den 16 maj 1960 icke avvisat frågan om försäljning av kapplöpningsbanan för bostadsändamål, men föreslagit, att försvarets fastighetsnämnd skulle göra ytterligare utredningar, sedan chefen för armén förutsatt för en försäljning att vissa åtgärder för den militära trafiken iakttagas.

Frågan har sedermera varit föremål för prövning inom byggnadsstyrelsen, som ifrågasatt att området helt skulle nyttjas för olika statliga byggnadsändamål.

Redan vid tiden för Solna stads framställning om förvärv av området hade vissa kontakter tagits med fortifikationsförvaltningen och arrendatorerna, varvid staden gavs tillfälle att utföra grundundersökningar och planskisser för området. Skulle nu området icke få nyttjas för bostadsändamål, kommer Solnas behov av mark att väsentligt beskäras, vilket skulle vara till skada, eftersom området har ett för bostadsändamål särskilt lämpligt läge med utmärkta trafikförbindelser.

Jag får därför till herr statsrådet

Interpellation ang. Järnafältets framtida användning

och chefen för försvarsdepartementet framställa frågan om den framtida användningen av Järnafältet kommer att innebära att den s. k. kapplöpningsbanan i Ulriksdal jämte områdena för kadettskolan och arméns intendenturförråd därstädes snarast kan ställas till förfogande för uppförande av bostäder och jämförliga anläggningar.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr Berg, Gunnar, m. ft. undertecknad motion, nr 563, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1961/62.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.48.

In fidem

K.-G. Lindelöw